

GUNNAR DAL

Á
HEITU
SUMRI

BÓK UM ÁSTIR
OG ÆSKU Í UPPREISN

BÓKAÚTGÁFAN ÖRN OG ÖRLYGUR HF. — REYKJAVÍK — 1970

Káputeikning: Haukur Halldórsson

Prentmót: Kassagerð Reykjavíkur.

Setning: Prentstofa G. Benediktssonar

Prentun: Prentsmiðjan Viðey.

Bókband: Bókbindarinn hf.

Copyright 1970 by Bókafélagið Örn og Örlygur hf.

Printed in Iceland 1970.

EFNISYFIRLIT

Óeirðir við stjórnarráðið	7
Aðaltalsmaður yfirheyrður	16
Á heiðinni	20
Kröfusetan	26
Sturlaugur og Hera	37
Heimsókn í fangelsi	41
Regína	46
Samdrykkja á Ægisgötu	55
Fundur Sumarliða og Regínu	64
Heima hjá aðaltalsmanni	70
Anddyrisfundur	73
Skilnaður Sturlaugs og Regínu	90
Njósnaferð Sturlaugs	96
Á svefnloftinu	100
Bíll í þoku	105
Tilhugalíf	111
Kínverskur þvottabjörn	124
Árásin	126
Júnínótt á fjalli	137
Bergljót vitjar peninga	144
Við þinghúsið	151
Aðaltalsmaður veginn	165
Sturlaugur og Hera	169
Heima á Ægisgötu	178
Sögulok	184

ÓEIRÐIR VIÐ STJÓRNARRÁÐIÐ

Lögregluþjónarnir höfðu fengið skipun um að dreifa mannfjöldanum. Þeir höfðu í fyrstu beðið átekta í tveimur lögreglubílum í nokkurri fjarlægð frá fundarstaðnum. Nokkrir óeinkennisklæddir lögregluþjónar, búnir labb-rabb tækjum, höfðu dreift sér meðal fundarmanna, svo lögregluþjónarnir sem sátu í bílunum gætu fylgzt með því, sem var að gerast. Samkoman hafði að vísu farið friðsamlega fram, en það varð að halda uppi lögum og reglum. Þessi fundur hafði ekki verið leyfður.

Lögreglubílarnir óku hægt inn á torgið og námu staðar, þegar mannfjöldinn þéttist fyrir framan þá. Lögreglumennirnir voru órólegir og teygðu sig til að sjá betur, hvað fram fór, en enginn sagði neitt.

Sveitarforinginn ávarpaði fundarmenn gegnum hátalara og bað þá að rýma garðinn friðsamlega. Orð hans voru róleg, mild og skynsamleg.

Hann þagnaði, horfði niður á mannfjöldann og beið eftir því að sjá, hvaða undirtektir orð hans fengju. Það hreyfði sig enginn.

„Halda þessir menn, að við föllum fyrir tómun fagurgala?“ sagði Arnaldur.

„Lögverndað ofbeldi byrjar ævinlega svona,“ sagði hungurvöku- maður dálítið áhyggjufullur.

„Þeir verða alltaf að gefa glæpnum virðulegan svip,“ sagði sá með stúdentshúfunu.

Önnur rödd talaði:

„Út úr bílunum. Við verðum að koma þeim burtu.“

Fylking lögreglumanna gekk hægt og friðsamlega upp að grindverkinu fyrir framan garðinn og einhver hrópaði í hátalara:

„Rýmið völlinn.“

Enn hreyfði sig enginn. Lögreglan beið um stund, síðan var skipunin endurtekin. Árangurslaust.

Lögreglusveitin mjakaði sér áfram inn um hliðið og inn á túnið. Það heyrðust köll og fyrirskipanir. Einn lögregluþjónninn gekk að ungum kvenmanni, sem varð fyrst fyrir honum. Þetta var hávaxin stúlka með langt slétt hár og á hvítum kjól. Það sást móta fyrir löngum lærum hennar undir þröngum kjólnum.

„Á fætur.“

Það var valdsmannsbler í rödd lögregluþjónsins. Þetta var miðaldra maður. Andlit hans var þrútið og reiðilegt. Djúpar hrukkur skárust niður kinnarnar, og það voru þókar undir augunum.

Stúlkan hreyfði sig ekki. Hann beygði sig niður og gerði sig líklegan til að fjarlægja hana með valdi. Stúlkan velti sér eldsnöggt á bakið og sparkaði af öllum kröftum upp í klof lögregluþjónsins. Lögregluþjónninn rak upp öskur og andlit hans afmyndaðist af kvölum. Um stund horfði hann á hana hatursfullu augnaráði, en svo seig hann saman og féll niður við hlið hennar.

Það var engu líkara en gefið hefði verið merki um að hefja orustu.

Allir, sem sátu, spruttu nú á fætur og gerðu aðsúg að lögreglusveitinni. Sumir seildust eftir einhverju lauslegu til að skjóta að henni.

Stúlkan var einnig komin á fætur. Bergljót horfði á hana furðu lostin. Þeir höfðu nú náð henni, einn hafði slegið til hennar með kylfu, en hún hélt sér af öllum kröftum í grindverkið, og það leið nokkur stund, áður en þeir gátu slitið hana frá því og komið henni í bilinn.

„Sönn valkyrja,“ sagði Arnaldur með virðingu.

Bergljót svaraði honum ekki, því nú fékk hún um nóg annað að hugsa.

Lögregluþjónarnir höfðu bersýnilega misst stjórn á geði sínu vegna þessara aðgerða. Þeir byrjuðu að berja frá sér með kylfunum, og létu þær ganga á öllum, sem á vegi þeirra urðu, sekum jafnt og saklausum.

Þessi grimmdarlega árás lögreglusveitarinnar virtist koma fundarmönnum að óvörum. Þeir hörfuðu undan og ruddust út úr garðinum yfir grindverkið, hvar sem þeir komu að því.

Bergljót fylgdi Arnaldi eftir út á torgið fyrir utan. Þar námu þau staðar og litu til baka. Næstum allir höfðu nú yfirgefið garðinn, nema þeir, sem fallið höfðu fyrir kylfum lögreglumannanna.

„Guð minn góður,“ stundi Bergljót. „Ungir menn á tuttugustu öld rotaðir eins og steinaldarmenn!“ Það greip hana skyndilega ótti. — Var of seint að snúa við til þessarar tiltölulega öruggu veraldar, sem nú virtist vera að liðast í sundur?

„Ég held að þetta verði okkur aðeins til góðs,“ sagði Arnaldur. „Nú kemur röðin að þeim.“

Bergljót skynjaði reiðina í Arnaldi, og öllum sem stóðu í kringum hana. Sjálf fylltist hún smám saman þessari reiði, sem grípur menn, þegar þeir hafa sloppið úr bráðri hættu. Reiðin kom í stað óttans.

Nokkrir unglingar voru að reyna að velta bíl, sem stóð skammt frá þeim. Án þess að segja orð hljóp Arnaldur að bílnum og hjálpaði þeim til við að fullkomna verkið. Innan stundar stóð bíllinn í björtu báli. Bergljót var aftur komin að hlið Arnalds og byrjuð að hrópa vigorð með hinum.

„Þú ert ekkert hrædd?“

„Hver segir að ég sé ekki hrædd. Ég er engin hetja. Ég er hrædd, en hvað með það?“

Bergljót hló. Fleiri bílum var velt, og allir voru á hlaupum. Múgsefjunin kom eins og farsótt yfir mannfjöldann. Allir virtust haldnir sömu ástríðunni til að berjast.

Fleiri lögregluþjónar komu á vettvang, og víða var barizt í návígi. Það var eins og mannfjöldinn væri orðinn her uppreisnarmanna, og leikurinn barst fram og aftur um torgið og göturnar í kring. Sumir reyndu að rífa niður grindverk, umferðaskilti voru brotin og þeim kastað í götuna.

Bergljót og Arnaldur voru enn hjá logandi bílnum, það kvað við sprenging fyrir framan þau. Síðan önnur. og að þessu sinni fyrir aftan þau.

Bergljót greip hönd Arnalds og dró hann af stað með sér í átt að götu, sem lá frá torginu. Reykskýin stigu ekki upp í loftið. Þau bældust þunglega niður og breiddust hægt út yfir mannfjöldann.

Um stund hvarf allt í gufu og reyk. Þau hlupu eftir stuttri og þröngri götu, sem lá niður að höfninni. Það voru verzlarnir beggja megin götunnar, og öðru hvoru kváðu við brothljóð, þegar rúður verzlanna voru brotnar.

„Ryðjið götuna!“

Það var eins og reykskýið þrumaði þessi orð. Allt lögregluliðið var nú komið á vettvang og rak flóttann.

Bergljót og Arnaldur létu aðeins berast með straumnum niður á uppfyllinguna við höfnina. Þar nam hópurinn aftur staðar og bauð lögreglunni byrginn.

Arnaldur sá, hvar hungurvökumaðurinn, sem fyrir skömmu hafði setið við hlið hans í garðinum, varð fyrir höggi á ennið og féll niður meðvitundarlaus. Lögreglumaðurinn hafði engan tíma til að skipta sér frekar af honum og skildi hann eftir liggjandi á götunni.

Arnaldur hraðaði sér til hans og reyndi að reisa hann á fætur. Hungurvökumaður lyfti höfði og leit í kringum sig, líkt og maður, sem lent hefur í hvirfilvindi og er nýkominn niður á jörðina aftur.

„Við erum glötuð,“ sagði hann og rödd hans var þrungin hryggð og sársauka. Hann settist upp með erfiðismunum og reyndi að stöðva blóðrásina úr nefinu með vasaklútum.

Arnaldur hjálpaði honum á fætur. Hann var fljótur að ná sér og brosti vandræðalega til Arnalds.

„Þetta er eins og að vera sleginn af hesti,“ sagði hann. „Ég tek orð mín til baka. Það er engin ástæða til að gefast upp. Við höfum nógan kraft til að halda áfram.“

Hann hljóp af stað og Arnaldur sá hann hverfa inn í mannþröngina.

Gassprengjurnar gerðu þeim erfitt fyrir.

Hann heyrði Bergljótu hósta fyrir aftan sig. Hún hafði dregið upp vasaklút og hélt hendinni fyrir vit sér.

„Það er betra niður við sjóinn,“ sagði Arnaldur og hljóp af stað. Bergljót fylgdi honum eftir. Skyndilega nam hann staðar svo snögglega, að hún næstum hljóp á hann.

„Hvað er að, Arnaldur?“

Hann svaraði ekki, benti aðeins fram á bryggjuna. Þau þekktu hann bæði. Þetta var siðhærði gagnfræðaskólapilturinn. Lögreglan hafði lokað bryggjunni og hann var algjörlega afkráður. Hann hljóp undan þeim fram á bryggjuendann og þeir fylgdu honum

fast á eftir. Hann hikaði aðeins andartak, en stökk síðan út í sjóinn. Lögregluþjónarnir tveir sneru við.

Bergljót starði á þetta undrandi, varir hennar opnar.

„Ef hann kann nú ekki að synda,“ hrópaði Bergljót.

Arnaldur svaraði engu. Drengurinn var óeðlilega lengi í kafi og loks, þegar honum skaut upp, barði hann frá sér með höndunum eins og drukknandi maður. Leiðin niður á bryggjuna var lokuð og það var ekkert, sem þau gátu gert.

Drengurinn hrópaði og þau fylltust bæði skelfingu. Hróp drengsins var líkt og dauðaöskur dýrs. Það beindist ekki að neinu sérstöku, en það fól í sér sársauka, sem þekkti engin takmörk. Sársauka, sem snerti innstu kviku mannsins, takmarkalaus hrylling, sem skyndilega brýzt fram úr myrkum djúpum. Það var eins og þetta eina hróp fæli í sér alla mannlega þjáningu.

Þau horfðu á drenginn sökkva. Hann kom ekki upp aftur.

„Þetta skulu þeir fá borgað,“ sagði Arnaldur milli samanbitinna tanna.

„Morðingjar!“ hrópaði Bergljót.

„Þeir fá þetta borgað,“ endurtók Arnaldur. „Örlögin hefna ævinlega lítilmagnans.“

„Örlögin!“ Bergljót þagnaði. Öll orð voru lítilmótleg markleysa. Á þessari stundu hurfu allar efasemdir úr huga hennar. „Eins lengi og nokkur lífsneisti er til í mér, mun ég berjast á móti þessu,“ hugsaði hún einbeitt.

Hún kom auga á lögreglumann, sem elt hafði drenginn. Hann var nú aðeins fáa metra fyrir framan hana. Hann hafði numið staðar og sneri í hana baki.

Ofsinn og reiðin höfðu hana á valdi sínu. Hún gat ekki lengur verið aðeins áhorfandi að því, sem fram fór. Hún þaut að lögregluþjóninum, nam staðar fyrir aftan hann og rak neglurnar á kaf aftan í háls hans. Hún sló hann með hinni hendinni, þegar hann sneri sér við.

Um stund sá Bergljót reiðilegt andlit lögreglumannsins og kylfuna, sem stefndi beint á höfuð hennar. Hún fann skyndilega stingandi sársauka líkt og höfuð hennar væri að springa. Mannfjöldinn, gatan og andlit lögreglumannsins runnu burtu — leystust upp í skæru eldleiftri. Síðan ekkert meir.

Arnaldur horfði á hana falla fyrir kylfu lögreglumannsins. Þetta

gekk allt svo fljótt fyrir sig, að hann gat ekki áttað sig á neinu. Hann horfði á lögregluþjóninn fullur örvæntingar og tautaði hálfhátt máttvana skammaryrði, en hann gerði enga tilraun til að hjálpa henni.

Mannfjöldinn rann fram hjá honum eins og skriðufall. Alls staðar voru strókar af táragasi, sem eittraði loftið og gerði honum erfitt um andardráttinn. Um stund reyndi hann að telja sjálfum sér trú um að honum hefði missýnzt, að hann væri farinn að sjá ofsjónir.

Lögregluþjónninn beygði sig niður yfir stúlkuna. Hann tók undir handlegg hennar og dró hana af stað — í átt að lögreglubílnum.

Arnaldur hrökk við. Hann gat ekki horft aðgerðarlaus á þetta — hafði engan tíma til að draga ályktanir eða hugsa um afleiðingar. Hann leit í kringum sig eins og hann vænti hjálpar.

Augu Arnalds staðnæmdust við ungling, sem kom hlaupandi í átt til hans. Unglingurinn var með hörgult hár og fölrautt andlit. „Góðviljaður og þægilegur,“ hugsaði Arnaldur, „en líklega enginn snillingur.“ Unglingurinn hélt á tómri viskíflösku, sem hann hafði einhvern veginn komizt yfir og ætlaði augsýnilega að nota sem bar efli.

Arnaldur leit snöggt á lögregluþjóninn og svo aftur á flöskuna. Hún var óvenju breið og þung og undarlega löguð. Það voru skrifaðir á hana þrír stórir svartir stafir: VAT.

Nei, hér var enginn tími til að draga ályktanir. Arnaldur var áður en hann vissi af kominn að hlið unglingsins og hafði gripið um flöskuna.

„Láttu mig fá hana,“ sagði hann fljótmæltur og beið ekki eftir svari. Áður en unglingurinn hafði áttað sig, hafði Arnaldur tekið af honum vopnið og hljóp hratt í átt að lögregluþjóninum.

Hann sló hann aftan á höfuðið. Arnaldur heyrði að einhverjir lustu upp fagnaðarópi og unglingurinn með hörgula hárið var aftur kominn til hans.

„Vel gert, félagi!“

Arnaldur rétti honum flöskuna þegjandi.

Lögregluþjónninn hafði ekki fengið neina viðvörun. Hann féll við höggið. Arnaldur fann ekki til neinnar iðrunar. Hann leit kuldalega niður á manninn, sem engdist fyrir fótum hans.

„Hann iðar eins og maður, sem steini er skyndilega velt ofan af,“ sagði unglingurinn og mundaði flöskuna.

Einhver sparkaði til lögregluþjónsins og hann hreyfði sig ekki meir. Arnaldur var hættur að hugsa um hann. Hann greip Bergljótu í fang sér og bar hana burtu. Hún var enn meðvitundarlaus.

Hann lagði hana varlega niður aftur í skjóli við þungan vöruflutningabíl og beygði sig yfir hana.

„Bergljót?“ Hann horfði niður á hana í máttvana örvæntingu. Ekkert svar. Augu hennar voru ennþá lokuð og það runnu þunnir blóðtaumar niður andlit hennar.

Hún heyrði nafn sitt kallað eins og úr fjarska og hún varð vör við Arnald, þar sem hann kraup við hlið hennar og reyndi að þurrka blóðið af andliti hennar. Hún opnaði augun og stundi. Hún hafði suðu fyrir eyrunum og hana sveið undan högginu. Hún settist hægt upp og strauk hendinni yfir hár sér. Það var vott af svita. Hún reyndi að beygja sig áfram en sársaukinn var eins og glóandi járn.

„Er þetta mjög sárt?“ spurði hann.

Hún hristi höfuðið varlega.

„Við skulum taka þessu rólega,“ sagði hún og lagði höndina á hné hans. Hann leit til hennar þakklátu augnaráði.

„Þetta er að liða frá,“ stundi hún.

Bráðum yrði þetta búið og þau mundu lifa í nýjum heimi, þar sem allt var gott ... þar sem allar hugmyndir þeirra yrðu framkvæmdar, þar sem allar óskir yrðu uppfylltar...

Hann hjálpaði henni og hún reyndi að brosa til hans.

„Þetta var heimskulegt af mér,“ sagði Bergljót og byrjaði að lagfæra á sér hárið. „Ég hefði átt að haga mér skynsamlega.“

„Þeir eiga ekkert betra skilið,“ sagði hann kuldalega. „Við verðum að koma okkur héðan,“ bætti hann við og leit í kringum sig.

Arnaldur sá, að lögregluþjónninn var staðinn á fætur. Það var annar kominn til hans og þeir virtust tala af miklum ákafa. Lögregluþjónninn bentu í áttina til þeirra.

„Fljót,“ sagði Arnaldur lágmæltur, „þeir eru að koma.“ Bergljót hafði nú jafnað sig nægilega mikið til að hreyfa sig á ný. Þau

hröðuðu sér bæði af stað, en lögregluþjónarnir höfðu komið auga á þau og hlupu á eftir þeim.

„Hlaupu til hægri,“ hrópaði hann. „Hittu mig aftur við...“ Hann lauk ekki setningunni, gat ekki beðið til að ljúka henni. Þeir voru komnir nálægt þeim og hann mátti engan tíma missa.

Hún hlýddi honum ósjálfrátt en sjálfur hljóp hann beint áfram.

Þeir létu stúlkuna afskiptalausar en eltu Arnald, ákveðnir í að láta hann ekki komast undan. Arnaldur hljóp upp frá höfninni. Það var götuhorn framundan og þangað stefndi hann.

Hann varð vonbetri um að sleppa, þegar hann þaut fyrir hornið, en þá hrasaði hann og féll. Hann kom þungt niður. Höfuð hans slóst niður í götuna og hann fann að blóðið streymdi úr andlitinu. Skyndilega fannst honum hann verða örmagna. Hann lá á grúfu á götunni með andlitið niður við malbikið. „Ég verð að rísa á fætur,“ hugsaði hann og strauk blóðið framan úr sér með hendinni. Einhver hrópaði fyrir aftan hann.

Arnaldur stóð á fætur og reyndi að hlaupa, en þeir voru komnir að honum. Högg á höfuðið sendi hann aftur niður í götuna. Það fóru kippir um andlit hans. Lögregluþjónarnir námu staðar og horfðu niður á hann. Annar þeirra tók fram handjárn.

Arnaldur lá fyrst kyrr, síðan lyfti hann höfðinu og loks reisti hann sig á hné.

Hann fann, að snöggt högg hitti hann á sinina fyrir ofan úlnliðinn. Sólin glampaði á handjárnin sem lukust um hægri hönd hans. Hann starði á þetta með undrun og hryllingi.

Lögregluþjónninn sneri harkalega upp á hendina og setti hana aftur á bak, síðan hina og járnin lokuðust.

„Svona peyjar eiga ekki betri meðferð skilið,“ muldraði hann. Arnaldur sá að þetta var sami lögregluþjónninn og hann hafði slegið með flöskunni. Hann veitti enga mótspyrnu framar.

„Stattu á fætur!“

Járnin skárust inn í úlnliðina, þegar þeir drógu hann með sér að lögregluvagninum. Það dundu svívirðingar á lögregluþjóninum frá félögum Arnalds, en enginn kom honum til hjálpar.

„Haltu áfram!“

Arnaldur fann, að andlit hans var bólgið og blóðugt og hann skalf frá hvirfli til ilja.

Þeir voru komnir að vagninum. Hann var enn í gangi. Og það

var enn barizt á uppfyllingunni við höfnina. Hvaðanæva heyrðust sköll og háreysti, sem yfirgnæfðu hljóðið í vélinni.

„Inn í vagninn!“ Rödd lögregluþjónsins var ennþá hvöss og skipandi. Þeir hálflyftu honum upp og hrintu honum inn í bílinn.

„Seztu!“

Það voru ekki líkt því nógu mörg sæti handa öllum, sem komnir voru inn í bílinn á undan honum. Sumir stóðu eða húktu milli sætanna.

„Áfram með ykkur! Setjið ykkur niður!“

Annar lögregluþjónninn fór inn í bílinn og lét þá sem stóðu setjast niður á gólfið. Loftið var kæfandi.

Bíllinn rann af stað í átt til lögreglustöðvarinnar. Það komu fleiri á eftir.

AÐALTALSMANNAÞUR YFIRHEYRÐUR

Þrír lögreglumenn tóku sér sæti fyrir framan hann, sá í mið-ið tók upp vasabók.

„Þér heitið?“

„Örn Austmann.“

„Hvenær fæddur?“

„9. maí 1944.“

„Atvinna?“

„Stúdent í efnafræði.“

„Hvar heima?“

„Leyfist mér að spyrja fyrir hvað ég er ákærður?“

„Lögregluna langar aðeins til að tala við yður.“

„Um hvað?“

„Viljið þér gjöra svo vel að svara aðeins spurningum okkar. Hvar heima?“

„Heiðargerði 33.“

„Eruð þér kvæntur?“

„Nei.“

Lögreglumaðurinn breytti allt í einu um svip. Varð vingjarnlegur.

„Sígarettu?“

„Nei. Þakka yður fyrir.“

„Það er enginn að tala um neina ákæru. Ekki enn að minnsta kosti. Þetta er ekki einu sinni yfirheyrsla. Við viljum aðeins kynast yður.“

„Hvað er það þá, sem þið viljið mér?“

„Við erum satt að segja orðnir þreyttir á þessum sífellda óróa í ungu fólki. Við viljum gjarnan vita hvað það er, sem þetta fólk vill, hvort ekki sé hægt að komast að friðsamlegu samkomulagi. Það er hlutverk okkar að vernda borgarana, stilla til friðar og umfram allt að reyna að koma í veg fyrir óeirðir. Við leitum eftir samvinnu.“

„Það er erfitt,“ hugsaði Örn Austmann, „þegar horft er í þessi hreinskilnu augu að sjá refinn, sem dylst að baki þeirra.“

„Samvinnu?“

„Já. Sjáið þér til. Þér eruð ungur maður og unga fólkið virðist hlusta á yður. Hvers vegna ekki að beita þessum áhrifum til góðs til að bæta hegðun...“

Örn Austmann hló.

„Þér viljið að ég beiti mér fyrir því að gera ungt fólk eins og ungt fólk á að vera — kurteist, hógvært og feimið.“

„Þér gerið gys að okkur?“

„Vandinn er ekki svona einfaldur, og það eruð þér vonandi ekki heldur!“

Svipur lögreglumannsins harðnaði.

„Þér eigið við að þér viljið enga samvinnu, að þér hafið engar skyldur við þjóðfélagið. Velferð föðurlandsins kemur yður væntanlega ekki við?“

„Heimurinn er mitt föðurland.“

„Eigið þér ekki við Rússland?“

„Rússland! Má ég spyrja. Á hvaða öld lifið þið? Lifið þið enn í hugarheimi Rauðku gömlu? Módel 1930! — Það hefur mikið gerzt síðan — og hún er ekki heilög kýr lengur.“

„Margt gerzt, segið þér. Við hvað eigið þér?“

„Hvað! Kína, Kúba, Viet-Nam, Ungverjaland, Tjekkóslóvakía. Um hvað eruð þér eiginlega að tala?“

„Þetta kemur okkur ekki við,“ sagði lögreglumaðurinn.

„Ég veit það,“ sagði Örn. „Við erum manneskjur, þið eruð vélmenni. Þess vegna getum við ekki talast við. Það er vita tilgangslaust.“

„Við gerum skyldu okkar, en ég heyri, að þér viljið aðeins sá illgresi hatursins — og uppskeran verður sjálfsagt eftir því.“

„Má ég þá fara?“

Lögreglumaðurinn hugsaði sig um. — Það var eina leiðin að rök-ræða við þessa unglinga. Kynnast þeim. Reyna að leiðbeina þeim í stað þess að refsa þeim.

„Ekki strax. Mér þætti vænt um að fá skýringu á því, hvers vegna þeir hata okkur svona mikið — unglingarnir á ég við?“

„Þeir hata okkur,“ sagði lögregluþjónninn sem sat til hægri, „vegna þess að við förum fram á, að þeir greiði sér og standi upp-réttir.“

„Þetta er misskilningur,“ sagði Örn. „Við hötum ykkur ekki. Það er ekki hægt að hata vélar. Hins vegar er það sannleikur að við hötum þjóðfélagið.“

„En hvað er þetta þjóðfélag, sem þið hatið? Það er fólk. Við og þið.“

„Það er þjóðfélag vélmenna. Við hötum það vegna þess að það ger-ir lifandi fólk að vélum.“

„Er þetta ekki ósanngjarn dómur? Þér eruð háskólastúdent. Og hvert er kjörorð háskólans? Vísindin efla alla dáð. Er það ekki undir þessu kjörorði, sem mannkynið hefur sótt fram til bættra lífskjara. Er það ekki þessi menntun sem skapar þjóðfélagið?“

Örn Austmann leit í fyrsta skipti vinsamlega á lögreglumennina.

„Þetta er rétt,“ sagði hann, „það eru að mjög miklu leyti háskól-arnir, sem skapa þjóðfélögin. En hvað er háskólinn? Segið mér það?“

Lögregluforinginn studdi fingri á ennið.

„Já. Hvað er hann? Svárið því sjálfir. Þér eruð ekki vanir að setja ljós yðar undir mæliker.“

„Háskólinn er það, sem þér sjálfir sögðuð. Hann er smiður. Þjóð-félagssmiður. En hvernig þjóðfélag smíðar hann? Óréttlátt þjóðfélag — ómannlegt samfélag vélmenna, þar sem allir ganga fyrir skipun-um, reglugerðum og fyrirmælum. Og þegar þessi vélmenni, sem hann ungar út, skammast sín fyrir eitthvað, þá segja þau einfald-lega, eins og þér áðan: „Við erum aðeins að gera skyldu okkar“!“

„Hvað er það sem þið viljið, stjórnleysi — byltingu?“

„Við erum ekki að endurtaka gamaldags byltingar til að hrifsa völd. Við risum upp til að fá frelsi undan öllum þessum kæfandi gömlu, ormétnu stofnunum.“

„Og hvernig hafið þið svo hugsað ykkur að frelsa heiminn?“

„Við þykjumst ekki ætla að frelsa heiminn, aðeins gera okkar bezta fyrir okkur sjálf!“

„Það kann að vera erfiðara en þér haldið. Þér kunnið að hafa einhverjar óljósar hugmyndir, en þið hafið hvorki stefnuskrá eða skipulag.“

„Við höfum okkar stefnu. Þótt við sitjum ekki eins og apar í skógi á misháum valda- og virðingargreinum. Þessi gamli apaarfur er ekki einkenni okkar, en hann mótar ennþá allt ykkar þjóðfélag.“

„Þetta eru undanfærslur. Þér svöruðuð ekki spurningu minni.“

„Hvaða spurningu?“

„Ég spurði einfaldlega, hvað þið vilduð, stjórn eða stjórnleysi?“

„Við viljum lýðræði.“

„Lýðræði götunnar undir rauðum og svörtum fánum?“

Örn Austmann brosti.

„Ég vona, lögregluforingi, að sú stund komi, að ég geti svarað spurningu yðar betur. — Í verki.“

Lögreglumaðurinn horfði lengi og rannsakandi á Örn Austmann. Loks var það þó hann, sem leit undan.

„Kastið þið þessum manni út,“ hreytti hann út úr sér og stóð þreytulega á fætur.

Á HEIÐINNI

Arnaldur sat í klefa sínum og reyndi að rifja upp fyrir sér viðburði dagsins. Svo margt hafði gerzt, að hann átti erfitt með að átta sig. Það byrjaði eftir hádegisð, þegar...

Bergljót sá bilinn koma út úr þokunni í átt tilh ennar. Það ískraði í hemlunum á bílnum, og hann nam staðar. Hún grillti í mannsandlit bak við vota rúðuna.

Bergljót veifaði til hans hendi.

„Sæll, ókunnugur,“ sagði hún og brosti vandræðalega.

Hann opnaði dyrnar og steig út.

„Billinn minn bilaði.“ Hún opnaði hreyfिल्लोकिð og laut niður. Síðan leit hún upp aftur, studdi báðum höndum á bíl sinn og virti komumann fyrir sér.

Þetta var grannur, hávaxinn ungur maður, liðlega tvitugur. Svart hárið, sólbrúnt hörundið og fölblá hlyleg augun gerðu andlit hans karlmannlegt.

„Fallegur,“ ályktaði hún.

Ungi maðurinn kom til hennar.

„Hvað kom fyrir?“ spurði hann og tók sér stöðu við hlið hennar. Þau litu bæði niður í vélina. „Hvað er að?“ endurtók hann.

„Í sannleika sagt, þá veit ég það ekki sjálf.“ Hún brosti til hans feginsamlega yfir því að þurfa ekki lengur ein að glíma við vanda-mál sitt. „Ég get ekki ímyndað mér hvað þetta er,“ hélt hún áfram. „Ég er búin að sitja hér föst uppi á heiðinni í meira en klukkutíma og reyna að koma bílnum í gang.“

Ungi maðurinn leit ekki á hana. Hann yrjaði á að athuga mæla-borðið, fór því næst að eiga við leiðslur og skrúfur. Síðan fór hann og sótti verkfæri.

Hann varð rólegur, jafnvel kuldalegur í fasi og einbeitti sér að verki sínu. Það var eins og hún væri ekki til lengur. Loks setti hann bílinn í gang, en það heyrðist í honum lágt skrölthljóð frá hreyflin-um. Hann ýmist jók eða minnkaði benzíngjöfina um stund og hlustaði.

„Er þetta alvarlegt?“ spurði hún áhyggjufull.

Hann yppti öxlum.

„Ég er hræddur um, að svo sé. Það lítur út fyrir að vera stimpil-stangarlegan. Það þarf að rífa undan honum pönnuna. Tekur að minnsta kosti heilan dag að gera við hann. Það er ekkert hægt að gera.“

„En ég verð að koma honum héðan.“

„Ekki hægt!“

„Ekki hægt?“

„Ekki hægt!“

„En ég verð að komast í bæinn.“ Hún leit á hann biðjandi augna-ráði.

„Mér þykir leiðinlegt að geta ekki hjálpað þér...“

Stúlkan vætti varirnar með tungubroddinum.

„Ég heiti Bergljót Jónsdóttir,“ sagði hún og rétti honum hönd-ina.

Hann tók í framréttu hönd hennar og brosti.

„Gleður mig að kynnast þér,“ muldraði hann. „Ég heiti Arnaldur Hermannsson. Og nú verð ég að fara.“ Hann var þegar lagður af stað frá henni.

Stúlkan hnykkti til höfðinu, svo hár hennar, sem nú var blautt og allt í óreiðu, féll niður með öðrum vanga hennar.

„Ég veit ekki hvað ég á að gera.“

„Ég skal gera vegapjónustunni aðvart,“ sagði hann og opnaði dyrnar að bíl sínum.

„Vegabjónustunni! Og á ég að bíða hér allan daginn,“ hugsaði Bergljót gröm. Þetta ætlaði að verða erfiður dagur. Allt öðru vísi en hún hafði búizt við.

Það var komið undir hádegi, þegar hún ákvað skyndilega að aka spölkorn út úr bænum. Hún vildi fara eitthvað burtu frá þvingandi, næstum fjandsamlegu andrúmslofti heimilisins, fá að vera ein. Það var hlýtt í veðri, þegar hún fór að heiman. Sólin skein, og það var ilmur í hlýrri vorgolunni — ilmur sem fyllti hana óljósum kenndum og hugboði um eitthvað þýðingarmikið. Það var eins og hún hefði veður af nýju óþekktu lífi, sem hún fór á mis við. „Ég verð að finna það,“ hugsaði hún. Svo ók hún út í vorið. En þegar hún kom upp á heiðina, skall yfir þoka og það byrjaði að rigna.

Og nú þetta. Bilaður bíll og hún skilin ein eftir í þoku uppi á miðri heiði! Hana langaði ekki lengur til að vera ein.

„Ertu á leið í bæinn?“ kallaði hún um leið og hann settist undir stýrið.

„Já.“ Hann dró við sig svarið. Hvað vildi þessi kvenmaður? Hann virti hana fyrir sér, þar sem hún stóð þarna í gulri peysu og mosa-grænum þröngum buxum.

„Hættuleg,“ ályktaði hann. „Kvenfólk er eitt af því, sem ungir menn nú á dögum verða að vara sig á... Það getur verið eðlilegt, að hjónaband sé hið endanlega takmark ungrar stúlku — en það getur aldrei orðið takmark ungs manns.“

„Gæti ég fengið að fljóta með?“

„Það er velkomið. En flýttu þér. Ég er að verða of seinn.“ Hann opnaði hurðina fyrir henni, og hún settist við hlið hans. Bíllinn skauzt af stað.

„Að verða of seinn?“ endurtók stúlkan fjörlega.

„Já, setan byrjar klukkan tvö.“ Hann leit á klukkuna. „Eftir tuttugu mínútur.“ Það var hálf tíma akstur í bæinn, en með þessum hraða gæti hann hæglega verið kominn þangað í tæka tíð.

„Setan?“

„Kröfusetan,“ útskýrði hann þurrlega.

„Ég hef alltaf haldið, að það væru aðeins til kröfugöngur.“

„Þær eru hluti af gamla tímanum.“

„Er þetta einskonar verkfall, til að heimta hærra kaup?“ spurði hún í samræðutón.

Hann gaf henni illilegt hornauga.

„Gamlingjarnir fara í verkföll,“ sagði hann. „Til að hækka ör-
lítið tekjur hinna lægst launuðu.“ Það var háðshreimur í rödd-
inni: „Áratug eftir áratug ... Alltaf til að hækka kaup hinna lægst
launuðu.“

„Og þeir halda samt áfram að vera hinir lægst launuðu, áttu
við?“

„Að sjálfsögðu.“

„Hvað vilt þú þá láta gera?“

Arnaldur kipraði saman augun.

„Ég vil útrýma hinum lægst launuðu!“

„Hvernig þá?“

„Með því einfaldlega að mennta þá og gera þá hæfari til að
vinna á réttan hátt — nota vélar.“

„Er það svona einfalt?“ spurði Bergljót í stríðnistón.

„Það á að útrýma rangri stéttaskiptingu, í stað þess að hækka
kaupið þeirra um nokkra aura.“

Bergljót brosti glettnislega. Hún hlustaði á hann með öðru eyranu
eins og kona hlustar á hjál barns.

„Er þetta tilgangur — kröfusetunnar?“ spurði hún.

„Nei.“

„Hver er hann þá?“

„Hann er að mótmæla.“

„Hverju?“

„Öllu.“

„Öllu?“

„Já. Stríðinu í Víet-Nam... Veru okkar í hernaðarbandalagi
... Hernáminu ... Skólakerfinu ... Háskólanum ... Þrælahaldi ...
Hungri ... Hreinlega allri stjórn gamlingjanna á heimsbyggðinni.
Í dag er það þó sérstaklega til að mótmæla einræðisstjórninni í
Grikklandi.“

Bergljót starði á hann eins og hann væri eitthvert furðuverk.
Henni varð hugsað til stjúp föður síns, Sturlaugs. Næstum daglega
hafði hann eitthvað að segja um unga menn eins og Arnald. Þessa
gjörspilltu aumingja, eins og hann kallaði þá, sem gerðu stórar kröf-
ur til annarra og engar til sjálfra sín. „En mér geðjast samt
betur að Arnaldi en Sturlaugi,“ hugsaði hún, þó að hann væri einn
þessara manna, sem Sturlaugur sagði að vildu aðeins byltingu vegna
byltingarinnar sjálfrar. Upphátt sagði hún:

„Það er sagt að ungt fólk viti ekkert hvað það vill.“

Arnaldur hló kaldhæðnislega.

„Við vitum hvað við viljum ekki.“ Hann leit allt í einu á hana frá hlið rannsakandi.

„Bros hans er undarlega hlýlegt og drengjalegt,“ hugsaði hún. „Öðru vísi en þrjózkan í rödd hans, þegar hann talar um kröfu-setur.“

„Er annars ekki komið nóg af þessari yfirheyrslu þinni?“ spurði hann í léttari tón. „Um hvað á ég að yfirheyra þig?“

„Þú þarft ekki að yfirheyra mig um neitt. Ég er ekki sek.“

„Hvernig veiztu, að þú ert ekki sek? Það eru allir í þessu landi.“

„Jæja. Hvernig? Hvers vegna?“

„Sumir vegna þess, sem þeir gera. Hinir vegna þess, sem þeir gera ekki.“

„Ég er ekki viss um að ég skilji þig...“

„Suma verður að dæma fyrir það, sem þeir gera. Aðra fyrir það, sem þeir gera ekki. Gamlingjarnir dæmast vegna illra verka sinna, við hin fyrir að láta stjórn þeirra afskiptalaus.“

Bergljót stundi. „Hvers vegna,“ hugsaði hún, „er alltaf verið að tala um unga menn og gamla. Verða ekki allir gamlir? — Ungir menn eins og gamlir hugsa mest um sjálfa sig. Það er ekki mikill munur á þeim. Þeir falla allir fyrir þessari einu og sömu ómót-stæðilegu freistingu, sem er eins gömul og Móses ... lönguninni til að ráða yfir öðrum.“

„Hvert á að aka þér?“ spurði hann.

„Ég á heima á Ægisgötu. Það er næst efsta húsið. En það er óþarfi að aka mér þangað.“

Þau voru komin inn í bæinn. Veðrið var aftur orðið hlýtt og yndislegt og hana langaði ekki heim til sín.

„Heyrðu annars, Arnaldur.“

„Hvað?“

„Taktu mig með þér á þennan — fund.“

Það færðist bros yfir andlit hans. Það varð augnabliks þögn, svo hægði hann á bílnum og sneri sér að henni.

„Þú ert með okkur?“ spurði hann glaðlega.

„Jaá. Ég held það.“

„Bergljót, mér geðjast vel að þér!“

„Meinarðu það?“

„Já.“

Hún sagði ekkert, horfði aðeins í augu hans. Arnaldur leit undan og varð órólegur.

„Þú hefur ekki sagt mér neitt um þig sjálfa. Hvað gerirðu?“

„Ég er í BA. Þetta er fyrsta árið. Ég fer í próf eftir hálfan mánuð.“

„Þá hlýtur þú að vita hvað er að gerast?“

Hún kinkaði kolli. Hún vissi við hvað hann átti, en félagsmál stúdentanna höfðu ekki vakið áhuga hennar fram að þessu. Bergljót hafði látið sér nægja að hugsa um nám sitt. Þau óku þegjandi það, sem eftir var leiðarinnar.

KRÖFUSETAN

Fylkingin gekk friðsamlega í átt að torginu undir fánum og marglitum kröfuspjöldum.

„Getur þetta ekki verið hættulegt?“ spurði Bergljót um leið og þau sameinuðust göngunni.

Arnaldur leit á hana frá hlið. Hún virtist ekki hrædd, þvert á móti geislandi af æskufjöri. Í hennar augum var þetta líklega aðeins skemmtun. Fjörleg og æsandi samkoma ungs fólks.

„Hættulegt?“

„Ég á við, getur þetta ekki leitt til átaka við lögregluna?“

„Það er undir þeim komið,“ sagði Arnaldur stuttaralega. Hann horfði aftur rannsakandi á frítt andlit hennar og það birti yfir svip hans. „Vertu óhrædd,“ bætti hann við fjörlega og greip eins og ósjálfrátt hönd hennar. „Öll æska heimsins stendur að baki hinnar nýju byltingar.“

„Byltingar!“ hrópaði hún skelfd.

„Ég hefði líklega ekki átt að koma með þig hingað,“ sagði Arnaldur og hleypti í brýnnar.

„Hvers vegna ekki?“

„Þú hefur rétt fyrir þér. Lögreglan getur komið þá og þegar.“ Bergljót leit í kring um sig.

„En það er engu líkara en kvenfólkið hér sé í meiri hluta.“

„Þær vita á hverju þær geta átt von — sumar meira að segja sérstaklega þjálfaðar með tilliti til óeirða.“

„Ég er ekkert barn lengur,“ sagði Bergljót móðguð. „Auk þess sýnist mér þetta ekkert sérstaklega hættulegt.“

„Ef til vill ekki,“ svaraði Arnaldur hugsandi.

„Hvers vegna kallar þú þetta byltingu?“ spurði Bergljót, sem var orðin rjóð í andliti. „Eruð þið kannski öll kommúnistar?“ bætti hún við og brosti dauflega.

Arnaldur setti sig strax í varnarstöðu.

„Við erum ekki kommúnistar,“ sagði hann, en þagnaði svo og virtist ekki hafa löngun til að ræða þetta nánar.

„Hvaða flokki fylgið þið þá?“ spurði Bergljót, og horfði snögglega beint framan í hann.

„Engum,“ svaraði Arnaldur með semingi.

Bergljótu virtist létt.

„Ég skil,“ sagði hún. „Með öðrum orðum bylting án markmiðs.“

„Við höfum okkar markmið,“ sagði Arnaldur rólega.

„Það get ég ekki skilið,“ sagði Bergljót óþolinmóð.

„Sjáðu til, Bergljót,“ sagði Arnaldur og speriti upp finger. „Ungir menn hér áður fóru alltaf ánetjast af einhverjum stjórnmálaflokki. Og þér finnst allt annað óhugsandi? Okkar samtök hafa vaxið upp utan allra stjórnmálaflokka og beinast gegn þeim og þjóðfélaginu eins og það er.“

„Líka kommúnistum?“ spurði Bergljót efagjörn.

„Líka þeim. Kannski fyrirlitum við þá mest.“

Bergljót andvarpaði.

„Ég skil þetta alls ekki enn,“ sagði hún. „Hafa ekki allir stjórnmálaflokkar æskulýðsfélög?“

„Þeir láta hafa þau, en þeir hafa misst öll tök á ungu fólki. Þeirra hópar eru litið annað en skröltandi beinagrindur. Æskufólk með rautt blóð í æðum starfar annars staðar.“

„Hvar?“

„Viða um heim — í ótal smáhópum, sem mynda þó allir eina stóra fylkingu.“

Bergljót hugsaði sig um og sagði svo:

„En það hlýtur einhver að hafa skipulagt svona samtök, fyrst þau eru svo að segja alþjóðleg?“

„Ekki í fyrstu. Þau urðu til af sjálfu sér, vegna þess að næstum allt ungt fólk á Vesturlöndum finnur, að heimur foreldra okkar þarfnast róttækra breytinga.“

Bergljót kinkaði kolli. Þessu gat hún verið sammála, en . . .

„Stjórnsmál,“ sagði hún og hristi höfuðið. „Ég veit ekki hvers vegna fólk er að æsa sig upp út af þeim. Það er sama hver vinnur. Það breytist aldrei neitt.“

„Þér leiðast stjórnsmál?“

„Ekki þegar þú talar um þau,“ sagði hún hæversklega.

„Hræsnari!“

Bergljót hló.

„Hann hlýtur að vera frumlegur náungi þessi foringi ykkar?“

„Talsmaður!“

„Jæja, talsmaður þá. Hefur hann hugsað þetta allt?“

Arnaldur yppti öxlum.

„Þú mátt ekki vera svona gamaldags, kæri félagi,“ sagði hann glettnislega. „Frumlegur? Hugmyndir? — Við skiljum hann. Hann dregur okkur til sín. Hann er farvegur fyrir hugmyndir. En hver á þær? Það er búið að hugsa svo mikið í veröldinni, að nú á dögum þarf mjög sérgóðan einfeldning til að eigna sér hugmynd.“

„Svo þér finnst ég vera gamaldags?“ sagði hún móð af göngunni.

„Nei. Ég átti ekki við það. Alls ekki.“ Arnaldur herti takið um hönd hennar.

Gangan var nú komin inn á torgið og fólkið fór að streyma inn á túnið fyrir framan stjórnarráðið og fékk sér þar sæti í smáhópum. Brátt var allt túnið setið og hópur manna stóð enn fyrir utan grindverkið og úti á torginu.

Bergljót hafði fylgt Arnaldi inn á túnið og þau stefndu þar inn í hóp ungra manna og kvenna, sem Arnaldur virtist þekkja. Það var hliðrað til fyrir þeim og þau fengu sér sæti.

Það var komið milt vorveður og einhverjir byrjuðu að syngja. Þetta var nýr baráttusöngur og það tóku fleiri undir. Það var þó ekki hægt að banna mönnum að syngja, eða hvað?

„Þetta er hræðilegur og dýrlegur dagur,“ hugsaði Bergljót og brosti með sjálfri sér. „Og þetta er undarlegur félagsskapur, sem ég er allt í einu komin í.“ Hún byrjaði að virða fyrir sér ungmennin, sem sátu í kring um hana og reyndi að hlusta á tal þeirra. Að einu leyti skildi hún þau. Hún vissi fyrir löngu að höfuðmeið fólks var, að það komst aldrei í nógu nána snertingu hvað við annað. Hér töluðu menn hverjir við aðra. Hér fóru fram langar samræður milli

bláókunnugra manna. Það var eins og allir hefðu þörf fyrir að létta á sér, viðra skoðanir sínar og láta í ljós innbyrgðar tilfinningar. Hér virtist skapast andrúmsloft bræðralags og vináttu. Hver einn gat sagt það, sem honum sýndist og það var hlustað á hann með ótrúlegri þolinmæði. Var hér ekki nýr og betri heimur í sköpun?

Bergljót hafði gaman af að virða þetta fólk fyrir sér og reyna að mynda sér skoðanir um það. Augu hennar námu staðar við rauðhærðan ungling, sem talaði án afláts. Seinna komst hún að því að hann var hagfræðistúdent og þátttakandi í Herferð gegn hungri. Nafn hans var Guðmundur Atli.

„Lítið á þessa tvo gamlingja þarna,“ hrópaði hann og benti í átt að tveimur snyrtilega klæddum herlamönnum um sjötugt. Þeir studdust upp við járngrindur hjá almenningssalerni, til hliðar við stjórnarráðstúnið.

„Þeir eru þarna á réttum stað,“ sagði ungmenni með stúdentshúfu. Þau hlógu öll. Það var fyrirlitningarhreimur í rödd þess rauðhærða, þegar hann hélt áfram.

„Það er rétt hjá þér, Þórdór. Þetta eru gamlir uppgjafa valda-braskarar. Fyrirverandi byltingamenn! Þeir vita ekki sjálfir, hvað þeir eru hlægilegir í hlutverkum sínum.“

Bergljótu varð starsýnt á þennan unga mann, Guðmund Atla. Það var eins og þau sætu öll í hnapp í kring um hann. Svipur hans var rólegur og greindarlegur, en það var einhver undarlegur svipur á andlitinu, líkt og hann fyndi megna ólykt af allri tilverunni. Það sátu tvær ungar stúlkur við hlið hans, önnur dökk yfirlitum, hin ljós.

„Það gefast margir upp,“ andvarpaði sú dökkhærða. Hún var fölleit og mögur, frítt andlit hennar markað af ótímabærum ólifnaði.

„Það er satt, Katrín, en þeir beztu gefast aldrei upp,“ sagði Guðmundur Atli hvassyrstur. „Það eina, sem er þess virði að berjast fyrir, er alheimsbylting. Allt annað eru svik, því að það er augljóst að á annan hátt verða félagsleg vandamál aldrei leyst. Við þurfum ekki að vera margir en lið okkar verður að vera gott. Þrautþjálfað í starfsemi sinni.“

„En er það ekki einmitt þetta, sem kommarnir eru að reyna?“ sagði Bergljót hikandi.

„Kommúnistar!“ Rauðhærða ungmennið fýldi grön eins og ólykt-

in af tilverunni hefði aukizt um allan helming. „Þessir menn, sem kalla sig kommúnista, eru orðnir svo gamlir, að þeir eru ósjálfrátt orðnir ein af stoðum auðvaldsþjóðfélagsins.“

„Þeir telja sig þó byltingasinnaða,“ maldaði Bergljót í móinn.
„Byltingasinnaða! Þeir hafa ekki einu sinni talið sig byltingamenn síðan fyrir stríð.“

„Hvað eru þeir þá?“

„Aftakar kratanna. Módel 1914! Hvað hefur nútíminn með þá að gera? Hver er sá, sem vill kaupa myglað brauð, þegar hann getur fengið nýtt?“

Skyndilega varð hlé á samtalinu og þau litu öll í átt að torginu. Bergljót horfði með aðdáun á ræðumann, sem klifraði þar upp á grindverkið meðfram túninu. Þetta var mjótt grindverk og Bergljót furðaði sig á, að hann gæti staðið þarna og haldið jafnvæginu. Að vísu studdu tveir sveinar við fætur ræðumannsins.

Þetta var maður á fertugsaldri, ljós yfirlitum, og á honum var þessi hörkulegi alvörusvipur, sem einfaldir menn setja oft upp, þegar alvarleg mál eru til umræðu. Boðskapur hans var líka einfaldur:

„Niður með Papadopoulos! Sparkið Grikklandi úr Nató!“ Hann talaði ekki, heldur galti eins og siður er á útisamkomum, sem haldnar eru til að bæta heiminn. Þau hættu fljótlega að hlusta á hann.

„Er þetta foringinn?“ spurði Bergljót og bentí á ræðumann.

„Við höfum engan foringja, aðeins talsmenn.“

„Er þetta hann?“

„Þetta Örn Austmann! Nei, ég held nú síður. Hann situr inni. Þeir tóku hann fastan í vikunni sem leið. Ég hélt að allir vissu það.“

„Nei. Ekki ég. Hvað gerði hann af sér?“

„Skipulagði mótmæli. Hann skipulagði líka þessar aðgerðir og stjórnar þeim úr fangelsinu.“ Það var sigurhreimur í rödd Arnalds.

„En hver er þá þessi ræðumaðurinn?“

Arnaldur hló.

„Þetta er hann Samúel okkar. Hann er einfeldningur. Einn af spilagosunum — en það er líka hægt að nota þá.“

„Og nú situr hann í tukthúsinu þessi . . . þessi talsmaður ykkar?“ sagði Bergljót og hristi höfuðið.

„Hann losnar þaðan aftur fljótlega,“ sagði Arnaldur og brosti íbygginn.

Nýr maður hafði bætzt í hópinn. Hann var liðlega tvítugur stúdent í náttúruvísindum, Hrafn Freyr. Hár maður með strengdan kvið og karlmannlegt sólbrúnt andlit. Hann brýndi raustina svo orð hans heyrðust greinilega:

„Allir hugsjónamenn nú á dögum verða umfram allt að láta sig varða hag þróunarlandanna. . .“ Það var eins og hann beindi orðum sínum aðallega til rauðhærða hagfræðinemans. En Guðmundi Atla fannst bersýnilega ekki taka því að svara þessu. Hafði hann ekki sjálfur haft forustu í Heiðferð gegn hungri?

„Höfuðsynd þessarar gömlu kynslóðar er að láta það viðgangast, að hálfur heimurinn sveltir að þarflausu,“ sagði sú ljóshærða við hlið hagfræðistúdentsins og leit í kring um sig stórum einlægum augum. Hún var í rauðri stuttpeysu með belti, síðu vesti og í svörtum víðum buxum.

„Eftirlætisbarn efnaðra foreldra,“ hugsaði Bergljót.

Katrín lagði handlegginn um herðar þeirrar ljóshærðu.

„Þetta er alveg rétt hjá þér, Freyja,“ sagði hún vingjarnlega. „Hinir ríku láta næstum ekkert falla til hinna snauðu.“

„Og gjáin er alltaf að breikka milli ríkra og snauðra,“ sagði náttúrufræðistúdentinn, Hrafn Freyr.

„Þeir láta jafnvel þrælahald afskiptalaust, hvað þá annað.“ Þessi síðasta athugasemd kom frá hungurvökumanni í fimmta bekk í menntaskóla. Hann var með mikið hörgult hár, sem féll fram á hátt greindarlegt enni hans.

„Það er líka nóg verkefni hér heima,“ sagði stúlka, sem sat við hlið hans. Hún var með geðþekkt andlit, og starfaði með hópi ungmenna, sem nefndu sig Tengla, og unnu að líknarmálum. „Það er líka til sultur hér heima þótt menn loki augum sínum fyrir því,“ hélt hún áfram. „Og hér er líka niðzt á lítilmagnanum.“

Guðmundur Atli leit á þau áhyggjufullur. Þau höfðu öll rétt fyrir sér, en það, sem þau voru að segja, var alltof mærgtuggið — hugsanir þessa unga fólks mundu alltof snemma lenda inn á margtroðnum brautum vanans.

„Með réttri hagfræði geta allir haft nóg,“ sagði Þórdór, sá með stúdentshúfuna. Hann var með fölblá hörð augu — full af hugrekki og glettni. Hann var á sama aldri og Guðmundur Atli, og nemandi í læknisfræði.

„Nóg handa öllum, já — en þá verða hagfræðingar að hætta að

stjórna heiminum," sagði Hrafn Freyr með niðurbældri ákefð og leit aftur á Guðmund Atla. Þessari athugasemd lét sá síðarnefndi ekki ósvarað.

„Hverjir eiga þá að stjórna?“ spurði hann hvasst.

„Vísindamenn.“

„Hvers vegna ekki hagfræðingar?“

„Hagfræðingar hugsa aðeins um tímabundna hagsmuni," sagði Hrafn Freyr, „og það er stefna, sem gerir mannkynið mjög fljótlega gjaldþrota.“

„Þú átt við að þeir eyði upp olíunni?“ spurði Þórdór.

„Olíu, málum, súrefninu úr loftinu, jafnvel vatninu. Þeir eittra gróðurinn á jörðinni, svifið í sjónum. Það er til lítils að framleiða eitruð matvæli.“

Hungurvökumaður:

„Það er alls staðar sama glæpamennskan.“

Sú dökkhærða:

„Þetta kemur allt niður á okkur. Gamlingjarnir hugsa bara um sig. Þessir hræsnarar þykjast vera að byggja upp betri heim, en þeir nauðga bara náttúrunni á öllum sviðum.

Hungurvökumaður:

„Og sofna svo með túttu velferðarríkisins upp í sér.“

Bergljót hló. Hún var farin að fá meiri áhuga fyrir þessu fólki. Þetta var allt satt! Hún fann hvernig reiði hennar óx í garð hinna eldri, sem stjórnuðu allri þessari vitleysu. Hvað var sjálfsagðara en að allir lifðu góðu lífi í þessari fögru veröld? Hún fór á ný að hlusta á ræðumann, en hann virtist vera hættur að tala um Grikkland.

„Veröldin brennur allt í kringum okkur," gelti hann. „Skáld og listamenn eiga að taka forustuna, ekki að einangra sig í sínum gamla formyrkvaða fílabeinsturni.“

„Fölsk nóta í góðu lagi," hugsaði Bergljót.

„Af hverju er hann að tala um þetta?“ spurði hún Arnald lágt.

„Af persónulegum ástæðum. Hann hefur raunar alltaf viljað búa sjálfur í þeim nafnfræga fílabeinsturni, en ekki fengið ingöngu.“

„Hann virðist samt hafa sínar ákveðnu skoðanir.“

Arnaldur yppti öxlum.

„Já. Hann efast aldrei um neitt eins og títt er um menn, sem

hafa ekki nema glugga til að horfa út um. — Og það er fremur þröngur skjár hvað hann snertir. En eins og ég sagði — það má nota hann.“

Hún horfði rannsakandi á Arnald.

„Arnaldur. Þú hefur aldrei sagt mér, hvað það eiginlega er sem þið viljið.“

Svipur hans varð festulegur og rödd hans hljómmikil og þægileg. Henni var farið að geðjast vel að þessari rödd. Hún fyllti hana nýrri öryggiskennd.

„Við viljum heimsstjórn,“ sagði hann. „Heimsstjórn, sem jafnar líf skjör þjóðanna og hættir að sóa auðæfum jarðar. Ekkert annað en slík heimsstjórn getur bjargað manningnum frá glötun.“

„Ungt fólk hefur enga peninga,“ hrópaði Þórdór, „en það erum fyrst og fremst við, sem þurfum á þeim að halda.“

„Gamlingjarnir hafa þetta allt í hendi sér,“ samsinnti Katrín.

„Hvað getum við gert?“ spurði Freyja.

„Við verðum að gagnrýna þá,“ sagði hungurvökumaður, „ögra þeim. Láta þá aldrei í friði.“

„Og nota háðið,“ sagði Þórdór. „Það verður alltaf okkar beittasta vopn, borgararnir þola ekki, að það sé hlegið sé að þeim, og kommahyskið þaðan af síður.“

Guðmundur Atli tók aftur til máls.

„Þetta er í sjálfu sér einfalt,“ sagði hann ákveðinn. „Fyrst þarf að koma losi á hlutina — síðan þurfa einhverjir að setja skriðuna af stað.“

„Okkur vantar meira frelsi,“ sagði Katrín. „Allt líf okkar stjórnast af reglum. Reglum og aftur reglum.“ Það var gremjutónn í rödd hennar.

„Við viljum athafnafrelsi í háskólanum,“ sagði Þórdór og lagfærði á sér stúdentshúfuna.

„Við viljum sama frelsi í menntaskólanum,“ sagði hungurvökumaður. „Frelsi til að ræða stjórnmál, frelsi til að stjórna okkar eigin mállefnum, málfrelsi ...“

„Og við í Gaggó viljum frelsi til að lifa eðlilegu ástalífi.“ Þessi athugasemd kom frá gagnfræðaskólapiltinum. Hann var aðeins nýfermdur drengsnáði, síðhærður og renglulegur, en mál hans fékk góðar undirtektir. Sveinninn færði sig upp á skaftið og gerðist háværarari. Það var erfitt að halda athyglinni í þessari samkeppni.

„Hæ! Hvernig lízt þér á mig?“ kallaði hann til Katrínar.
 „Þig? ... Þú ert eins og kústur, sem snýr öfugt.“
 Pilturinn varð rauður í andliti, en reyndi að manna sig upp.
 „Komdu með mér heim á eftir,“ bað hann.
 „Kemur ekki til mála.“ Katrín hló góðlátlega.
 „Hvernig viltu eiginlega að karlmenn líti út?“ spurði pilturinn og rétti úr sér.
 „Ég hef aldrei hugsað um það, stubbur minn.“
 „Hefur þú aldrei verið með karlmanni?“
 „Hélztu að ég væri hrein jómfrú?“ Katrín hélt áfram að hlæja.
 Pilturinn hló líka.
 „Byltingamenn þurfa kvenfólk!“ sagði hann mannalega.
 „Þurfa þeir það?“
 „Ætlaðu þá að koma?“
 „Kannski. — Þegar þú ert orðinn stór.“

Hinir tveir snyrtilega klæddu herra menn, sem studdust upp við járngrindurnar kringum almenningssalernið og Guðmundur Atli hafði bent á, höfðu þungbúnið niður á mannhafið fyrir framan stjórnarráðsbygginguna. Annar þeirra var stuttur og digur, næstum sköllóttur. Hann var fögur í andliti með stórt arnarnef og lítil djúpsett augu. Nafn hans, Andrés Eljan, var vel þekkt meðal flokksbræðra hans. Hinn maðurinn var stór þunglamalegur og lotinn í herðum. Hann var gráhærður með hátt hvelft enni og þoka undir augunum. Nafn hans var Lúðvík Lýðsson.

„Taflíð er óneitanlega orðið flóknara,“ sagði Andrés Eljan og talaði fram í nefið.

„Eftir öll þessi ár, sem við höfum unnið að því að rugla kerfið fyrir kapítalistunum, erum við sjálfir orðnir ruglaðir,“ sagði maðurinn með hvelfda höfuðið, Lúðvík Lýðsson. Rödd hans var skræk og gremjuleg.

„Þeir gera þetta með vilja,“ muldraði Andrés Eljan.

„Hvað?“

„Að rugla kerfið fyrir okkur!“

„Þetta er orðið eins og gagnnjósnir,“ sagði Lúðvík Lýðsson. „Þeir vita, að við vitum, að þeir vita!..“

Andrés Eljan dæsti.

„Það er rétt. Við getum varla lengur greint hvítt frá svörtu.“

Lúðvík Lýðsson tók upp tóbaksbæk og sagði með hægð:

„Hvað eigum við þá að gera við þetta unga fólk?“

Andrés Eljan tók við bæknum sem félagi hans gaukaði að honum og setti tóbakið í langa rák á handarbakið.

„Við verðum að bíða átekta,“ sagði hann spakur.

Félaginn tvísteig órólega og tók aftur neftóbaksbækinn.

„Og gera ekkert,“ sagði hann háðslega, „svo við komumst hjá að gera einhverja vitleysu áttu við?“

„Sælir, félagar,“ var sagt fyrir aftan þá. Það var Sturlaugur Magnússon, gamall kunningi þeirra beggja. Þeir tóku undir kveðju hans.

Andrés Eljan varð hugsandi um stund, svo bandaði hann frá sér með hendinni og sagði:

„Lítið yfir þennan söfnuð. Þetta eru í raun og veru margir hópar.“

„En allir róttækir!“ sagði Sturlaugur háðslega.

„Það er ekki þar með sagt, að þeir séu okkar menn — ekki þar með sagt að þeir telji okkur róttæka.“

Þeir hlógu allir að þessari fjarstæðu. Lúðvík Lýðsson hélt áfram sinni línu:

„Við verðum samt að virkja þetta fólk á einn eða annan hátt.“

Andrés Eljan hallaði undir flatt.

„Þú veizt eins vel og ég að við höfum reynt það árum saman. En hver er árangurinn? Í þessum söfnuði þarna niðri eru Trotsky-sinnar, Maóistar, stjórnsleisingjar og tækifærissinnar. En þetta eru aðeins smáhópar í hreyfingunni — alls ekki kjarni hennar.“

„Hvað er þá kjarni hennar?“

„Það er einmitt það, sem við vitum ekki.“

„Þeir eru aðeins síðhærðir draumóranienn,“ sagði Sturlaugur og það var lítilsvirðingarhreimur í rödd hans.

„Þeir geta samt orðið okkur óþarfir,“ maldaði Andrés Eljan í móinn.

„Við vorum ungir menn 1930,“ sagði Lúðvík Lýðsson. „Það er margur Finnagaldurinn, sem við höfum orðið að standa af okkur síðan þá. Baráttan hefur aðeins stælt okkur. Hvað munar okkur um þessa peyja?“

„Við verðum að átta okkur á þeim í tíma,“ sagði Andrés Eljan

hugsandi. „Það, sem gerir þetta hættulegt, er að á síðustu árum hafa sprottið upp hópar ungra manna, sem allir telja sig vinstra megin við okkur.“

„Þetta eru aðeins tækifærissinnuðir ævintýramenn,“ sagði Sturlaugur. „Menn sem reyna að notfæra sér hina almennu óánægju með stjórnarfarið.“

„Við vorum líka kallaðir ævintýramenn 1930,“ sagði Andrés Eljan og hló. „Við berjumst að vísu enn gegn borgurinum, en það er ekki lengur hörð barátta. Þessir nýju Trotskyistar og stjórnleysingjar, eða hvað þeir eru, geta orðið illvígari andstæðingar en borgararnir.“

„En þeir eru aðeins fáir.“

„Þeir geta orðið fleiri,“ sagði Andrés Eljan. „Og hvað með Maó-sinnana?“ bætti hann við. „Eigum við að styðja þá til áhrifa?“

„Það er undir ýmsu komið,“ sagði Lúðvík Lýðsson glottandi.

„Það er að vísu rétt. Við þekkjum þá. Vandinn er að taka afstöðu til hópa ungra manna, sem enginn veit hvað vilja — og enginn flokkur virðist geta ráðið yfir.“

„Við verðum að virkja þá,“ sagði Lúðvík Lýðsson.

„Við getum ekki stutt þá,“ svaraði Andrés Eljan ákveðinn. „Látum þá berjast sinni baráttu. Það verður ekki langt þangað til lögreglan kemur á vettvang,“ bætti hann við glottandi. „Það verður gaman að sjá, hvað úr þessu verður.“

„Auðvitað,“ sagði Sturlaugur, „er vaðall þessa unga fólks ekki annað en blaðra. Það er alveg rétt. En við ættum samt að geta haft gott af þessu. Hvers vegna ekki að ganga í lið með þeim? Tileinka okkur hreyfingu þeirra, ganga inn í hana og taka þar síðan forustuna?“

Andrés Eljan hristi höfuðið.

„Gamalt og gott ráð, félagi, en hér er betra að fara að öllu með gát. Annars eigum við það á hættu að tapa þeirri aðstöðu, sem við höfum náð. Styrkur okkar er að forðast alla ævintýramennsku — leika ekki nema örugga leiki.“

Félagar hans þögðu lengi og lutu höfðu. Loks hreytti Lúðvík Lýðsson út úr sér:

„Þú hefur líklega rétt fyrir þér. Við eigum orðið of mikið til að missa.“

STURLAUGUR OG HERA

Sturlaugur Magnússon ók niður með sjónum frá húsi sínu við Ægisgötu. Þrátt fyrir góða veðrið var hann í slænu skapi. Og eins og svo oft áður, þegar þannig lá á honum, leitaði hann til Heru.

Regína — hún var að vísu eiginkona hans, en hún var léleg kona. Hafði aldrei sýnt honum annað en tómleti. Og Bergljót dóttir hennar var alveg eins, hafði aldrei sýnt honum annað en vanþakklæti. Þær skildu hann ekki. Vanmátu störf hans. Hann var nú kominn undir fimmtugt og í meira en tuttugu ár hafði hann að eigin hyggju staðið í fremstu röð í fylkingu menntamanna landsins, var auk þess einn af höfundum stórrar orðabókar — málvísindamaður.

Hann hafði alltaf haft mikla löngun til að hljóta viðurkenningu sem nýtt yfirmannlegt afbrigði af hómó sapiens. Hún var eins og óslökkvandi þorsti. Þessi þorsti var þeim mun sárari sem honum var sjaldnar svalað. Menn vildu ekki viðurkenna hann, ekki sjá hvað í honum bjó. Sízt af öllu Regína. Hún vildi helst ekki að hann væri neitt. Gerði lítið úr verkum hans. Reyndi meira að segja að gera hann hlægilegan í augum annarra. Sturlaugur yppti öxlum. Maður getur aldrei breytt konu eða gömlum venjum hennar.

Regína. Hann hafði verið henni ótrúr, en honum var sama, fann ekki til neinnar iðrunar. Auk þess vissi hún ekkert um samband hans við Heru.

Þegar Sturlaugur kom að húsi Heru og sá hana í glugganum, skipti Regína hann ekki neinu máli lengur. Hún hafði dregið gluggatjöld-

in til hliðar og brosti til hans. Hera var falleg. Nei, ekki beinlínis falleg, en hlýleg og vingjarnleg, grönn og vel vaxin.

Hera flýtti sér niður til að hleypa honum inn. Hún bjó ríkmannlega og hélt sér vel þótt hún væri orðin hálfertug. Maður hennar hafði verið auðugur. Þau höfðu gift sig, þegar hún var liðlega tvítug, og þau höfðu heitið hvort öðru eilífri tryggð. En þessi eilífð hjónabandsins hafði ekki staðið nema tvö ár. Löng og erfið ár. Þau höfðu ekki eignast börn.

„Það var fallega gert af þér að koma,“ sagði hún og hallaði hurðinni að stöfum. Hún tók undir handlegg hans og leiddi hann inn í stofuna. Það er skynsamlegt af konu að láta karlmann halda, að hann ætti hana — eða næstum því, hugsaði Hera. Auk þess gladdi koma hans hana í raun og veru. Það var ekkert líf að sitja aðeins við gluggann og horfa á fólkið ganga hjá. Hera tók að sér pilsíð og settist. Hún klappaði á sófann við hlið sér.

„Fáðu þér sæti.“

Hann settist niður við hlið hennar.

„Má bjóða þér eitthvað að drekka?“ spurði hún.

Sturlaugur leit upp og rödd hans varð fjörlegri.

„Meira en að drekka.“

„Hvað?“

„Þig!“

„Hvað um konuna þína?“

Sturlaugur leit ólundarlega til hennar.

„Regínu?“

„Já.“

„Þú veizt allt um hana.“ Hann lagði handlegginn utan um Heru.

„Hún er mér ekki neitt, það ert þú sem...“

„Nei, ekki núna.“

„Jú, núna!“

„Nei, ekki núna,“ sagði hún ákveðin og ýtti hendi hans burt.

Sturlaugur yppti öxlum.

„Ég er aðeins hreinskilinn,“ sagði hann. „Við viljum bæði það sama. — Við getum hjálpað hvort öðru.“

Hera brosti án þess að svara.

„Það er stundum erfitt að skilja þig, Hera,“ sagði hann mjúkraddaður og studdi hendi á hné hennar.

Hera hló.

„Það er engin furða, þó að karlmenn skilji ekki konur. Það kemur oft fyrir að konur skilja ekki konur.“ Hera þagnaði og virti hann fyrir sér. Enn lék tvírætt bros um varir hennar. „Ég vil ráða yfir honum,“ hugsaði hún. „Eiga hann algjörlega. Sumar konur vilja láta stjórna sér jafnvel fara illa með sig. Ég er ekki ein af þeim. Ég vil ráða — að minnsta kosti á bak við tjöldin.“ — Heru var það mikið kappsmál að fá vilja sínum framgengt og henni tókst það oftast.

„Ég ætla að sækja okkur eitthvað að drekka,“ sagði hún glaðlega. Hera stóð á fætur. Hún fór fyrst fram á baðherbergið og stóð um stund fyrir framan spegilinn og greiddi hár sitt. Hún snyrti sig í andliti og setti á sig fölsk augnahár. Svona. Þetta fór henni betur.

Þegar hún kom aftur til Sturlaugs, bar hún bakka með vínflösku og tveimur glösum sem hún setti á borðið.

„Þú ert þreyttur, vinur minn.“

„Já!“

„Hvað er að?“ spurði hún um leið og hún hellti í glösin. Hann hnyklaði brýnnar og varð gremjulegur á svip.

„Það er alltaf þessi sami misskilningur — Regína.“

Hera dreypti á glasinu og Sturlaugur drakk úr sínu í einum teyg. Hann dæsti og gremja hans hvarf með öllu.

„Hvers vegna er fólk að búa í lélegu hjónabandi?“ spurði Hera og hallaði sér aftur á bak í sófanum. „Er ekki betra að hjón skilji áður en þau eyðileggja hvort annað?“

Sturlaugur laut höfði.

„Ég get sagt þér, Hera, alveg eins og er. Ég er búinn að fá nóg. Ég ætla mér ekki að halda áfram að lifa þessu lífi. Ég ætla að fara burtu.“

Hera hellti aftur í glas hans.

„Ég trúi þér ekki,“ sagði hún hljómlausri röddu.

„Mér er sama hverju þú trúir,“ hálfhrópaði hann.

„O, þú skilur aldrei við Regínu.“

„Jú, Hera.“

„Svo þú heldur að lífið sé svona einfalt?“

Sturlaugur saup aftur á.

„Já,“ sagði hann íbygginn. „Það er einfalt, ef fólk þorir að taka það sem það vill.“

Hera færði sig nær honum. Brjóst hennar stóðu út í þunnan sumarkjólinn og rakar varir hennar skildust sundur.

„Hvernig kona er Regína?“ spurði hún.

„Tja. Hún er ein þessara kvenna sem þurfa alltaf að vera að hjálpa einhverjum. Annars geta þær ekki lifað.“

Hera setti stút á varirnar.

„Þú hefur líka gott af að læra að hugsa einhvern tímann um eitthvað annað en sjálfan þig. En ég átti ekki við þetta.“

„Við hvað áttirðu þá?“

„Ég á við, hvernig er hún?“

Sturlaugur horfði í gaupnir sér.

„Hún er eins og kona sem fær ekki það sem hún vill, býst ég við.“

„Þú skilur mig ekki enn, hvernig er hún sem kona?“

„Í rúminu?“

„Já.“

Sturlaugur hló vandræðalega.

„Dauð úr öllum æðum. Steindauð.“

Hera hló. „Menn trúa konum í einfeldni sinni fyrir öllum hlutum,“ hugsaði hún, „en stundum eru konur ekki svo einfaldar að það sé óhætt.“

„Jæja nú hef ég sagt þér allt,“ sagði Sturlaugur.

„Ekki allt.“

„Ekki hvað?“

„Hvert ætlarðu og hvenær ætlarðu að skilja við hana?“

„Fljótlega, mjög fljótlega. Og við förum til Suður-Afríku. Ég er búinn að skrifa þeim.“

„Til Suður-Afríku! Jæja! Hvað er unnið við það?“ sagði Hera, og hugsaði: „Geta menn, sem ekki geta bjargað sér í sínu eigin landi, komið betur áfram annars staðar.“

„Notaðu skynsemina, Hera. Hér er allt að koðna niður. Við höfum allt að vinna.“

„Kona notar ekki skynsemina nema hún sé neydd til þess,“ sagði Hera brosandi.

„Engar undanfærslur, Hera. Ertu með mér, eða ertu á móti mér?“

„Talaðu við mig aftur, þegar þú ert skilinn við Regínu!“

HEIMSÓKN Í FANGELSI

Arnaldur sat einn á rúminu í klefa sínum og hagleiddi atburði gærdagsins, þegar hann heyrði að einhver kom eftir ganginum. Vörðurinn stakk lykli í skráargatið og opnaði dyrnar. Hann var ekki einn á ferð. Bergljót var í fylgd með honum og miðaldra maður, sem Arnaldur þekkti strax. Þetta var presturinn sem hafði fermt hann, séra Friðrik.

Arnaldur reis á fætur og reyndi að brosa. Hann var fögur og tekinn í andliti. Bergljót flýtti sér til hans og um stund hallaði hún höfðinu upp að öxl hans.

„Arnaldur, mér þykir þetta svo leitt. Eiginlega var þetta allt mér að kenna.“

„Það er þeim að kenna,“ sagði hann stuttur í spuna.

Presturinn virti þau forvitnislega fyrir sér, svo brosti hann og heilsaði upp á fangann.

„Hann kom í heimsókn til okkar,“ útskýrði Bergljót, „og svo það ég hann að koma hingað með mér.“

„Bergljót sagði mér frá því sem gerðist,“ sagði presturinn. „Ég vildi gjarnan vita hvort það er ekki eitthvað sem ég get gert fyrir þig, Arnaldur?“

Arnaldur bað hann að fá sér sæti og presturinn lét sig falla niður í eina sætið sem var í klefnum, járnrúmið. Bergljót tók sér einnig sæti við hlið hans, en Arnaldur byrjaði að ganga um gólf eins og dýr í búi.

„Hvað hægt er að gera fyrir mig,“ endurtók Arnaldur. „Það er

ekki við neinu góðu að búast af þessu þjóðfélagi.“ Arnaldur nam staðar og tók við sígarettu sem Bergljót rétti honum og leit í kringum sig í fangaklefanum. „Við biðjum þjóðfélagið um réttlæti, og þetta er svarið sem við fáum,“ sagði Arnaldur og sveiflaði hendi inni.

Séra Friðrik tók fram pípu sína en sagði ekki neitt.

„En þetta gerir ekkert til,“ hélt Arnaldur áfram. „Við munum breyta þessu öllu.“

„Þú býst við miklu af vinum þínum,“ sagði séra Friðrik áhuga-laust.

Hendur Arnalds voru rakar af svita. Hann hafði ekkert sofið um nóttina heldur legið andvaka, fullur af máttvana reiði. Og nú brauzt þessi reiði fram í orðum.

„Ég býst ekki við neinu af þeim sem þeir eru ekki menn til að framkvæma. Hér skal ekki standa steinn fyrir steini. Þessir stjórnendur eru landinu til skammar, glæpalýður sem náð hefur þræla-tökum á heimskri sofandi þjóð.“

Arnaldur lét dæluna ganga drykklanga stund og séra Friðrik virtist ekki hafa neitt til málanna að leggja. Hann rak öðru hvoru upp hlátursbofs. Þess á milli tómahljóðið í pípunni. Loks tók hann fram tóbakið, tróð í pípuna og sagði friðsamlega:

„Það verður hver og einn að gera það sem samvizkan býður honum.“

Arnaldur hló háðslega.

„Samvizka, það er auðvelt að segja það. Það er eitt af þessum óljósu hugtökum sem auðvelt er að fela sig bak við.“

Séra Friðrik horfði á hann rólegu en ákveðnu augnaráði.

„Þvert á móti er samvizkan harðasta staðreyndin í lífi hvers manns.“

„En hvað er þá samvizkan?“ spurði Bergljót. Einnig henni hafði alltaf fundizt þetta óljóst hugtak.

„Það er tilgangslaust að spyrja prest að því,“ sagði Arnaldur þreytulega. „Hann segir þér bara, að samvizkan sé rödd guðs. Og hverju erum við svo nær?“

„Það hef ég nú ekki sagt,“ sagði presturinn með hægð.

Það vaknaði skyndilega áhugi í augum Arnalds.

„Mjög athyglisvert,“ sagði hann vantrúaður. „Þú átt við, að samvizkan sé ekki rödd guðs?“

„Ég á við að samvizkan sé þín eigin rödd.“

Áhuginn slokknaði aftur í augum þeirra. Svona var þessi gamla kynslóð. Alltaf sömu orðin, sem þýddu ekki neitt, útskýringar, sem skýrðu ekki neitt.

„Ég hefði einfaldlega haldið,“ sagði Bergljót og brosti afsakandi, „að samvizkan væri eitthvað sem við óttumst að gera af hræðslu við refsingu.“

„Eða viljum gera,“ sagði Arnaldur fyrirlitlega, „til þess að okkur sé launað þessa heims eða annars. — Og basta.“

Séra Friðrik tók aftur til máls.

„Málið er ekki svona einfalt,“ sagði hann, „því að samvizkan er til alveg óháð umbun og refsingu.“

„Hver segir að hún sé til?“ sagði Arnaldur snöggt. „Hvað er hún annað en mismunandi siðalærdómur sem hefur verið troðið inn í okkur, þegar við vorum ung og varnarlaus börn?“

„Hún er til,“ sagði presturinn.

„Þú segir það, séra Friðrik, en er það nokkur sönnun — eða skýring? Geturðu til dæmis sagt mér hvernig stendur á því, að menn heyra ekki til hennar — allir menn á ég við? Ættu ekki allir menn að heyra rödd hennar, ef hún er til í öllum mönnum?“

„Samvizkan,“ sagði presturinn, „er sjálfsþekking. Sumir þekkja sig án þess að vita það.“

Arnaldur leit á hann hneykslaður.

„Ný mótsögn. Eintómar mótsagnir. Annað hvort vita menn eða vita ekki. Það þriðja er ekki til.“ „Skák og mát í einum leik,“ hugsaði Arnaldur ánægður, en presturinn hélt áfram að totta pípu og tala eins og sá einn gerir, sem er algerlega viss um sannleika orða sinna og haggast hvorki af vantrú né gagnrýni annarra. — Ekki fremur en af suði flugna.

„Samvizkan er þekking,“ endurtók presturinn, „en hún er meira en þekking, vegna þess að samvizkan er ekki bara hugsun.“

„Hvað er hún þá?“ spurði Bergljót.

„Hún er í öllu eðli okkar.“

„Ég skil ekki þennan prest,“ hugsaði Bergljót ringluð. „Hvert orð sem hann segir er einfalt, en samt skil ég hann ekki.“

Arnaldur geispaði.

„Hún virðist samt ekki skipta miklu máli, ef við þekkjum hana ekki.“

Presturinn leit á Arnald. Góðleg blá augu hans lýstu vonbrigðum manns sem gert hefur sitt bezta, en getur ekki orðið við þeim kröfum, sem til hans eru gerðar.

„Við þurfum ekki að þekkja hana til þess að hún stjórni okkur,“ sagði hann.

Þau íhuguðu þetta um stund. Í þessu gat falizt viss sannleiki.

„En hvernig getum við þá vitað að hún stjórnar okkur?“ maldaði Arnaldur í móinn.

„Það er afar einfalt,“ sagði presturinn. — „Menn fyllast af styrk og innri vellíðan, þegar þeir hlýða henni og þeir eru fullir af innri vanlíðan, þegar þeir hlýða henni ekki.“

Bergljótu varð hugsað til stjúpa síns, Sturlaugs.

„Ég get efazt um þetta,“ sagði hún. „Það eru til þrjótar og illmenni, sem lifa makindalega og sofa værum svefni.“

„Mikill svefn og leti eru oft einkenni slæmrar samvizku,“ sagði presturinn.

„En hvers vegna?“ spurði Bergljót.

„Leti getur verið afleiðing af slæmri samvizku manns, sem veit að hann varð ekki það sem hann gat orðið.“

„Þetta er allt gott og blessað,“ hrópaði Arnaldur. „En spurningunni er ennþá ósvarað. Hvað er samvizka?“

Presturinn þagði um stund. Hann reykti pipuna í ákafa og huld-ist þykkum reykjarmekki. Það var næstum eins og hugsanir hans hefðu tekið á sig sýnilegt form og umlykju hann.

„Samvizkan er eitthvað í okkur sjálfum. Okkar eigið sanna eðli sem ber umhyggju fyrir okkur og vill að við gerum það sem er okkur sjálfum til góðs og forðumst hitt, sem er okkur til ills.“

„Sjálfselska,“ sagði Arnaldur. „Það sem þú ert nú að segja, er að samvizkan sé ekkert annað en sjálfselska.“

„Að elska sjálfan sig og elska aðra er eitt og hið sama,“ sagði séra Friðrik.

Nú var það Bergljót sem horfði hneyksluð á prestinn.

„Okkur hefur nú alltaf verið kennt, að það sé mikill munur á því.“

„Ég held ekki,“ sagði séra Friðrik. „Maður sem elskar ekki sjálfan sig getur ekki elskað aðra — líkt og maður, sem ber ekki virðingu fyrir öðrum getur ekki heldur borið virðingu fyrir sjálfum sér. Maðurinn hefur ekki tvenns konar afstöðu til lífsins. Afstaða hans

er annað hvort jákvæð gagnvart sjálfum sér og öðrum eða neikvæð til tilverunnar yfirleitt. Aðeins sá, sem er hættulegur sjálfum sér, er hættulegur öðrum. — En þetta er víst orðin nokkuð löng prédikun.“

„Sú staðreynd stendur samt ennþá óhöggðuð,“ sagði Arnaldur, „að hjá flestum nútímamönnum er samvizkan horfin — og menn virðast ekki hafa neina þörf fyrir hana.“

„Það er rétt,“ sagði séra Friðrik, „að hún hverfur — en menn þarfnast hennar — þarfnast hennar mest, þegar hún hverfur.“

„Hvers vegna vilja menn þá ekki hlusta á hana — vita ekki einu sinni hvernig það er hægt?“ spurði Bergljót.

„Maðurinn verður að læra það.“

„Hvernig?“ spurði Arnaldur.

„Með því að hlusta á sjálfan sig en ekki aðra.“

„Er það ekki líka erfitt?“ spurði Bergljót.

„Jú.“ Presturinn sýndi á sér fararsnið. „Nútímamaðurinn á erfitt með að hlusta á sjálfan sig, vegna þess að hann er hræddur við að vera einn.“

Arnaldur horfði á eftir þeim þegar þau fóru og hugsaði: „Þetta er undarlegur prestur. Hann virðist þrátt fyrir allt þora að hugsa. Óvenjulegt! Ég efast meira að segja um að þjónn kirkjunnar hafi leyfi til að tala svona.“ Eða voru þetta skoðanir kirkjunnar? Arnaldur vissi það raunar ekki. Líklegast var þessi prestur trúvillingur.

Stundarfjórðungi eftir að presturinn og Bergljót voru farin, kom einn varðanna og slepti Arnaldi lausum úr fangelsinu. Þegar hann kom út beið Bergljót hans við dyrnar, en presturinn var horfinn.

REGÍNA

Vorið var eins gamalt og jörðin, og samt er það alltaf nýtt. Það var sunnudagur, sól og hlýja. Hver gat verið inni í svona veðri? Bæði Bergljót og Sturlaugur höfðu horfið út eftir matinn og Regína hafði ekki eirð í sér að sitja ein heima.

Hún fór frá húsi sínu við Ægisgötu og gekk í hægðum sínum upp með sjónum. Húsið stóð í útjaðri bæjarins. Regína fann gróðurilminn blandast lyktinni af söltu þangi í fjörunni. Hún andaði djúpt að sér vorloftinu. Það var undarlegt að reika þannig án nokkurs markmiðs ... Ganga aðeins um í vorgróandanum ... Horfa á alla þessa fegurð úti í guðs grænni náttúrunni ... hlusta á margvíslegar raddir.

Henni var undarlega órótt innanbrjósts og hún var einmana ... „Hvers vegna giftist ég Sturlaugi?“ spurði hún sjálfa sig. „Ég vissi það ekki þá og veit það ekki enn ... Og Hera, gömul vinkona mín ... viðhald hans ... Hver einasta heiðarleg kona hefði skilið við hann ... eftir að vita það sem ég veit ... Mig skortir hugrekki ... Ég skammast mín ... En ég get ekki að því gert ... Þessi stóri heimur hræðir mig ... Hafa engan til að styðjast við ... Standa ein uppi ... Ég verð að eiga mann ... og barn ... umfram allt barn ... Ef ég gæti eignast barn þá hyrfi einmanaleikinn ... Líf mitt fengi nýja fyllingu ...

Það væri gott að finna á ný hvernig það er að vera elskuð, finna að einhver þarfnist mín.“

Hún mætti fólki sem leiddist. Ungu fólki sem hélzt í hendur. Hún

ein var einmana. Regína leit upp í vorblátt loftið. Það flugu gæsir í odda til norðurs.

„Hvernig fara menn að því að eignast vini?“ hugsaði hún. „Það er ekki hægt að stöðva mann á götunni og segja: „Góðan daginn. Ég er einmana.“ Hreyfingar mínar eru að vísu orðnar hægari og þyngri, en ég er enn aðlaðandi kona. Eða er ég það ekki lengur?“ Hún fann allt í einu knýjandi löngun til að fá svar við þessari spurningu. Unglegur maður kom á móti henni á gangstéttinni og hún brosti til hans. — Hann endurgalt bros hennar — og gekk fram hjá.

Vor. Vor um alla veröld. Þessi gamla setning bergmálaði í huga hennar. Öll náttúran andaði friði.

Hún horfði á hvíta rönd brimsins, á græna mjúka grasfláka, á hóp lítilla barna sem léku sér í fjörunni fram undan. Lítil börn sem leituðu að skeljum og kuðungum og skoðuðu skritin dýr og undarlegan gróður. Regína fylltist brennandi löngun til þess að komast út fyrir sín eigin takmörk, renna saman við veröldina ... Með því að elska gæti hún frelsað sjálfa sig ... Hún gæti fundið sjálfa sig og orðið frjáls.

Skerandi óp barns barst henni til eyrna og vakti hana upp af hugsunum sínum. Hvað var að? Hún sá börnin hlaupa um óttaslegin og benda á stað þar sem klettatunga teygði sig fram í sjóinn. Og nú sá hún það. Stór alda reis fyrir framan klettana og efst á henni sást í höfuð á barni. Aldan brotnaði og féll með þungu brimhljóði upp að klettunum. Regína tók af sér skóna í skyndi og byrjaði að hlaupa. Innan stundar var hún komin fram að klettinum, hún sá aftur barnið skjóta upp kollinum nokkru utar. Án þess að hugsa sig um stakk hún sér fram af klettinum í átt til barnsins.

Regína fann ekki til kuldans. Hún sparkaði af alefli með fótunum til að komast frá landi, áður en næsta alda tæki hana og bæri hana upp að klettunum. Regína hnykkti til höfðinu svo blautt hár hennar féll frá andlitinu. Hún sá að hún var nálægt þeim stað sem barnið hafði verið á en það var hvergi sjáanlegt. Örvæntingingreip hana. Ný alda reið að henni og Regína stakk sér undir hana og kafaði með opin augu. Hana sveið i lungun og það kom blóðbragð í munn hennar. Barnið var hvergi að sjá og hún kom aftur upp á yfirborðið til að anda. Allt í einu sá hún hvar ljós kollur rauf yfirborð vatnsins.

Regína tók á öllu sem hún átti og í þremur sterklegum sundtökum hafði hún náð til þess og greip báðum höndum í föt barnsins. Hún lyfti því fagnandi upp úr vatninu upp yfir höfuð sér en við það sökk hún sjálf í kaf. Henni svelgdist á og hún fann hvernig salt vatnið rann um nasir hennar. Hún brauzt um og kom aftur upp á yfirborðið. Það var óttasvipur á andliti barnsins og það greip báðum höndum um hár hennar og hélt sér þar fast.

Ströndin var skammt undan, en hún varð að synda spölkorn fram með henni til að komast fram hjá klettinum inn á litla sandvík þar sem auðvelt var að komast í land.

Regína fann sandinn undir fótum sér og það var drifhvít froða allt í kring um hana. Hún tók barnið í fangið og óð síðasta spölinn í land. Þetta var ljóshærður drenghnokki á að gizka þriggja ára. Hann lá máttlaus í faðmi hennar, hreyfði sig ekki.

Börnin flyktust í kring um hana, horfðu á hana stórum starandi barnsaugum og hrópuðu óskiljanleg orð. Hálfstálpað stúlkubarn með ljósan hárstert rétti út hendurnar eftir barninu. Það runnu tár niður vanga hennar.

„Ég átti að passa hann,“ kjökraði hún, „en hann hljóp frá mér.“

En Regína vildi ekki sleppa barninu.

„Er hann dáinn?“ hrópaði yngsta barnið í hópnum.

Regína strauk róandi hendi um vanga stúlkunnar.

„Það er ekkert að honum. Hann nær sér fljótt.“

Regína rak vísifingurinn niður í kok barnsins. Það byrjaði að skjálfa og kasta upp sjónum. Börnin horfðu þögul á.

„Svona nú, nú verður allt gott.“

Andlit drengsins varð rautt af áreynslunni og hann byrjaði að gráta.

„Haldið þið bara áfram að leika ykkur. Ég skal fara heim með barnið.“

Hún þekkti þennan dreng. Hafði oft séð hann leika sér í götunni og vissi að hann bjó í efsta húsinu, næst hennar.

„Hver er þessi Sumarliði, faðir drengsins?“ hugsaði hún. Hún þekkti hann ekki, vissi aðeins að hann var ekkjumaður sem bjó einn með syni sínum. Hún hafði aðeins séð hann koma og fara, einu sinni séð hann standa við gluggann og horfa út á sjóinn — eða hafði hann verið að horfa á hana? Hún hafði séð hann greinilega og það var

undarlegt hve mynd hans var skýr í huga hennar — hávaxinn með breiðar herðar og svört tindrandi augu, andlitsdrættir sem lýstu festu og stolti.

Regína flýtti sér með drenginn heim á leið. Þau voru bæði blaut frá hvirfli til ilja. Hún þrýsti honum þétt að sér og það var eins og hún, hann og vorið væru orðin eitt. Um stund hélt hún honum frá sér og leit niður á hann og drengurinn sneri að henni sólbrenndu votu andlitinu og horfði á hana stórum bláum augum. Hún þrýsti honum aftur enn fastar að sér. — Að hafa lítið barn í fangi, það var eitt af því stóra í lífinu — ef til vill það stærsta sem til er. —

Hún hætti við að fara með hann heim til föðurins. Ef til vill var hann ekki heima. Það þurfti sem fyrst að færa drenginn úr blautum fötunum. Hún flýtti sér með hann inn í sitt eigið hús. Hún gat ekki hugsað til þess að skilja við hann strax. Einmitt svona barn vildi hún eiga. Stór blá augu og smáar hendur sem gripu í hana dauðahaldi.

Þegar inn var komið færði hún hann í skyndi úr fötunum. Hún fór einnig úr sínum og bar drenginn inn á baðið þar sem þau fóru bæði undir heita sturtu. Hún skolaði mesta saltið úr hári sér, lét vatnsstrauminn leika um andlit sér og líkama. Síðan fór hún að sinna drengnum. Þvoði hann og þurrkaði hann vandlega. Regína smeygði sér í innislopp. Drengurinn var farinn að brosa. Hún lét hann setjast í kjöltu sér.

„Þú ætlar að lofa mér að koma aldrei framar nálægt sjónum, nema pabbi þinn sé með þér — eða ég. Þú getur drukknað.“

Drengurinn horfði á hana bláum skærum barnsaugum.

„Þú veizt ekki hvað það er, öldurnar taka þig, þær bera þig langt, langt í burtu og þú getur aldrei aftur komizt heim til þín.“ — Regína kyssti drenginn. „Ég ætla að eignast barn,“ hugsaði hún. „Það mun gera mig hamingjusama og það er svo margt, sem ég gæti gefið því.“ Hún fann gleðina streyma um sig, þegar hún lyfti drengnum upp til að bera hann að rúminu. „Hver vill bera ábyrgð á því að láta barn fæðast inn í svona heim?“ hafði Sturlaugur einu sinni sagt við hana. En hefði barn ekki breytt lífi þeirra?...

Að halda á barni í örmum sér er ... eins og að faðma allan heiminn ... barn er konu það sem ástmey er karlmanni ... Meira ... Konan á barnið ... það er af hennar eigin holdi og blóði ... Hún sjálf ... þá mykt sem hún hefur alla ævi leitað að hjá blómum og

dýrum og mönnum ... Þá mykt finnur kona fyrst hjá barninu ... þegar hún snertir með fingrum sínum við húð barnsins ... Hvað er til betra en barn sem teygir út arma sína móti móður sinni ... Hvað er betra en að finna alla ástúð manns streyma til lítils barns? ... Finna það þrýsta sér inn að holdinu, finna litlar barnshendur klappa sér ... Hún varð að eignast barn ... Ef Sturlaugur vildi það ekki ... Þá með öðrum ...

Drengurinn var farinn að hressast. Hún lagði hann í rúmið og breiddi yfir hann. Fingur hennar struku mjúkan vanga hans og hún kyssti hann.

„Viltu vera hérna hjá mér?“ spurði hún blíðlega.

„Já.“ Augu drengsins voru full af trúnaðartrausti.

„Og ég verð mamma þín,“ hélt hún áfram brosandi.

„Ég vil vera hjá pabba, en ég vil líka vera hjá þér,“ sagði drengurinn alvarlega.

„Ég vildi að þú gætir það,“ andvarpaði Regína lágt. „En við getum verið vinir og þú kemur hingað og heimsækir mig — oft.“

„Já, ég vil líka eiga heima hérna,“ sagði drengurinn og lagði aftur augun. Hann var þreyttur og innan stundar var hann sofnaður. Þá fyrst byrjaði Regína að klæða sig í þurr föt. Hún var byrjuð að greiða sér, þegar hún heyrði að það var einhver að hringja. Hún stóð upp og fór til dyra.

Í dyrunum stóð stórvaxinn karlmaður með þykkar varir og svört skörp augu, sem lágu djúpt inni í höfðinu. Regína þekkti að þetta var nágranni hennar, faðir drengsins. Hann var órólegur og það var áhyggjusvipur á andliti hans.

„Fyrirgefið,“ sagði hann vandræðalega, „en Nína litla sagði mér að drengurinn minn hefði dottið í sjóinn og þér ...“

„Nína litla,“ hugsaði Regína, „það hlaut að vera telpan með ljósa hárstertinn.“ Hún leit á Sumarliða og það lék bros um varir hennar þegar hún sagði:

„Það er ekkert að honum. Ég verð að biðja yður afsökunar á því að ég kom ekki með hann strax heim til yðar. Ég færði hann úr bleytunni og háttaði hann niður í rúm. En komið þér inn fyrir.“

„Þakka yður fyrir.“ Sumarliði fann notalega hlýju streyma á móti sér þegar hann kom inn í íbúðina. Honum var sjálfum orðið hlýtt innvortis eins og eitthvað hefði losnað þar úr læðingi. Hann varð

skyndilega á valdi sterkra þakklætistilfinninga í garð þessarar ókunnu konu.

„Komdu, ég skal sýna þér.“ Þau gengu þögul að rúminu þar sem drengurinn lá rjóður og hraustlegur og svaf værum svefni. Hann greip báðar hendur hennar í sínar og sagði:

„Hvernig get ég nokkurn tímann þakkað þér fyrir það sem þú gerðir, Nína sagði mér frá því öllu saman hvernig þú bjargaðir lífi drengsins.“ Sumarliði þagnaði og sleppti höndum hennar. Öll orð urðu svo fátækleg og heimskuleg. Sjálfur gat hann ekki hugsað sér neitt gjald nógu hátt fyrir líf drengsins. „Nonni litli er það eina sem ég á eftir,“ bætti hann við. Hann varð vandræðalegur og leit niður fyrir sig.

„Það er ekkert að þakka,“ sagði Regína hógvær. Hún fann það núna að hreyfingar hennar voru stirðar. Hún var raunar dauðþreytt og hana verkjaði í allan líkamann. „Þetta er ekki annað,“ hélt hún áfram, „en það sem hver maður hefði gert. Má ekki bjóða þér kaffisopa með mér? Drengurinn er sofnaður og ég held að það sé gott að láta hann hvíla sig ofurlítið lengur.“

Hann þáði boð hennar þakksamlega.

„Nafn mitt er Sumarliði Sveinsson og ég fæst við byggingar.“

„Maður um fertugt,“ bætti Regína við í huganum. „Hár og grannur með reglulegt andlitsfall og langt beint nef, ör á vinstri kinninni. Klæddur vel sniðnum gráum fötum.“ Regína sagði til nafns síns og þau tókust í hendur brosandi. Sumarliði settist í stólinn sem hún bauð honum og sagði:

„Þú hefur ekki hugmynd um hvað ég er þér þakklátur fyrir drenginn.“

„Það er kannski alveg eins mitt að vera þakklát,“ hugsaði Regína. Það var eins og allur tómleiki væri horfinn úr lífi hennar.

„Þetta mátt þú ekki segja,“ sagði hún. „En mér þætti vænt um, ef hann mætti koma aftur og heimsækja mig við og við. En nú verð ég að sækja kaffið.“ Hún beið ekki eftir svari en var horfin fram í eldhúsið.

Sumarliði horfði hugsandi í gaupnir sér. Koma aftur og heimsækja hana við og við? Voru þetta aðeins kurteisleg orð, sem hún meinti ekkert með ... Já ... Vitanlega eru þau það, hugsaði hann bitur. Þetta var svo sem ekki í fyrsta skipti sem hann heyrði þessi

orð, eða eitthvað svipað. Við jarðarför konu hans fyrir tveimur árum höfðu þeir komið til hans, gamlir heimilisvinir karlmenn og konur, og sagt við hann hátíðlegir og alvarlegir í bragði: — „Sumarliði, við munum koma og heimsækja þig við og við. Þér verður ekki gleymt, hvorki þér eða drengnum. Við munum gera fyrir ykkur allt sem við getum.“ — Það er nú það. Menn lofa svo mörgu við hátíðleg tækifæri. — En það höfðu fáir komið. Næstum eingöngu menn sem áttu við hann brýnt erindi. Hann hafði dregið sig í hlé, og flutt hingað í þetta hús við Ægisgötu, hugsað þar einn um drenginn, frá því hann var eins árs, nema hvað Nína litla systurdóttir hans leit eftir honum stöku sinnum . . . Verið einmana . . . „Við viljum ekki gera þér ónæði,“ sögðu heimilisvinirnir. „Það er svo erfitt fyrir einhleypan mann að taka á móti gestum.“ Nú jæja. Hann var sjálfum sér nógur. Nógu sterkur til að standa einn . . . Sterkur? . . . Einn? . . . Var það gott? Nei. Að vera sterkur, — það er það versta, þiggja ekki hjálp neins, einangrast frá hópnum og verða skilinn eftir einmana í köldum heimi. Hvers vegna að draga sig í hlé? . . . Hann hafði verið dugandi maður í byggingariðnaðinum . . . hagnast vel . . . Hvers vegna ekki að senda tilboð í eitthvert nýtt verkefni? . . . Byrja að nýju? . . . Hann hafði ekki haft löngun til þess síðan konan hans dó. — Ekki fyrr en nú. Honum var undarlega órótt innanbrjósts en menn verða að stilla sig — leyna sínum raunverulegu hugsunum.

Regína kom með kaffi á bakka og setti á borðið. Hún rétti honum kaffibolla og sagði:

„Það er undarlegt að við erum búin að vera hér nágrannar í tvö ár skilst mér og við þekkjumst ekki neitt.“

„Svona er stórborgin,“ sagði hann áður en hann saup á bollanum. „Í þorpinu, sem ég fæddist í fyrir austan, þekktust allir. Hér farast menn hjá og enginn þekkir annan.“

„Kannski vilja menn vera einir?“ spurði Regína. Hún leit rannsakandi á Sumarliða. Hann hélt sér vel og allt í einu laust niður í huga hennar þeirri tilfinningu að hann væri eins og eldri útgáfa af fyrri manni hennar.

„Það er ekki gott að vera einn.“ Hann iðraðist orðanna um leið og hann var búinn að segja þau, mundi Regína skilja hann. „Hún virtist vera rólynd kona. En að baki þessari rósemd gátu brunnið heitar ástríður,“ hugsaði hann.

„Nei?“ Rödd hennar var spyrjandi, allt að því full eftirvæntingar.

„Nei. Það finnst mér ekki. Mér finnst ekki gott að vera einn.“ Rödd hans var djúp og hlý. Henni féll vel við þessa rödd. Hún minnti hana á föður hennar.

„En er það nauðsynlegt? Að vera einn á ég við.“

„Ég missti konu mína — fyrir tveimur árum — skömmu eftir að Nonni litli fæddist.“

„Mér þykir það leitt.“ Hún beit sig í vörina.

„Við vorum búin að vera gift í átta ár, þegar við eignuðumst drenginn, en þá dó Sólveig. Ég hef verið einn síðan, dregið mig í hlé, aðeins hugsað um mig og drenginn.“

Regínu var enn heitt eftir baðið og hún þurrkaði af enni sér með handarbakinu.

„Lífið getur oft verið erfitt,“ sagði hún.

„Ég er hræddur um að ég hafi hagað mér heimskulega þessi síðustu ár.“ Hann hafði löngun til að bæta við. „Ég hef hagað mér heimskulega, en ég gerði mér það ekki ljóst fyrr en í dag, ekki fyrr en ég sá þig.“ Sumarliði þagnaði, en Regína hafði skilið hann. Hún skildi einmanaleika hans, því að hann var sá sami og hennar.

Drengurinn var vaknaður.

„Pabbi.“

Þau stóðu á fætur og gengu til hans. Hún kraup niður við rúmið, hann hafði nú alveg náð sér og horfði á þau til skiptis stórum augum. Faðirinn horfði á son sinn og honum vöknnaði um augu.

„Það er best ég skreppi heim og nái í þurr föt handa honum.“ Hann sýndi á sér fararsnið. Regína stóð upp, og sléttaði úr fötum sínum. Drengurinn teygði úr sér og geispaði letilega.

„Á ég ekki að vera hjá þér?“ spurði hann og leit á Regínu.

Sumarliði og Regína horfðust í augu og það var óvænt þögn. Regína leit undan.

„Þú getur komið og heimsótt mig, þegar þú vilt, vinur minn.“ Hún beygði sig aftur niður og kyssti drenginn. „Heldurðu að þú viljir koma aftur?“

„Já. Á hverjum degi.“

Sumarliði sneri sér frá henni til þess að fara en svo leit hann við og horfði á hana. Augu hans voru full af þakklæti og undarlegri birtu.

„Ég mun aldrei gleyma þessum augum,“ hugsaði hún.

„Regína, þú veizt ekki hvað þú hefur gert. Þú ert svo . . .“ Hann

lauk ekki við setninguna en flýtti sér út um dyrnar. Hún stóð kyrr og horfði á eftir honum brosandi. Þetta var ekki endirinn. Þau mundu hittast aftur.

SAMDRYKKJA A ÆGISGÖTU

„Þessi dæmalaus síðdegisdrykkja Íslendinga,“ hugsaði Arnaldur, „formföst og furðuleg. Menn drekka af vana drykk sem þeim finnst vondur, úða í sig mörgum tegundum af kökum og tertum sem þeir hafa ekki lyst á. Og taka þátt í samræðum sem þeim leiðast. Það er alveg furðulegt hvernig þessi gamla kynslóð situr á allan hátt föst í venjum sínum eins og sauðkind í bjargi, sem hvorki kemst aftur á bak né áfram, upp eða niður.“

„Þetta getur orðið upphaf margra hluta, þessi svokallaða kröfusetta,“ sagði Pétur Pálsson rektor og lagði frá sér blaðið. Frásagnir um fundarhöldin voru á forsíðum dagblaðanna, og morgunblöðin höfðu tekið fram stóra letrið og birt fréttina undir fimm dálka fyrirsögnum.

„Ungt fólk er orðið öðru vísi en við vorum,“ andvarpaði rektorsfrúin. Hún var stórvaxinn kvenmaður, klædd eftir gamalli tízku og hárið nýliðað.

„Það er sagt að lögreglan hafi flutt sumt af þessu ágæta fólki í gæzluvarðhald. Handjárnað,“ sagði Sturlaugur glottandi og skáskaut augunum á Arnald.

Bergljót og Arnaldur litu hvort á annað og séra Friðrik leit niður á borðið og ræskti sig vandræðalega.

Bergljót leit undan og brosti út í loftið. Hún sat hreyfingarlaus og sagði ekki neitt. Arnaldur hreyfði sig órólega.

„Já,“ sagði Sturlaugur. „Þessir ungu menn þykjast vilja umbætur, en eru bæði til skaða og skammar fyrir land sitt.“

„Við setjum blött á heiður ættarinnar,“ sagði Bergljót.

„Bergljót,“ sagði móðir hennar aðvarandi.

„Því miður,“ sagði rektor, „er eins og margir nú á dögum velti því aðallega fyrir sér hvernig þeir geti sem best hefnt sín á mannkyninu.“

„Kannski er sorg þeirra dýpri en við getum skilið. — Og reiði þeirra heitari,“ sagði séra Friðrik og togaði í skegg sitt.

Rektorsfrúin leit á hann með augljósri vanþóknun.

„Ert þú ánægður með æskuna eins og hún er í dag?“ spurði hún áköf.

„Ég er ekki ánægður með sjálfan mig heldur,“ sagði séra Friðrik friðsamlega.

„Og hvað gerir kirkjan, ef ég má spyrja?“ spurði Sturlaugur.

Presturinn leit á hann íhugandi.

„Vald hinna skriftlærðu er ekki lengur til,“ sagði hann svo. „Fólkið ræður sér sjálft.“

„Séra Friðrik er góðmenni“, hugsaði Bergljót. „Hann er kringulleitur og rauður í andliti, með grátt hökuskegg. Þrátt fyrir þetta útlit er hann viðfelldinn maður og hann er enginn einfeldningur. Mjög vitrir menn bera það ekki á neinn hátt utan á sér — að þeir séu vitrir. — Ef þeir gerðu það, væru þeir það ekki.“

„Já, hvað er æskan í dag?“ spurði rektor og tók upp þráðinn að nýju. Hann sneri sér brosandi og fullur af umburðarlyndi að Arnaldi. „Er ekki best að fulltrúi æskunnar svari því sjálfur?“

Þögn.

„Þessi rektor er svo sem nógu vingjarnlegur á yfirborðinu,“ hugsaði Arnaldur. „En í vinsemd hans er falinn broddur meðaumkunar og lítilsvirðingar. Hann segir það ekki beinum orðum, að hann sé æðri manntegund, en það liggur í loftinu.“

Rektor varð að svara sér sjálfur.

„Ungt fólk vill lifa sínu eigin lífi,“ hélt hann áfram . . . „Þið viljið klæðast ykkar eigin fötum . . . Hafa ykkar eigin tónlist . . . Tala ykkar eigið mál. . .“

„Þetta var að nokkru leyti rétt,“ hugsaði Arnaldur. „Þannig hugsaði ég og fannst þetta aðeins sjálfsagðir hlutir. Nú er ég ekki nógu ungur lengur, til þess að þetta eigi við um mig. Aðeins eitt er óbreytt. Ég afneita heimi hinna fullorðnu.“

„Hvað segið þér um þetta, Arnaldur?“ spurði rektor.

„Það er rétt að því leyti,“ sagði Arnaldur ólundarlega, „að við afneitum heimi hinna gömlu.“

„Hinna gömlu!“ hrópaði rektorsfrúin hneyksluð.

„Hvers vegna er Regína að draga þennan ósvífna gikk inn á heimilið, sveinstaula sem kann ekki einu sinni neina mannasiði,“ hugsaði Sturlaugur.

Rektor hló hátt.

„Og hvað er það þá, sem þið biðjið um?“ spurði hann.

„Við biðjum ekki um neitt,“ sagði Arnaldur rólega. „Við tökum það, sem okkur ber.“

Það varð vandræðaleg þögn.

„Þetta er orðið óþolandi,“ hugsaði Sturlaugur, „þessi drengasni er okkur til skammar, móðgar gestina á mínu eigin heimili.“

En það var samt rektorsfrúin sem rauf þögnina, líkt og hún hefði orðið að láta undan sívaxandi þrýstingi þar til orð hennar komu eins og sprenging:

„Karlmaður! . . . Alltaf sama sagan. Karlmaður! . . . Grátandi, þegar hann fæðist . . . Hræddur og vesæll, þegar hann deyr . . . Þess á milli fullur af monti og uppreisnaranda. Svei þeim öllum saman!“

Bergljót andaði léttara.

„Nei, við skulum ræða þetta mál,“ sagði rektor. „Þér svöruðuð aldrei spurningu minni um, hvernig æskan væri í dag.“ Hann beindi orðum sínum vinsamlega til Arnalds, en Arnaldur þiðnaði ekki.

„Þeir sem mest hugsa um ungdóminn,“ sagði hann, „eru þeir sem vilja vita hvernig bezt sé að græða á honum. Við viljum stjórna okkur sjálf.“

„Móðgun á móðgun ofan,“ hugsaði Sturlaugur og tútnaði út af reiði.

Rektor hélt áfram að brosa.

„Stjórna ykkur og heiminum í tilbót,“ sagði hann glaðlega. „Í rauninni er ekkert nýtt við það, að menn vilji láta alla veröldina dansa eftir sinni eigin pípu.“

Bergljót kinkaði kolli eins og til samþykkis. Þessi rektor var henni ráðgáta. Hann er skorpinn og pervisinn maður á miðjum aldri . . . Kímin greindarleg augun, broshrukkurnar í andlitinu og allt látbragð hans virtist eins og margföld víggirðing gegn því, sem sumir menn kalla alvöru lífsins. Hafði hann nokkurn skilning

eða áhuga á þessari lifandi veröld? . . . Hann hafði að vísu stóra nafnbót: Doktor í heimspeki. Nafnið á doktorsritgerð hans var henni sífellt undrunarefni. Hún bar nafnið: Um notkun orðsins of í fornu máli. Hvernig gat nokkur orðið dr. phil. út á slíkt?

„Ungt fólk nú á dögum hefur enga menntun og of litla siðfágun,“ sagði Sturlaugur.

„Það sem okkur fannst þýðingarmikið, finnst því hlægilegt,“ sagði Regína hikandi.

„Já, siðfágunin,“ sagði rektorsfrúin, „hvað finnst þér um hana, séra Friðrik?“

„Þér finnst, að það þurfi að bæta siðfágun unga fólksins?“ spurði séra Friðrik.

„Já, óneitanlega. Þér finnst það sennilega óþarfi?“

„Ef til vill ekki.“

„Siðfágun hefur aldrei bætt siðferði nokkurs manns, aðeins gert menn enn meiri hræsnara,“ sagði Arnaldur.

„Amen,“ sagði rektor og munnvikin drógust niður í eins konar brosi.

Sturlaugur hallaði sér aftur á bak í stólnum og lygndi aftur augunum eins og hann vildi láta í ljós leiðindi sín yfir þessum samræðum. En Bergljót vissi að leiðindi hans voru uppgerð, ætluð til þess eins að sýna Arnaldi lítilsvirðingu.

„Unga fólkið,“ sagði rektorsfrúin, „er orðið svo frjálst í öllum sínum lífsvenjum, að það er næstum farið að haga sér eins og dýr merkurinnar.“ Hún gaf Arnaldi illt auga. Var enn reið vegna orða hans um heim hinna gömlu.

„Þetta er nokkuð harður dómur,“ sagði séra Friðrik.

„Við höfum svo sem heyrt þetta allt áður,“ sagði Arnaldur háðslega. „Þið haldið, að krakkarnir fari að lifa ósiðlega um leið og þeir verða þurrir bak við eyrun.“

Rektorsmaddaman fnæsti eins og hestur.

„Hvað um þessa eiturfjaneytendur. Ungmenn, sem, sem . . .“ Sturlaugur lauk ekki við setninguna en yppti öxlum.

„Þið horfið ykkur blind á lítinn hóp ungmenna með undarlegar lífsvenjur,“ svaraði Arnaldur. „Það hafa alltaf verið til sérvitringar.“

„Og það eru vandræðamenn í öllum aldursflokkum,“ sagði Bergljót, „auðvitað engu síður í gömlum en ungum.“

Sturlaugur horfði á Bergljótu og Arnald til skiptis og glotti fyrirtillega.

„Ykkur finnst auðheyrrilega ekkert athugavert við framferði þessa fólks, sem hringsólar um göturnar og stofnar til illinda, svo að það opinbera neyðist til að handjárna það og stinga því í svartholið. Hvað finnst þér, Arnaldur?“

Arnaldur þagði.

Það var séra Friðrik sem svaraði, og öllum til undrunar virtist honum mikið niðri fyrir.

„Hvers vegna,“ spurði hann fastmæltur, „er nauðsynlegt að nota svona alhæfingar um ólíka einstaklinga? Það er heimskulegur ósiður að tala um ungdóminn, eins og sami dómur gildi um allt ungt fólk.“

„Þetta er auðvitað rétt,“ sagði Reginna. „Það er hvorttveggja jafnheimskulegt að kalla ungdóminn góðan og að kalla hann sam-safn einhverra aumingja — eins og mörgum hættir til.“ Hún þagnaði og leit hornauga til manns síns.

Sturlaugur herptist saman í herðunum.

„Það má auðvitað aldrei segja sannleikann um unga fólkið,“ sagði hann bitur. „Það er fallegra og duglegra og gáfaðra en nokkur önnur kynslóð! En mér geðjast bara ekki að þessari strúts-fuglapólitík fullorðinna manna, sem vilja ekki sjá, að um nokkurt verulegt vandamál sé að ræða. Þetta eru hugleysingar, sem þora ekki að horfast í augu við sannleikann. Þann sannleika, að þetta unga fólk vill gerbyltingu.“ Sturlaugur drap tveimur fingrum milli augna sér. „Notið þið bara það vit sem þið hafið, og þið munuð skilja að innan tíðar skellur á fárviðri — vegna þess að ekkert er gert.“

„Ég veit ekki, hvað hægt er að gera,“ dæsti rektorsfrúin.

„Ef til vill væri reynandi, að þið fullorðna fólkið gæfuð betra for-dæmi,“ sagði Arnaldur með hægð.

Frúin spratt upp eins og hún hefði verið bitin.

„Ég sit ekki lengur við sama borð og þessi ósvífni maður.“

Rektor leit á úr sitt. Þetta úr virtist algjörlega stjórna lífi hans. Næstum hver mínúta dagsins var skipulögð fyrir fram. Hann gerði allt nákvæmlega eftir úrinu. Það vantaði að vísu nokkrar mínútur upp á þann tíma, sem hann hafði ætlað að vera hjá Reginu og Sturlaugi, en nú var ekki um annað að ræða en fara á eftir konunni.

„Eg þakka fyrir ánægjulegar og fróðlegar viðræður,“ sagði hann.

„Að vísu fékk ég aldrei neitt svar við spurningu minni, um hvað æskan væri í dag. — En það er varla von. Þegar allt kemur til alls, þá eigum við á þessari öld ekki til nein heiðarleg svör við neinni spurningu, nema hún sé skakkt orðuð.“

Séra Friðrik fór síðastur gestanna.

„Það er allt gott sem við skiljum,“ sagði hann um leið og hann kvaddi, „en það er bara svo sorglega lítið.“

„Var þetta satt, sem hann fóstri þinn var að gefa í skyn, að hann hafi séð ykkur bæði í þessum flokki . . . þessum götuóeirðum?“ spurði Regína dóttur sína eftir að gestirnir voru farnir. Sturlaugur hafði farið út á eftir þeim og þær voru einar eftir í húsinu.

„Já, mamma. Það er satt.“

Regína þagði lengi og virti dóttur sína fyrir sér.

„Þér geðjast vel að honum?“ spurði hún loks. „Og honum að þér?“

„Já, og ég er viss um, að við verðum hamingjusöm.“

„En . . . en . . .“ Móðir hennar þagnaði.

„Þú átt við að hann sé uppreisnarseggur? Og það er hann líka. Sjáðu!“ Bergljót tók dagblaðið, sem lá á borðinu og fékk móður sinni. Það var stór mynd á forsíðu af hlaupandi fólki. Dóttirin studdi fingri á myndina.

„Er þetta hann?“

„Já, það er Arnaldur.“

„Ég get varla trúað þessu.“

„Hverju?“

„Að þú sért farin að taka þátt í svona samkomum.“

„En mamma, þeir hafa rétt fyrir sér. Það er allt orðið svo grát-broslegt og gamaldags, að það er nauðsynlegt að gera uppreisn.“

Regína hlustaði á orð dóttur sinnar og ígrundaði þau þegjandi. Hún þekkti dóttur sína og vissi, að hún var farin að sjá þetta allt með augum Arnalds. En var það nokkuð annað en stundarhrifning?

„Þorbjörn kom hér í dag,“ sagði hún og brosti til dóttur sinnar.

„Jæja! Hvað kemur það mér við?“

„Hann vill bjóða þér með sér út í kvöld. Allir félagarnir verða mættir, sagði hann.“

„Þeir mega það mín vegna.“

„En Þorbjörn er efnilegur piltur og á góða framtíð fyrir sér.“

„Þorbjörn verður aldrei annað en leiðinlegur silakeppur, þótt pabbi hans eigi peninga.“ Bergljótu leið betur. Það var gott að hafa talað eins og henni bjó í brjósti.

„Ég hélt, að þér geðjaðist vel að honum.“

„Nei, mér geðjast ekki að manni eins og honum, ekki lengur. Það er eins og þið hafið reynt að koma okkur saman. Talaði hann við ykkur um mig?“

Þögn:

„Það er þá eins og ég hélt. Þið hafði bæði reynt að . . . Mamma hvernig gaztu þetta?“ Hún tók ekki augun af móður sinni.

„Bergljót! Ég hef alltaf gert allt, sem ég hef getað fyrir þig. Og þú berð þetta á mig, móður þína. Ég sagði honum, að hann yrði að spyrja þig sjálfa.“

„Hann er hundrað árum á eftir tímanum,“ sagði Bergljót reið. Svo mildaðist svipur hennar skyndilega og hún sagði í bænarrómi: „Mamma. Þegar þú kynnist Arnaldi betur, þá skilur þú mig. Þú ætlar ekki að vera á móti honum?“

Regína brosti hughreystandi til dóttur sinnar. Bergljót hafði rétt fyrir sér, það hafði enginn rétt til að dæma í þessum málum. Tilfinningarnar urðu að ráða. Regína fór að hugsa um sjálfa sig.

Þegar fyrri maður hennar fórst í bílslysinn, hélt hún fyrst, að hún myndi deyja með honum. Seinna fannst henni, að hann væri alltaf hjá sér . . . Stæði við hlið hennar við hvert fót mál . . . Með vissum hætti stóð hann henni ennþá nær en meðan hann var lifandi . . . Og hann veitti henni styrk . . . Hún hafði alltaf stuðzt við hann . . . En svo varð hann henni ekki nóg . . . Hvernig gat hún staðið ein uppi með ungbarn . . . Hann hafði aldrei kennt henni að horfast í augu við heiminn . . . Fólk er grimmt hvað við annað . . . Og hún var varnarlaus . . . Alltof auðvelt að særa hana . . . Hún óttaðist fólkið . . . Hafði komið sér upp sínum eigin vörnum . . . Blíðlyndi . . . hlýrri og vingjarnlegri framkomu . . . Hún þarfnast einhvers . . . Og svo kom Sturlaugur eins og svar við bænum hennar. Regína andvarpaði . . . Kona þarf að geta hallað sér að einhverjum . . . Hún þarfnast þess nú . . . En einhverjum öðrum en Sturlaugi . . .

„Hvers vegna giftist ég honum?“ spurði hún sjálfa sig . . . „Það

var ekki af ást . . . Hún hafði borið til hans vissar tilfinningar. Hún gat ekki neitað því . . . Hún hafði beðið eftir honum . . . Margsinnis beðið hans með óþreyju . . . Hún hafði stundum fundið, hvernig hjartað fór að slá hraðar, þegar hún heyrði hann koma . . . Fundið hvernig biðin fyllti hana eftirvæntingu . . . En það var ekki ást, hún var alveg viss um það . . . Hún hélt meira að segja áfram að þarfnast hans eftir að þau voru gift . . . En það var aldrei ást . . .

Ég verð að viðurkenna, að hjónaband okkar var aldrei gott . . . Það myndaðist snemma gjá á milli okkar, gjá, sem fór sífellt breikkandi. Mér liður betur, þegar hann er ekki heima. Eins og núna . . . Ég vildi helst, að hann kæmi ekki aftur . . . En ég má ekki hugsa svona . . . Ég verð að hrinda þessum hugsunum frá mér . . . Það rænir mig öryggi mínu að hugsa um eiginmann minn á þennan hátt . . . Eiginmann . . . Hvers virði er hann mér? . . . Hvað veitir hann mér? . . . Ekkert . . . Þvert á móti . . . Hann rænir mig einhverju mikilvægu . . . Gerir mig að minni konu . . . Hvað var það, sem ég leitaði mest að? . . . Ég veit það ekki . . . Jú, ég veit það . . . Barn. Ég verð að eignast barn. Bergljót er orðin stór stúlka . . . Barn. Hendur minar og brjóst mín þrá það . . . Ef við aðeins gætum átt barn saman . . . þá yrði kannski allt gott aftur . . . En hann vill það ekki . . . „Hver vill taka ábyrgð á því að fæða börn inn í svona heim,“ hafði hann eitt sinn sagt . . . Kannski gat hann það ekki . . .“

Hún fann skyndilega til löngunar til að fara frá honum . . . Að þrýsta barni að brjósti sér . . . Finna þunga þess á lærum sínum . . . „Ég hata hann . . . Þessi kaldi veggur á milli okkar mun skilja okkur sundur að fullu og öllu . . . Hamingjan hjálpi mér, hvað er ég að hugsa . . . Ég má ekki hugsa þessar hugsanir . . . að hjónaband okkar sé að slitna . . . Ef ég aðeins gæti eignast barn . . .“

„Þú veizt vel, Bergljót mín,“ sagði Regína loks, „að ég verð aldrei á móti neinu, sem gerir þig hamingjusama.“

Bergljót hljóp upp um hálsinn á móður sinni og kyssti hana fagnandi.

„Ég vildi bara að hann fóstri þinn skipti líka um skoðun,“ sagði Regína.

„Hann skiptir aldrei um skoðun, en mér er alveg sama um hann,“

sagði Bergljót og það leið skuggi yfir andlit hennar. En svo leit hún framan í móður sína og svipur hennar mildaðist: „Mamma.“

„Hvað barnið mitt?“

„Mér finnst svo vænt um þig. Ég hef aldrei verið svona hamingju-söm.“ Hún byrjaði að syngja og tók nokkur dansspor á gólfinu fyrir framan móður sína.

Regína hristi höfuðið brosandi. Ungt fólk verður alltaf ungt fólk!

Bergljót nam staðar fyrir framan hana.

„Um næstu helgi verð ég tvítug.“

„Já, vina mín.“

„Og þá má taka út peningana úr bankanum.“

„Já, það er rétt.“ Regína brosti að ákafa dóttur sinnar.

„Get ég ekki farið sjálf og tekið þá út?“

„Þú getur það að sjálfsögðu. Bókin er geymd í bankanum og hún er á þínu nafni.“

„Hverju hef ég þá að kviða!“ Bergljót byrjaði aftur að syngja.

FUNDUR SUMARLIÐA OG REGÍNU

Það var sunnudagur. Sumarliði hafði nýlokið við að raka sig og skipta um föt. Nína litla hafði komið eftir hádegði og sótt drenginn svo hann var einn. Þegar Sumarliði gekk út að glugganum kom hann auga á Regínu. Hún var komin fram hjá húsinu og gekk í hægðum sínum eftir gangstéttinni.

Sumarliði hraðaði sér á eftir henni. Hann varð að tala við hana. Frá því hann hitti hana fyrst, hafði hann varla hugsað um annað en hana. Hvað eftir annað var hann búinn að lyfta heyrnartólinu til að hringja til hennar, en hann hafði alltaf hætt við það aftur.

Hann var breyttur maður, fullur af starfslöngun á ný. Hann hafði aftur náð sambandi við sína gömlu félagu og þeir höfðu í sameiningu sent tilboð í byggingu nýs barnaskóla á vegum borgarinnar. Og í gær hafði þeim verið tilkynnt, að tilboðinu hefði verið tekið. Þetta var mikið fyrirtæki, fyrst um sinn var honum borgið — efna- hagslega. En var það nóg?

Regína heyrði nafn sitt kallað og sneri sér við. Þegar hún sá, að þetta var Sumarliði fór hjarta hennar að slá örar. Hún lyfti hendinni og veifaði til hans. Svo vafði hún kápunni þéttar að hálsinum, ekki vegna þess, að það væri kalt, heldur af innri óróa vegna tilhugsunarinnar um að hitta hann. Hún sagði við sjálfa sig, að þetta væri heimskulegt, en það breytti engu.

Hún stóð kyrr og beið hans.

„Ég vona að ég geri þér ekki ónæði,“ sagði hann um leið og hann gekk upp að hlið hennar.

„Nei, það er langt frá því,“ sagði hún. Það gladdi hana að sjá aðdáunina í augum hans, þegar hann tók í hönd hennar. Handtak hans var fast. Hlýlegt bros hans náði til augnanna og það lýsti upp allt andlit hans.

„Hann er mjög ólíkur Sturlaugi,“ hugsaði hún. „Þegar Sturlaugur brosir þá brosir hann aðeins með vörnum.“ Þessi svörtu augu Sumarliða virtust horfa í gegn um hana. Það var eins og hún gæti séð sjálfa sig með augum hans, og það sem þessi augu sögðu fyllti hana af sjálfsöryggi og gleði.

„Þakka þér fyrir blómin,“ sagði Regína alvarleg. — Daginn eftir atburðinn á ströndinni, þegar þau þrjú hittust fyrst, hafði sendill komið með óvenjulega sendingu til hennar. Hún hafði roðnað, þegar hún tók stóran vönd af nýútsprungnum rauðum rósum út úr umbúðunum. Og á kortið, sem fylgdi var skrifað með fallegri rithönd: Með þakklæti, Sumarliði.

„Það er ég, sem á að þakka þér,“ sagði Sumarliði. „Það sem þú gerðir. Þótt allt, sem ég get sagt eða gert, geti að vísu aldrei fullþakkað það.“ Hann leit beint framan í hana. — „Þú veizt ekki hvers virði þetta er mér. Síðan móðir hans dó, er drengurinn það eina, sem ég á eftir. — Nonna þykir mjög vænt um þig,“ bætti hann við. „Og hvernig er annað hægt?“

Regína reyndi að sýnast róleg og sagði í léttum tón:

„Ég er ein heima og mér þykir vænt um að hafa félagsskap. Viltu ekki koma inn fyrir og drekka með mér kaffisopa?“

„Þakka þér fyrir.“ Hann kom þegjandi á eftir henni inn í húsið.

„Viltu ekki fá þér sæti?“

„Jú, þakka þér fyrir.“

„Hvað má annars bjóða þér að drekka, kaffi eða eitthvað annað?“

„Kaffi, þakka þér fyrir.“ Sumarliði kveikti sér í sígarettu og beið.

Þegar hún kom aftur með kaffið, kom hún samt með koniak á flösku og tvö glös, sem hún setti á borðið fyrir framan hann. Hann brosti til hennar og hún furðaði sig á, að bros hans hafði róandi áhrif á hana. Þegar Sturlaugur var heima var eins og hún gæti aldrei notið sín, gæti aldrei verið fullkomlega eðlileg. Nú fékk hún sér sæti í sófanum rétt hjá Sumarliða, krosslagði fætur og hló stríðnislega.

„Við erum öll einstæðingar í fjandsamlegum heimi,“ sagði hún og hallaði sér aftur á bak í sófanum, „en stundum verða menn að gera sér glaðan dag.“

Þau skáluðu og Regína lyfti glasinu hægt að vörum sér.

Sumarliði horfði á langa hvíta öskuna á sigarettunni.

„Einstæðingar? Þú ert ekki ein, Regína?“

„Stundum finnst mér ég vera það.“

Hann horfði lengi á hana.

„Ég verð að gera játningu,“ sagði Sumarliði.

„Játningu?“

„Ég hef njósnað um þig. Reynt að fá að vita um ykkur allt, sem ég hef getað.“

Það dimmdi yfir svip hennar.

„Fyrirgefðu mér, Regína. Ég hef hagað mér illa, auðvitað hafði ég engan rétt til að gera þetta, en það var eitthvað, sem knúði mig til þess.“

Regína sagði ekki neitt. Sumarliði lagði hönd sína ósjálfrátt á hennar, en hún dró hana hægt til sín.

„Þú mátt ekki vera reið við mig.“

„Ég er ekki reið við þig, Sumarliði, ég er aðeins undrandi. Hvers vegna gerðir þú það?“

„Jú, sjáðu til. Þótt þú vitir það ekki, þá hefur þú haft mikil áhrif á líf mitt. Ég er aftur byrjaður að vinna eins og maður, og ráðast út í nýja hluti.“ Sumarliði sagði henni frá verkefninu, sem hann var búinn að fá loforð fyrir, og Regína virtist hlusta á hann með athygli.

„Eins og þú sérð, er ég ósköp venjulegur maður,“ endaði hann ræðu sína, „og líf mitt hefur ekki verið sérstaklega margbreytilegt, en frá því ég talaði við þig fyrst, finnst mér ég allt í einu ta hvað sem er. Ég veit að þér finnst þetta heimskulegt, en ég kemst ekki hjá að segja þér það. Mér fannst ég verða að koma og tala við þig.“

Regína horfði á hann íhugandi. Hvers vegna var hann að segja henni allt þetta? En það var notalegt að hlusta á hann. Hún og Sturlaugur töluðu aðeins um einskisverða hluti, nú orðið. Hún lét eftir þeirri löngun sinni að fara að tala um sjálfa sig og hjónaband sitt. Það, sem hún hafði aldrei talað um við neinn, var hún nú farin að segja þessum næstum ókunnuga manni. Þegar hún loks þagnaði fannst honum hún vera orðin miklu nákomnari sér en áður.

„Þú elskar hann þá ekki?“

„Nei.“

„Og hann er þér ótrúr?“

Hún svaraði engu.

„Hann er þér ótrúr og vill njóta frelsisins. Hvers vegna ekki að gefa honum það?“

Hún hristi höfuðið.

„Regína,“ sagði hann. „Þú ert hrædd.“

„Já,“ sagði hún. „Ég er hrædd.“

Hann lagði hönd sína um herðar hennar, og hún vék sér ekki undan.

„Þú átt að skilja við hann.“

Hún sat lengi grafkyrr og horfði á hann, svo sagði hún með hægð:

„Það er ekki hægt, Sumarliði, ekki eftir öll þessi ár. Það væri ekki rétt.“

„Það er það eina rétta,“ sagði hann. „Þú skelfur,“ hann leit á hana rannsakandi. „Hérna, drekktu þetta,“ hann hellti koníaki í glasið, án þess að sleppa taki sínu um herðar hennar. „Hvers vegna skelfur þú?“

„Af kulda.“

„Aðeins af kulda? Hérna. Þetta fær þig til að líða betur.“

Regína brosti til hans og hlýddi, hún drakk úr glasinu, og lagði það frá sér á borðið.

„Regína, ég elska þig,“ sagði Sumarliði. Hann beygði sig snögg niður að henni og kyssti hana. Brosið hvarf af andliti hennar og hún horfði á hann skelfd.

„Ég er gift kona. Segðu ekki meira. Ég bið þig um það.“

„Ég veit það,“ sagði hann og leit niður á borðið.

Hún lagði hönd sína á handlegg hans.

„Sumarliði, það er langt síðan maðurinn minn hefur sagt svona hluti við mig. Ég vona að við getum haldið áfram að vera vinir. Það er að segja, ef þúh efur ekkert á móti því, að við hittumst öðru hvoru — öll þrjú.“

„Nei,“ sagði hann. „Ég vil gera allt, sem ég get til að gera þér lífið betra en það er nú.“

Það kom hlýr glampi í augu hennar.

„Viltu það í raun og veru? Ég á ekki marga vini.“

„Nei,“ sagði hann. „Ég átti ekki við það, að ég vildi vera vinur þinn.“

Hún horfði á hann ringluð. Sumarliði þagði og hugsaði um, hvernig hann ætti að orða spurningu sína. Loks sagði hann blátt áfram:

„Regína. Viltu giftast mér?“

Regína strauk með fingri sínum eftir örinu á kinn hans, en svaraði engu. Sumarliði greip hana í faðm sér og að þessu sinni endurgalt hún koss hans.

„Hvað hugsar þú um mig?“ spurði hún.

„Þú veizt vel, hvað ég hugsa um þig, Regína.“

Það var satt, hún vissi, hvað hann hugsaði og það var einmitt það, sem gerði þetta allt svona flókið. „Var hún ástfangin?“ spurði hún sjálfa sig. Þetta hafði skeð svo skyndilega og óvænt. Koss hans hafði vakið hjá henni ástríðu, sem hún hélt að hún ætti ekki fram-
ar til.

„Komdu með mér,“ sagði Sumarliði.

„Ég er gift kona.“

„En við elskum hvort annað.“

„Það er ekki hægt,“ hvíslaði hún lágt.

„Við verðum að hittast, oft.“

„Ég veit það ekki, ekki núna. Ég get ekki lofað neinu.“

Hann horfði vonsvikinn á sólbrúna handleggi hennar.

„Hvers vegna ekki? Nei, fyrirgefðu. Ég hef engan rétt til að spyrja þannig. Ekki neinn rétt til að biðja þig um neitt.“

Það komu tár í augu hennar.

„Þú mátt ekki tala þannig.“ Hún horfði á hann biðjandi.

„Ég lofa þér að minnast aldrei á þetta framar.“

Þau heyrðu bíl stanza fyrir utan, og skömmu síðar kom Sturlaugur inn í stofuna til þeirra. Sumarliði furðaði sig á, hve fljót Regína var að breyta um svip. Hún var fullkomlega róleg, þegar hún sagði:

„Sturlaugur, má ég kynna ykkur. Þetta er Sumarliði Sveinsson. Ég hitti hann hér fyrir utan áðan, og svo bauð ég honum inn til að þakka honum fyrir rósirnar. Sumarliði, þetta er maðurinn minn, Sturlaugur Magnússon.“

Sumarliði varð vandræðalegur.

„Já, þér eruð Sumarliði. Nágranni okkar ekki satt?“

Þeir tókust í hendur.

„Í öllum bænum látið mig ekki ónáða ykkur,“ sagði Sturlaugur og hló glaðklakkalega. „Ég kom aðeins heim til að sækja dálítið, sem ég gleymdi og svo er ég farinn aftur.“ Hann horfði skáhallt á konu sína, en fór síðan út úr stofunni upp á loft. „Hvað er hér á seyði?“ hugsaði hann undrandi. Það var svo ólíkt Reginu að sitja ein á tali við karlmann. Gat verið að hún og Sumarliði . . . Sturlaugur vísaði þessari hugsun á bug, sem hverri annarri fjarstæðu. Maðurinn var greinilega ekki þannig — og Regína var ekki þannig. Hugmyndin var beinlínis hlægileg, en hvers vegna var Regína svona undarleg? Hann hafði sent henni blómin. Jæja. Ekki óeðlilegt — aðeins til að þakka henni fyrir þennan barnunga, kjánalegt en ekkert við því að segja. Nei, Regína er ekki þannig. Ég þekki hana nógu vel. Hún mundi aldrei skilja við mig. Aldrei hafa kjark til þess. Ekki heldur til að stofna til kunningsskapar við karlmann. Átti hann annars að hætta við að fara út aftur? Nei. Hún er farin að vera kuldalegri í viðmóti við mig. Hún hefur gott af að vera ein svolítinn tíma. Látum hana bara vorkennast. Það veikir hana.

Sturlaugur kom brátt aftur niður stigann.

„Jæja, þá kveð ég ykkur,“ sagði hann.

Regína gat ekki séð, hvort svipur hans lýsti afbrýðisemi, reiði eða feginleika. Hann gat verið sambland af þessu öllu.

„Ég er að fara líka,“ sagði Sumarliði og stóð upp. Hann kvaddi Reginu í skyndi, og þeir urðu samferða út úr húsinu. Þegar Sumarliði steig inn á gangstíginn að húsi sínu, sá hann Sturlaug aka framhjá. Hann ók mjög hratt.

HEIMA HJÁ AÐALTALSMANNI

Það voru tuttugu ungmenni saman komin hjá Erni Austmann. Stofan var rúmgóð, búin einföldum húsgögnum og Bergljótu til nokkurrar furðu héngu myndir af Trotsky og Rósu Luxemburg á veggjunum. Gestirnir sátu flestir á gólfinu og reyktu.

Örn Austmann gekk um á meðal þeirra eins og meistari í hópi lærisveina. Hann var hálfþrítugur einhleypur maður, sem lagði stund á efnafræði, en þó einkum þjóðfélagsvísindi og helgaði sig eingöngu köllun sinni. Hann var hár, grannvaxinn og dökkhærður. Öll framkoma hans var óvenju róleg og yfirvegandi, og hann var fullur af sjálfsöryggi. Það mátti heita, að hann einn talaði. Hinir hlustuðu og skutu aðeins inn í orði og orði.

Örn Austmann talaði rólega eins og pókerspilari, sem leggur spil sín á borðið, sannfærður um vinning sinn:

„Peningamennirnir eru ævinlega verstu menn hvers þjóðfélags,“ sagði hann. „Og þetta er vel skiljanlegt,“ hélt hann áfram. „Það eru til aðeins tvær manntegundir í heiminum. Þeir sem skapa, og þeir sem skapa ekki. Sá, sem ekki skapar neitt, reynir ævinlega að hirða arðinn af sköpun annarra. Hinn eini rétti mælikvarði, hvað maðurinn gerir, getur ekki verið mælikvarði hans. Þess vegna falsar hann mælikvarðann. Kemur fram með þá falskenningu, að það sé ekki það sem maðurinn gerir, heldur hitt hvað hann á, sem gefur lífi hans gildi.“

„En þeir hafa margir komið langt í lífinu,“ sagði Bergljót, sem var ekki fyllilega sátt við þessa skoðun.

„En hvað troða þeir marga niður, þessi potmenn á leið sinni til vegs og valda?“

„Það er satt,“ viðurkenndi Bergljót.

Rödd úr hópnunum:

„Mörg auðvaldsþjóðfélög hafa náð miklum þroska, er ekki hugsanlegt, að áframhaldandi þróun þeirra leiði til viðunandi mannfélags?“

„Það er hugsanlegt í smárikjum einhvern stuttan tíma. Aðalatriðið er, að kapítalisminn býður ekki upp á neina viðunandi heildarlausn fyrir mannkynið. Og það er óheiðarlegt að hugsa frá öðru sjónarmiði.“

Önnur rödd:

„Bandaríkin eru ekki smáriki og þau virðast ekki eftirbátur neinnar þjóðar.“

„Hvaða heilvita maður getur sætt sig við það ástand, sem ríkir í Bandaríkjunum. Hafið þið gert ykkur ljóst, hvað það þýðir, að í Bandaríkjunum eru framin tuttugu þúsund morð á hverju ári? Landinu er stjórnað af glæpalyði. Það er maður myrtur á hálf tíma fresti! Getur þetta talizt heilbriggt þjóðfélag?“

„Hvernig getur þetta gerzt?“

„Það gerist vegna þess, að ríkir menn eru blauðir. Þeir lifa í sífelldum ótta og þora ekki að rísa upp gegn spillingunni . . . Nei, keisararíki mandarínanna eru alls staðar að hrynja. Við getum afskrifað auðvaldsþjóðfélagið.“

„Er þá kommúnisminn ekki eðlilegasta svarið?“

„Við verðum að læra af öllum stefnum, árangri þeirra og mistökum. En við getum ekki horfið aftur á bak til kommúnismans. Það er augljóst, að kommúnistar hafa staðnað í skriffinnsku sinni og orðið sömu nátttröllin og kapítalistar. Þeir hafa tekið upp sína eigin stéttaskiptingu og gert bandalag við borgarana. Þeir sækjast eftir sama munaði og borgararnir og vefja rauða fánanum um ístruna á sjálfum sér í stað þess að halda honum á loft og sækja fram.“

„Þú átt við að þeir hafi brugðizt? Hvernig?“

„Með því að stinga hugsjón sinni í veskið!“

„Hvaða hugsjón?“

„Heimsríkinu. Það er það, sem skiptir öllu máli. Allt annað eru svik. Þetta er barátta upp á líf og dauða fyrir ungt fólk, að skapa

einn heim, áður en gamlingjarnir eyða honum með eitri eða atómeldi . . . Þeir líta á starfsemi okkar, sem meínlitlar götuóeirðir skólafólks — en við köstum neti okkar lengra.“

„En við erum ekki annað en skólakrækkar. Hvernig í ósköpunum gætum við náð þessu marki?“

„Að baki hinnar nýju stefnu eru sterk öfl. Æskan um allan heim vill byltingu. Umrót hennar er stærsti viðburðurinn í lífi aldarinnar. Þetta eru engar venjulegar óeirðir. Það er heil kynslóð, sem rís gegn þjóðfélagi, sem hún hefur andstyggð á. Við byrjum smátt. Næsta skref okkar er skólarnir, einkum háskólinn. — Og við megum ekki hætta, fyrr en orðið er við kröfum okkar. Peningamenn eru bláuðir eins og ég sagði. Þeir munu láta undan.“

„Og hvað svo?“

„Og hvað svo. Við höldum áfram að kenna þeim. Það erum ekki við, sem þurfum að læra, heldur heimurinn! Næsta skref okkar er sjálft þjóðfélagið. Æskan stendur sameinuð og hvað gerist, ef verkalyðurinn gengur í lið með okkur? Hafið þið hugleitt það? Eftir háskólann beinum við starfi okkar gegn alþingi. Við erum orðin þreytt á að taka við skipunum . . . Börn taka við skipunum og fyrirmælum frá foreldrum og kennurum, launþegar taka við skipunum frá vinnuveitendum sínum, þegnarnir frá því opinbera. Alls staðar sama vöntunin á mannlegum viðskiptum, einlægri vináttu og réttum félagsanda. Þetta er líka stríð gegn alræði velferðaríkisins yfir einstaklingum.“

„Er þá ekkert, sem er bannað?“ spurði Bergljót.

Rödd úr hópnum:

„Það er bannað að banna!“

Örn Austmann hélt áfram eins og hann hefði ekki heyrt þessi orðaskipti og lauk máli sínu.

„Við verðum að gera okkar bezta. Við byrjum á að prenta dreifirit og koma þeim á framfæri. Síðan fylkjum við liði og mætumst öll við háskólann.“

Það var mánudagsmorgunn. Bergljót átti að mæta í próf í sögu í BA-deildinni. Á sama tíma átti einnig að taka próf í guðfræðideild og lögfræðideild.

Það var fagurt sumarveður og hún fór gangandi. Bergljótu var órótt. Hún vissi að ákveðið var að stofna til óeirða, og hún mundi ekki skerast úr leik. Samt vonaði hún undir niðri, að ekkert yrði úr þessu og hægt yrði að taka prófið.

Þegar hún átti skammt eftir ófarið í skólann, gekk Hrafn Freyr upp að hlið hennar.

„Mig hefur alltaf langað til að taka í hendina á þér, og þakka þér fyrir,“ sagði hann.

Hrafn Freyr rétti henni hönd sína.

„Fyrir hvað?“ spurði hún og tók í framréttu hönd hans hlæjandi.

„Fyrir höggið, sem þú greiddir lögregluþjóninum við höfnina.“

„Já, það.“ Bergljót fór hjá sér. Hún brosti hikandi og varð undirleitt. Hún var ekki beinlínis hrifin af þessum verknaði.

„Þú varst ekki að tvínóna við þetta,“ viprurnar í munnvikunum voru ekki lausar við stríðni.

Bergljót þagði.

„Það var ekki meira en hann átti skilið,“ sagði Hrafn Freyr.

„Er nokkur leið út úr öllum þessum ógöngum?“ spurði Bergljót til að leiða talið að einhverju öðru.

„Vegur er hvar, sem vilji fylgir,“ tónaði Hrafn Freyr glaðklakka-
lega.

„Ég verð að flyta mér,“ sagði Bergljót, „prófin fara að byrja.“

„Það verða engin próf í dag.“

„Engin próf?“

„Nei, engin próf,“ muldraði hann niður í bringu sér.

„Ertu viss um það?“ spurði Bergljót vantrúuð.

„Við hindrun þáð. Höldum í þess stað anddyrisfund og setjum
fram sjónarmið okkar.“

„Ert þú ekki að fara í próf?“

„Nei, það verða fleiri mættir en þeir, sem eiga að fara í próf.“

„En getum við gert þetta?“

Hrafn Freyr brosti refslega.

„Þetta er vel undirbúið,“ sagði hann. „Og það tekst. Sannaðu til.“

Bergljót varð miður sín. Engin próf! Það þýddi að allt starf henn-
ar í heilt ár var til einskis. Á hinn bóginn gat hún ekki brugðizt fé-
lögum sínum. — Ekki Arnaldi að minnsta kosti.

Hrafn Freyr hélt áfram í ópersónulegum dúr.

„Háskólastúdentar, menntaskólanemendur, jafnvel gagnfræðaskól-
ar eiga að sameinast þeim öflum, sem vilja virka starfsemi til að
breyta þjóðfélaginu.“

„En hvers vegna gerið þið þetta?“ spurði Bergljót áköf.

Hann lækkaði röddina og sagði eins og í trúnaði:

„Við viljum sérstaklega hindra að tekin verði próf í vissum grein-
um — einkum þeim, sem viðhalda stéttaskiptingunni. — Sumir yngri
kennararnir slást í lið með okkur.“

Bergljót lyfti brúnum.

„Hvað segja prófessorarnir?“ spurði hún móð af göngunni.

„Þeir skiptast í hauka og dúfur. Dúfurnar eru fleiri — eins og
vant er.“ „Vinsamlegar samræður við stúdentana,“ kurra þær. „Við
erum frjálslyndar og við viljum líka umbætur.“ Hvers vegna ekki að
lofa þeim að ráða líka.“ Hrafn Freyr hló dálítið illkvittnislegum
hlátri. — „Þeir láta undan, sannaðu til.“

Þegar þau komu í anddyri háskólans, sá Bergljót, að Hrafn Freyr
hafði rétt fyrir sér. Það var greinilegt, að ekkert yrði úr prófum.
Mikil ólga var meðal stúdentanna, og það var þegar búið að setja
fund í anddyrinu. Kennarar skólans höfðu dregið sig í hlé og létu
ekki sjá sig.

Skólastofurnar þar sem halda átti prófin voru mannlausar. Bergljót horfði á þetta vonsvikin. Því næst sneri hún sér að Hrafni Frey og spurði næstum gremjulega:

„Er nokkur sérstök ástæða til að við séum svona óánægð með háskólann?“

„Margar!“

„Hverjar?“

„Við skulum hlusta á þá,“ sagði Hrafn Freyr. Hann hafði þegar snúið baki að henni og tróð sér inn í hópinn. Það var auðheyrilega læknisfræðinemi, sem hafði orðið.

„Sjúkrahúsum er ennþá stjórnað eftir aldargömlu kerfi, þrátt fyrir nýja sérþekkingu. Það er ekki hægt lengur að una við það, að einn gamall prófessor hafi einræðisvald yfir stórri stofnun. Við heimtum dreifingu valdsins — samvirka stjórn margra. Við viljum fá meira frelsi innan hverrar stofnunar, og láta þær einar um stjórn sína. Við krefjumst þess, að stúdentar verði hafðir með í ráðum um stjórn kennslunnar. Og við viljum fá eðlileg laun fyrir vinnu okkar á sjúkrahúsum. — Þetta eru kröfur okkar. Sanngjarnar. — En hverju er okkur svarað. Ekki aðeins með því að neita okkur um umbætur. Þeir fara beinlínis að ofsækja okkur á allan hátt. Við vitum, að þeir hafa fyrirfram ákveðið að fella helming okkar við prófborðið. Sama hvernig frammistaðan verður. Fella okkur eftir fyrirfram gerðri áætlun, og suma okkar fella þeir vor eftir vor — gera margra ára strit að engu. — Og bera svo við húsnæðisskort og þrengslum í stéttinni!“ Hann lauk máli sínu og skólinn bergmálaði af lófataki og háværum köllum.

Guðfræðistúdentinum, sem talaði næstur, var mikið niðri fyrir. En það var ekki laust við, að sumir fundarmanna færu að tvístíga og verða órólegir undir ræðu hans. Sumir urðu vandræðalegir, þegar kom að kjarnanum í ræðu hans: „Guð er réttlátur,“ sagði hann, „og hlýtur að fylgja réttlætinu. En fylgir kirkjan réttlætinu? Er hún í andstöðu við þjóðfélagið? Þjóðfélag, sem lætur sig engu skipta sálarheill mannsins, og hinn æðri tilgang hans. Nei, þvert á móti styður hún hið illa. Prestarnir láta sér nægja að hirða laun sín. Það er sannarlega kominn tími til að reisa kirkjuna að nýju.“

„Eða leggja hana niður!“ hrópaði einhver.

„Nei. Þvert á móti þarf að efla hana. En háskólarnir hæfa ekki nútímanum. Menntun okkar ekki heldur. Við viljum menntun, sem

gerir okkur hæfa þjóna safnaðanna. Hvað gerðu lærisveinar Krists? Þeir læknuðu sjúka. Hvers vegna ættum við ekki að sleppa forngrískunni og fá í staðinn hagnýta menntun í læknisfræði til að sameina starf prests og læknis í læknalausum sveitum landsins? Á þann hátt gætum við látið eitthvað gott af okkur leiða og fengið fólkið til að skilja að starf okkar er ekki aðeins innantóm orð.“

Ræða hans fékk sæmilegar undirtektir. Menn klöppuðu kurteislega og fulltrúi heimspekideildar steig upp á pallinn. Hann var skörinorður:

„Háskólinn er hús dauðans,“ sagði hann, — „lokaðar loftþéttar grafir, sem enginn lífgeisli getur rofið. — Hvaða vit er í því að grafa ungt fólk á atómöld — á öld geimferða — grafa það í stofnun eins og þessari svokölluðu heimspekideild, sem enn hefur ekki vaxið upp úr þrettánda öldinni?“

Þessu var tekið með dynjandi fagnaðarlátum.

„Hvers vegna ekki að fara úr henni,“ heyrðist einhver hrópa gegnum hávaðann.

Ræðumaður fórnaði höndum og fékk hljóð á ný.

„Hvert?“ spurði hann. „Hvert eigum við að fara? Það er enn ekki til nein stofnun, sem veitir neina teljandi tilsögn í heimspeki, bókmenntum og listum.“

„Lögfræðingaefnin eru þau einu, sem eru á báðum áttum og segja ekki neitt,“ hvíslaði einhver við hlið Bergljótar. Hún sneri sér við og sá að þetta var Þórdór.

Ræðumaður hélt áfram:

„Sú spurning sem við verðum að fá svar við er þessi: — Hvernig er hægt að breyta háskólanum, svo að hann geti aftur breytt þjóðfélaginu?“

Rödd úr hópnum:

„Við vitum öll, að góður háskólastúdent þarf að lesa tólf klukkustundir á dag. Hvaða tíma hefur hann aflögu til að hugsa um stjórnmál? Er stúdentum ekki nóg að hugsa um sín eigin málefni?“

Ræðumaður:

„Hvaða eigin málefni? Frelsi til að fara á kvennaherbergin — eða öfugt?“

Sama rödd aftur:

„Ég átti einfaldlega við námsstyrki, stúdentagarða, atvinnu og þess háttar.“

Ræðumaður:

„Þetta var stúdentum nóg hér áður fyrr. En ekki lengur. Við viljum láta rödd okkar heyrast í þjóðfélaginu. Við látum ekki lengur svæfa okkur með loforðum neysluglaðra valdhafa. Við látum ekki lengur nota okkur eins og hráefni í framleiðslu nýrra vélmenna til viðhalds þjóðfélagi, sem við höfum andstyggð á. Það er þess vegna, sem byrja verður á að breyta háskólanum til að breyta þjóðfélaginu.“

„Hvernig?“

„Hvernig spyrjið þið. Einfaldlega með því að neyða þá til að fá okkur stúdentunum stjórn skólans í hendur.“

Þessu var tekið með háværum fagnaðarlátum.

Að lokum kom rektor sjálfur ofan stigann frá skrifstofu sinni og ruddi sér braut að ræðupallinum. Hann átti erfitt með að stilla sig. Framkoma stúdentanna var hreint hneyksli. Héldu þessir krakkar að ósvífni þeirra væri engin takmörk sett? — Þetta er heldur engin stefna, sem þeir hafa, aðeins sambland af kynórum og skáldskap. Hér varð að taka í taumana svo um munaði.

Hann tók sér stöðu á stigapallinum og hrópaði til að láta heyrast til sín gegnum hávaðann.

Loks komst kyrrð á hópinn, en réttu orðin neituðu að koma upp í huga hans. Það hafði lamandi áhrif á hann að horfa á öll þessi hatursfullu andlit. Þetta var yfirleitt fólk frá góðum heimilum. Hann varð að viðurkenna, að hann skildi ekki þá veröld, sem þetta unga fólk virtist lifa í. En hann varð að vinna traust þeirra.

„Ég vil byrja á því að þakka ykkur fyrir að fá leyfi til að tala á þessum fundi ...“ Orð hans drukknuðu í hlátrasköllum, og þetta sannfærði stúdentana um það vald, sem þeir gátu haft. Þegar kyrrð komst á aftur, hélt hann áfram, og talaði hægt eins og hann væri að tala við hóp af börnum. Skildu menn hvað hann var að segja?

„Sýnið stillingu. Ef þið hættið þessum fundi þegar í stað, og hindrið ekki frekar starfsemi háskólans munum við láta allar sakir niður falla. Við verðum við kröfum ykkar um vissar umbætur, en það er skylda ykkar að kveða niður stjórnleysi. Hlustið ekki á æsingamenn-

ina, en látið skynsemina ráða. — Ef þið gerið það ekki, er hætt við, að þið tapið aðeins hinu akademíska frelsi . . .“

Nokkrir byrjuðu að hrópa hann niður og aðrir tóku undir.

„Gætið þess,“ hrópaði rektor gegn um hávaðann, „að ef þið getið ekki sjálf ráðið niðurlögum óróaseggjanna, þá er hægt að grípa til annarra ráða . . .“

Aheyrendur hans voru allt í einu orðnir eins og úfið haf.

„Niður með hann. Niður með rektorinn. Niður með hann.“

Hann fann eins og í leiðslu, að einhver ýtti við honum. Hann tók snögg viðbragð og ruddist í ofboði upp stigann. Loks tókst honum að komast aftur inn á skrifstofu sína og læsa að sér.

„Við viljum algert málfrelsi innan háskólans,“ hrópaði sá, sem reynt hafði að hrinda rektor út af pallinum.

„Það ætti að draga hann á hausnum út úr skólanum,“ kallaði annar.

„Við viljum próf,“ hrópaði sá þriðji. Orð hans drukknuðu í hlátri.

Nýr maður var kominn upp á pallinn. Það var Örn Austmann.

„Við erum búin að tala nóg,“ sagði hann. „Við viljum athafnir í stað orða. Auðvitað á háskólinn ekki að vera fyrir fáa útvalda. Það á að opna háskólann fyrir öllum. Það á að veita öllum fullt frelsi og láta hvern og einn bera ábyrgð á sínu andlega ásigkomulagi. Við ætlum ekki að þola það lengur, að við séum alltaf mötuð á sama sullinu eins og við værum smábörn. Látum hvern og einn elja það, sem hann hefur þörf fyrir og látum hvern og einn taka próf í því, sem hann vill, þegar hann vill.“

Klapp.

„En nú er nóg talað og kominn tími til að hefjast handa. Til að sýna, að okkur sé full alvara, verðum við að kasta þessu íhaldssama nátttröl, rektorinum, út úr þessari byggingu!“

Rektor hafði heyrt og séð nóg. Hann hafði hraðað sér burtu til að komast í síma. Þetta ástand var orðið óviðunandi. Það gat verið jafn hættulegt að skakka leikinn og það var að gera ekki neitt. En

hann gat ekki einn tekið ákvörðun í þessu máli. Hann varð að ráðfæra sig við yfirboðara sinn, ráðherrann, og biðja hann um ráð.

Það leið drygklöng stund, áður en hafðist upp á ráðherranum. Þegar hann loksins kom í símann, skýrði rektor honum í fáum orðum frá því, sem var að gerast í skólanum.

„Og hvað á að gera?“ hrópaði rektor, þegar hann hafði lokið máli sínu.

„Ja, hvað á að gera? Það verður að sjálfsögðu að koma á lögum og reglu, hvað sem það kostar.“

„Þetta er hrein uppreisn,“ hrópaði rektor.

„Svo skæmt getur það nú tæplega verið.“

„En það er einmitt sá sannleikur, sem við verðum að horfast í augu við. Ungdómurinn vill bókstaflega byltingu. Byltingu vegna byltingarinnar sjálfrar án nokkurs skynsamlegs markmiðs. Þetta er staðreynd.“

„Það getur verið hættulegt að einblína á staðreyndir,“ sagði ráðherrann.

„Það er enn hættulegra að sjá þær ekki!“

„Þið verðið að fá þá til að hætta við þetta með góðu. Semja við þá.“

„Semja! Þér vitið vel, að við höfum alltaf verið að reyna að semja við þá. Við höfum reynt að koma til móts við kröfur þeirra, að svo miklu leyti, sem það er hægt. Við höfum á allan hátt reynt að komast hjá ofbeldi. En hver er árangurinn? Enginn! Aðeins öngþveiti og stjórnleysi framundan.“

„Þér eruð of bölsýnn, kæri rektor.“

„Það er tilgangslaust að stinga höfðinu í sandinn. Það sem fyrir þessu fólki vakir er að gera skólann að árása stað til árása á þjóðfélagið.“

„Vitleysa. Skattgreiðendur í þessu landi borga milljónir fyrir menntun hvers einasta stúdents. Við eigum heimtingu á, að þeir hagi sér eins og framsækið og menntað fólk — en ekki eins og skríll. Foreldrarnir a.m.k. geta tekið í taumana.“

„Foreldrarnir hafa meiri áhyggjur út af árás lögreglunnar á afkvæmi sín en af árásum ungdómsins á þjóðfélagið.“

„Árás á þjóðfélagið! Ungir menn eru ævinlega fullir af óróa en hvaða ástæðu hafa þeir til að ráðast á þjóðfélagið?“

„Einhver ungæðisleg trú á komu nýs þúsundaráraríkis.“

Ráðherrann hló.

„En kæri vinur. Höfðum við ekki einhverjar svipaðar grillur sjálfir á þeirra aldri?“

„Þetta er öðru vísi.“

„Það er heimskulegt að vanmeta unga menn. Þeir munu fljótt vitkast. Fáðu þá til að hætta þessu — með góðu.“

„Ég er búinn að segja, að við höfum hvað eftir annað sent þeim beiðni um að hætta þessum fundi — áður en grípa þyrfti til neyðarráðstafana.“

„Og hverju hafa þeir svarað?“ spurði ráðherrann þreytulega.

Rektor svaraði engu. Harkalegt fótatak heyrðist frammi á ganginum og þaðan bárust æstar raddir, sem hrópuðu hvatningarorð.

Ráðherrann hlaut að heyra þetta, en það var þögn í símanum. Rektor þagði líka. Þeir voru byrjaðir að berja á hurðina og skyndilega heyrðist í henni hátt brothljóð.

„Er þetta ekki nógu greinilegt svar,“ hreytti rektor út úr sér milli tannanna. Það var enn stutt þögn í símanum, en þegar ráðherrann svaraði var rödd hans orðin hvöss og skipandi:

„Það verður að kalla út lögregluliðið — allt. Og allt varaliðið líka.

Rektor stóð með símatólið á lofti og horfði á nemendur sína ryðjast inn um brotnar dyrnar. Hann var fullkomlega rólegur. Brosti aðeins eilítið háðslega til þeirra. Þess yrði ekki langt að biðja að þeir fengju þá ráðningu, sem þeir áttu skilið.

Rektor gekk að djúpum hægindastól, sem stóð úti í einu horninu og fékk sér sæti. Hann horfði á þá með þreytulegri fyrirlitningu. Þarna voru fjórmennningarnir komnir fremstir í flokki. Örn Austmann, Þórdór, Hrafn Freyr og Guðmundur Atli. Hann þekkti þá svo sem nú orðið!

Rósemd hans fékk þá til að hika. Hann krosslagði fætuna og hallaði sér aftur á bak í stólnum, sama þreytta fyrirlitningarbrosið í munnvikunum.

Örn Austmann leit til hans hatursfullu augnaráði. Þessi preláti hélt greinilega, að ekkert gæti haggð veldi hans. Hann hélt sjálfsagt að hann væri brynjaður þeirri brynju, sem engin vopn bitu. Svo þetta

bros. Hvað fólst í svona brosi? Hetjuskapur? Stórmennska? Kjarkur? Nei! Heimur lítilmennskunnar, hugleysisins og meðalmennskunnar er hlátraheimur. Hann brynjar sig með hlátri. Ver sig með hlátri gegn öllu, sem rís hærra. Og íbúum þessa staðnaða heims meðalmennskunnar finnst vissara að hlæja með flónum en láta flónin hlæja að sér.

„Ykkur er vissara að hafa hægt um ykkur,“ sagði rektor rólega. „Ykkar sjálfra vegna ættuð þið að hugsa um afleiðingarnar af því, sem þið eruð að gera. Og lögreglan er á leiðinni,“ bætti hann við kuldalega.

Þeir gerðu hróp að honum og Guðmundur Atli hóf upp stól, sem stóð við skrifborðið og keyrði hann niður í gólfið. Stóllinn brotnaði í spón.

„Það er þá tími til kominn að við vopnum okkur líka,“ sagði hann, tók upp einn stólfótinn og vó hann í hendi sér.

Það fóru fleiri að dæmi hans og byrjuðu að brjóta húsgögnin til þess að vopna sig.

Rektor horfði enn rólegur á þessar aðfarir.

„Það er furðulegt,“ sagði hann, „að nokkrir akademískir borgarar geti fallið svona djúpt.“

„Við getum fallið enn dýpra,“ sagði Örn Austmann. „Sá, sem getur fallið djúpt, getur risið hátt. Meðalmenn gera hvorugt!“

Rektor hélt áfram að brosa.

„Menn, sem gera sig seka um slíkan vandalisma, geta tæplega haft af miklum afrekum að státa.“

„Afrekum!“ hrópaði Hrafn Freyr. „Um hvað er maðurinn að tala?“

„Spyrjið hann, hvar hann geymi afrek sín í lífinu,“ sagði Þórdór.

„Já. Hvar eru stórvirkin? Menningarafrekin?“ hrópaði Guðmundur Atli.

Þórdór Þengill byrjaði að róta til á skrifborði rektors.

„Þeir, sem leita hér að andlegum verðmætum,“ sagði Hrafn Freyr, „hljóta að verða fyrir vonbrigðum. Hér er ekkert að hafa.“

Þórdór byrjaði að opna skúffur í skrifborðinu. Hann þreif upp þykkan bunka af handrituðum blöðum og slengdi þeim á borðið.

„Hvað er þetta?“

Rektor var hættur að brosa.

„Það skiptir ykkur engu máli,“ sagði hann.

„Skiptir ykkur engu máli,“ hermdi Þórdór Þengill eftir honum. „Alveg sami tónninn, og þegar ríkur maður segir við fátækling, að peningar skipti engu máli. Það skiptir okkur máli. — Allt!“

„Lofið þið þessum blöðum mínum að vera í friði,“ rödd rektors varð næstum biðjandi.

„Um hvað fjallar þetta?“ spurði Hrafn Freyr.

„Ef þið endilega þurfið að vita það, þá er þetta fagurfræðilegt ritverk um áhrif Ríg-veda á evrópskar bókmenntir, einkum Eddukvæðin.“

„Mjög frumlegt og þýðingarmikið. Einmitt það, sem við þurfum að fræðast um, eftir tunglskotið frá Kennedyhöfða!“ sagði Örn Austmann háðslega.

„Ég hef unnið að þessu handriti í tíu ár, og því er ekki lokið enn,“ sagði rektor hógvær.

„Nei, sem betur fer,“ hrópaði Þórdór.

„Og því verður aldrei lokið,“ sagði Guðmundur Atli. Hann beygði sig niður og tók handritið. Gekk síðan með það út að glugganum.

„Nei,“ — hrópaði rektor. Hann spratt á fætur og andlit hans varð öskugrátt. — „Látið að minnsta kosti handritið í friði. Þetta er tíu ára vinna.“

Þeir þrifu til hans og slengdu honum aftur niður í stólinn.

„Gerið það ekki,“ sagði rektor í bænarrómi.

„Rólegur, herra minn.“

„Nei, gerið það ekki.“

Örn Austmann virti hann fyrir sér af kaldri forvitni. Hvað er þetta andlega stórmenni núna á þessari stund? hugsaði hann. Rektorinn líktist helst hversdagsgráum stjórnmálamanni, sem er í þann veginn að tapa kjördæmi sínu. Öll fyrri ró hans var horfin. Hann fylgdist angistarfullur með ungmenninu sem búið var að opna gluggann, og gerði sig líklegt til að henda blöðunum út. Hann gat varla trúað sínum eigin augum. Svona langt gátu þeir ekki vogað sér að ganga.

„Handritið!“ Hann fékk aðkenningu að svima, og var enn mjög föllur. Hann leit ekki af Guðmundi Atla. Varir hans hreyfðust en það heyrðist ekkert hljóð. Hann varð að stilla sig. Varir hans herptust saman, og hann sagði ekki neitt meira.

Guðmundur Atli hikaði ekki eitt andartak. Hann þeytti blaða-

stranganum af alefli út um gluggann og blöðin byrjuðu að falla hægt og hátíðlega eins og skæðadrífa niður yfir mannfjöldann.

„Það er með svona langhundum, sem háskólinn hefur drepíð listina í landinu,“ hrópaði Guðmundur Atli. „Far vel Frans.“

„Þetta verður í fyrsta skipti, herra rektor,“ sagði Örn Austmann glottandi, „sem ritsmíðar yðar ná til fólksins. Þér ættuð að vera okkur þakklátur!“

„Þið munuð uppskera eins og þið sáið,“ svaraði rektor og reyndi að tala rólega. Hann varð um fram allt að halda virðulegri framkomu sinni, ekki láta neinn bilbug á sér finna.

Þeir hlógu allir að orðum hans.

„Þessi gamla kynslóð,“ sagði Örn Austmann, „er alveg dæmalaus. Alltaf að flækja sig í líkingum, alltaf að rugla saman tákni og veruleika. Áfram, drengir. Athafnir en ekki orð. Við höfum skólann á okkar valdi.“

„Ég vil komast út héðan, burt frá þessu öllu,“ hugsaði rektor eins og í leiðslu.

Það var eins og þeir læsu hugsanir hans, því að Örn Austmann sagði:

„Við erum því miður neyddir til að halda yður hér inni fyrst um sinn — sem gísl. Það er nóg að einn gæti hans,“ sagði hann við félagana sína. „Við hinir verðum að vera annars staðar.“

Rektor veitti enga frekari mótstöðu, sat kyrr í stólnum, þagði og beið. „Handritið,“ hugsaði hann. „Eyðilagt. Ég get fyrirgefið þeim allt nema það.“

„Komið, við skulum fara,“ sagði Örn Austmann hvasst.

Þeir voru að fara út úr skrifstofunni, þegar þeir heyrðu vælið í lögreglubílnum. Það hreyfði sig enginn og það varð þögn um stund.

Loks hljóp Örn Austmann og nokkrir félagar hans með honum út að glugganum og horfðu út.

Þrír lögreglubílar voru komnir á vettvang og lögregluþjónarnir

streymdu út úr bílunum. Þeir höfðu hjálma á höfði og voru vopnaðir kylfum og gassprengjum. Það voru fleiri bílar á leiðinni.

„Sjáið þið hverjir eru komnir?“ hrópaði Örn Austmann.

„Lögreglan!“

„Ég á ekki við hana. Hjálparmennirnir.“

„Fasistahvolparnir!“

„Einhver okkar verður að fara og sjá til þess, að þeir fái mót-tökur, sem svona herrum hæfa.“ Örn Austmann leit í kringum sig og augu hans staðnæmdust við Guðmund Atla. Guðmundur skildi augnaráðið.

„Látið þið mig um þetta,“ hrópaði hann og hvarf út um dyrnar. Hann varð að komast út áður en lögreglan lokaði leiðinni. Þeir sem eftir voru við gluggann sáu að lögregluþjónarnir röðuðu sér upp í tvær fyllingar og gengu inn á háskólalóðina. Þeir höfðu greinilega í huga að umkringja bygginguna. Fjöldi ungmenna hafði safnast saman fyrir utan skólann. Margir þeirra voru nemendur í öðrum skólum. Þeir byrjuðu þegar að gera hróp að lögreglunni, en hún hélt þeim í hæfilegri fjarlægð frá skólanum. Skömmu síðar gerði lögreglan sig líklega til að hefja atlögu og ráðast inn í sjálfa bygginguna.

„Komið,“ hrópaði Örn Austmann. — „Við berjumst við þá. Gerum árás strax.“

Þeir ruddust út úr herberginu og fram á ganginn. Rektor sat einn eftir í stólnum og hreyfði sig ekki, þótt enginn væri lengur til að gæta hans.

Meðan þessu fór fram varð mikil háreysti meðal hópsins, sem stóð fyrir utan. Ungmennin virtust öll skilja, að í þessum átökum gat enginn verið hlutlaus og staðið hjá. Í kjölfar lögregluþjónanna gekk þunnskipuð sveit ungra manna, sem kom í þeim tilgangi að aðstoða lögregluna. Sá orðrómur gekk um þá, að þeir gæfu lögreglunni bendingar um hættulega menn í liði stúdentanna. Hópurinn, sem fyrir var, gerði strax aðsúg að þessum hjálparmönnum og innan stundar logaði þar allt í slagsmálum. Þeir voru fáliðaðir og það var sleginn um þá hringur.

„Berjið þið niður þessa fasistahvolpa,“ hrópaði einhver og aðrir tóku undir. Þeir þrengdu sífellt hringinn, tróðu sér þétt saman og ruddust áfram.

Fyrirliði hjálparmannanna hafði hætt sér of langt og orðið viðskila við féлага sína. Hann barðist um af alefli og beitti karate-tækni sinni, sem hann hafði lagt mikla stund á. Ósjálfrátt hrukku allir undan honum.

„Látið mig um gestapómanninn!“

Margir í hópnum sneru sér við og sáu, að þetta kom frá þriggja álna löngum slána og sverum að sama skapi. Þeir þekktu hann allir og fögnuðu honum með hvatningarorðum.

Guðmundur Atli ruddi sér braut til karatemannsins. Það var óðara sleginn hringur um þá og beðið eftir því í ofvæni að leikurinn hæfist, og þeir stóðu um stund og tóku mál hvor af öðrum. Karatemaðurinn var hár og spengilegur með slétt jarpt hár og brún augu.

„Áfram, eftir hverju eruð þið að bíða?“

„Guðmundur ræður ekki við Þorbjörn Sigurbjörnsson,“ sagði einn félaganna með kvíða í röddinni. „Hinn kann of mikið.“

„Vertu óhræddur,“ svaraði félagi hans. „Það duga engar hunda-kúnstir á móti frumkrafti eins og Guðmundi Atla.“

Hann reyndist sannspár. Allt í einu skauzt hönd Guðmundar fram og skall á andliti karatemannsins. Félagar Guðmundar lustu upp háu fagnaðarópi og eggjuðu hann áfram. Hrópin æstu þá upp og á næsta augnabliki höfðu báðir misst alla stjórna á sér og börðust eins og dýr. Loks tókst karatemanninum að reka olbogann í háls Guðmundar Atla og senda hann til jarðar. Guðmundur Atli stóð snögglega á fætur og hristi sig eins og stór uxi. Allt í einu tók hann snöggt viðbragð og rann á andstæðing sinn blindaður af hatri og reiði. Áhlaup hans var svo snöggt að hinn kom engum vörnum við. Karatemaðurinn féll aftur á bak og fann hvernig sársaukinn læstist um hann þegar andstæðingur hans lenti ofan á honum og byrjaði að þjarma að honum.

„Farðu nógu illa með þannan óþokka!“ kallaði einhver.

Karatemaðurinn hreyfði sig ekki meir og Guðmundur Atli stóð yfir honum hálfboginn og horfði niður á hann. Það var eins og öll bardagalöngun hefði skyndilega gufað upp. Karatemaðurinn lá á jörðinni og horfði á þá standa í hring í kringum sig. Hann bar höndina upp að andlitinu og stundi. Það blæddi úr vitum hans.

Lögreglan hafði nú komið á fleiri bílum og hópur lögreglumanna ruddi sér braut til þeirra. Hópurinn tvístraðist. Enginn veitti við-

nám, en margir hrópuðu til þeirra ókvæðisorð. Sumir hræktu á þá um leið og þeir gengu framhjá. Guðmundur Atli var horfinn út í mannfjöldann.

Hjálparmennirnir voru margir orðnir grátt leiknir og sumir hálf-tróðust undir. Þeir notuðu nú tækifærið til að forða sér. Karatemaðurinn stóð einnig á fætur og fór með þeim. Enginn reyndi að hefta för þeirra.

Öll athygli þeirra beindist nú að lögreglunni. Þeir heyrðu hróp og skipanir innan úr skólanum. Nokkrir þeirra gerðu tilraun til að koma félögum sínum til hjálpar en lögreglan lokaði leiðinni.

Arnaldur var staddur í anddyri skólans, þegar lögreglan birtist við dyrnar. Hugur hans var á verði hlustandi og skimandi og skrásetti allt sem fram fór. Hann sá hvar Örn Austmann umkringdur nokkrum félögum stóð í stiganum. Þeir voru allir vopnaðir bareflum. Þessi sjón gerði hann miklu öruggari, og honum hljóp kapp í kinn.

„Sástu mig ekki, eða vildir þú ekki sjá mig?“ heyrði hann sagt fyrir aftan sig. Arnaldur sneri sér við.

„Bergljót!“ Hann tók utan um herðar hennar og brosti til hennar.

Á sama augnabliki heyrðist hár brestur í hurðinni, þegar hún var sprengd upp og lögreglan ruddist inn. Heimamenn hörfuðu aftur á bak og lögreglan myndaði vegg andspænis þeim. Sveitarforinginn gekk fram fyrir hópinn.

„Hvar er rektor háskólans?“ spurði hann hvasst.

Enginn svaraði honum. Hann talaði í lágum hljóðum við nokkra lögregluþjóna, sem næstir honum stóðu og þeir byrjuðu að hreyfa sig í átt til stigans.

Sveitarforinginn tók aftur til máls.

„Ég hef fyrirmæli um að láta rýma þessa byggingu og loka henni. Þið fáíð nákvæmlega tvær mínútur til yfirgefa hana friðsamlega. Ef ekki...“

„Fasistar! Gestapó! þeir nauðga háskólanum!“

Orð lögreglumannsins drukknuðu í ópum og sköllum.

Arnaldur bærði órólega á sér. Hann slepti taki sínu á Bergljótu og byrjaði að hrópa með hinum. Allir komust á hreyfingu. Þeir sem

aftar stóðu þrýstu fram þeim, sem fremstir voru og átökin við lög-
regluna hófust.

Lögregluþjónarnir, sem sóttu upp stigann höfðu kylfurnar á lofti, en komust ekki áfram. Örn Austmann og félagar hans notuðu barefli sin. Þeir stóðu betur að vígi og létu högginn dynja á lögreglumönnum, sem urðu loks að láta undan síga og hrökkluðust alveg niður úr stiganum. Þeir félagarnir fylgdu þeim eftir, ölvaðir af sigri sínum og hrópuðu hvatningarorð til hinna, sem höfðu orðið að láta undan síga. Hópurinn mjakaðist hægt og hægt inn í anddyrið. Margir þeirra höfðu orðið fyrir höggum jafnt konur sem karlar. Þau voru síðan tekin og þeim troðið inn í lögreglubíla. Þeir, sem hrakið höfðu lögregluna niður úr stiganum hugðust nú koma þessum félögum sínum til hjálpar.

„Takið þið forsprakkana,“ hrópaði sveitarforinginn og hópur lög-
reglumanna ruddist til þeirra.

Arnaldur sá, að einn lögreglumanna var búinn að ná tökum á Erni Austmann og reyndi að draga hann burt með sér. Annar lög-
regluþjónn þreif í hann aftan frá og spennti hann aftur á bak með hörðu taki um háls hans. Arnaldur stökk til þeirra og reyndi að losa féлага sinn. Það sama gerðu Þórdór og Hrafn Freyr. Þórdór sló til lögreglumannsins, sem hélt Erni Austmann en fékk um leið sjálfur högg á höfuðið frá hinum. Högg Þórdórs var svo mikið, að lögreglu-
maðurinn varð að sleppa Erni Austmann í troðningnum og þeir byrj-
uðu allir að ryðja sér braut til dyranna. Fleiri lögreglumenn sóttu að þeim. Einn þeirra náði aftur taki á jakka aðaltalsmannsins. Jakk-
inn rifnaði utan af honum, og hann stóð eftir á skýrtunni. Annar lög-
reglumaðurinn kom á hann höggi aftan á hnakkann, svo hann riðaði og hefði fallið, ef Hrafn Freyr hefði ekki stutt hann. Fleiri félagar hans ruddust til hans og vörðu hann. Þeir voru nú umkringd-
ir og urðu allir fyrir höggum lögreglumannanna.

„Hættið!“ Þetta var rödd rektors. Hann stóð efst á stigapallinum og fórnaði höndum. „Hættið! Hvað þýðir þessi vitleysa!“

Hópurinn sem stóð kringum Örn Austmann og kominn var nú að dyrunum, notaði sér hikið, sem kom á lögregluþjónana. Þeir gerðu snögglega árás á þá, sem stóðu við dyrnar. Þeir voru óviðbúnir og nokkrum úr hópnum tókst að komast út, þar á meðal Erni Austmann, Þórdóri og Arnaldi. Þórdór fékk nýtt högg aftan á hálsinn og féll í dyrunum. Hinir, sem undan komust hurfu strax inn í hóp fagnandi

félaga, sem biðu fyrir utan. Lögreglan hætti við að veita þeim eftirför. Það var hægt að ná þeim seinna. Einhver náði í bíl og óðar var ekið með þá af stað til að ná í lækni og láta hann gera að meiðslum þeirra.

Stúdentarnir inni í byggingunni sáu að aðstaða þeirra var orðin vonlaus og þeir hreyfðu sig ekki meir.

Rektor kom nú niður stigann til lögreglumannanna og fékk þá til að hætta frekari aðgerðum. Lögreglubílarnir voru þegar orðnir fullir.

Stúdentarnir hlýddu skipun lögreglunnar um að yfirgefa bygginguna. Þeir gengu þögulir út og hnöppuðu sér saman við lögreglubíla. Lögregluþjónarnir komu út úr dyrunum. Sumir námu staðar á tröppunum en aðrir héldu að bílunum. Tveir þeirra drógu Þórdór á milli sín. Hann var handjárnaður en virtist því nær meðvitundarlaus. Honum var troðið inn í aftasta bílinn. Hópurinn fyrir utan fylgdist þungbúinn með atburðunum felmtaður yfir ósigri sínum og hafðist ekki að.

En þegar fyrsti bíllinn rann af stað hófust hrópin og sköllin að nýju:

„Fasistar! Gestapó!“

Einn byrjaði og aðrir tóku undir og loks varð allur hópurinn að einum kór, sem hrópaði reglubundið sömu orðin.

Guðmundur Atli hefði nánar gætur á öllu, sem fram fór og augu hans hvörfluðu í sífellu frá einum til annars. Hann hafði fylgzt með því, sár af vonbrigðum og gremju, að félagar hans flúðu meiddir og blóðugir. Hann var hryggur og sneypur yfir því að vera sá eini, sem engan áverka hafði hlotið og yfir því að hafa ekki getað tekið þátt í slagsmálunum inni í skólanum. Fyrsti bíllinn ók hægt gegnum mannfjöldann og var nú næstum kominn að honum. Guðmundur Atli bærði órólega á sér. Hann þreif fram járnstöng, sem hann bar innan klæða og mundaði hana þar til bíllinn kom fast að honum, þá fleygði hann járnstönginni af alefli í framrúðu bifreiðarinnar.

Það rann blóð niður andlit ökumannsins. Stöngin hafði hæft hann í ennið og hann hneig útaf í sætinu. Bíllinn nam staðar. Lögreglan gerði þegar nýja árás á mannfjöldann og byrjaði að varpa gasprengjum. Súrir reykjarstrókar gusu upp og hópurinn tvístraðist. Það var eins og öll bardagalöngun væri rokin út í veður og vind, mótstaða þjónaði ekki neinum tilgangi lengur. Menn hlupu í allar áttir. Margir brugðu vasaklút fyrir vit sér til að verjast reyknun.

Háskólalóðin varð auð og tóm og lögreglubílarnir lögðu af stað aftur. Þegar allir voru farnir gekk rektor út á lóðina í leit að blöðum sínum, hálfblindaður og tárfeili.

SKILNAÐUR STURLAUGS OG REGINU

Bergljót var farin út, og loks voru þau ein eftir. Sturlaugur lét fara vel um sig í djúpum hægindastólnum og kveikti sér í vindli. Í dag varð hann að láta verða af þessu — láta til skarar skriða.

Regina var byrjuð að taka til í stofunni, og hann horfði á hana gegnum þykkan reykjarmökkinn fullur vanþóknunar. Allt þetta hreinlætisæði hennar vakti andúð hans . . . Hafði alltaf gert það . . . Þessi eilífa barátta hennar við skítinn . . . hugsaði hann. Hvers vegna? Kona, sem elskar mann sinn, stendur ekki í þess konar stríði. . . Hún hugsar um aðra hluti . . . Umgengst hlutina á annan hátt . . . umber óhreinindi að vissu marki. Hvernig átti hann að vekja máls á þessu, sem hann þurfti að segja? . . . Án þess að særa hana allt of mikið: „Bilið hefur alltaf verið að breikka milli okkar síðustu árin,“ byrjaði hann ræðu sína í huganum. En nú var hún búin að setja ryksuguna í gang, og það setti hann út af laginu. Hann leit skáhallt til hennar. . . Konan, sem elskar ekki mann sinn, þar er konan, sem er endalaust að ryksuga, fægja og þvo eitt eða annað . . . Líkt og hún væri að berjast við syndina . . . Það færðist glott yfir andlit hans . . . Berjast við myrkravöldin . . . Eða var það eiginmaðurinn, sem hún var að þvo af sér . . . Mig? Hvernig, sem á þetta var litið, þá var það ekki heilbrigt. . . Aldrei stundlegur friður. . . Alltaf með tusku á eftir manni til að má út ósýnileg spor . . . Taugaveiklun. Húsið var orðið svo hreint, að það var ekki hægt að vera í því . . . Og svo hafði hún alltaf þessi ósköp að gera . . . Svo mikið að gera, að hún hafði ekki nokkurn tíma til að lifa lifinu. Hvers vegna hafði hann umborið

þetta svona lengi?... Hann varð að halda áfram með ræðuna: — „Við höfum verið að fjarlægjast hvort annað. Hvers vegna ekki að binda enda á þetta?“... Stutt og laggott... Ekki of hátíðlegt. „Bergljót er á förum inn í hjónabandið. Engin ástæða til að skilja öðru vísi en í fullri vinsemd.“ En ef hún segði nú nei?...

Sturlaugur stóð á fætur og gekk þegjandi út úr stofunni. Ef til vill var bezt að fresta þessu samtali. Í dag gat hann ekki hugsað nógu skýrt. Þessa hluti varð að setja á svið á réttan hátt. Vinsamlega... En samt á auðmýkjandi hátt. Hann var enn nógu ungur til að njóta lífsins — með Heru. Hann fór upp stigann einbeittur á svip. Því næst hvarf hann inn á skrifstofu sína og lokaði að sér.

Þegar Regína hafði lokið við að taka til í stofunni, stóð hún um stund kyrr og hlustaði. Það heyrðist ekkert hljóð. Það var eins og allt stæði kyrrt. Frosið. Sturlaugur var undarlegur í kvöld. Jafnvel fremur venju. Hún settist niður og kveikti sér í sigarettu og blés reyknun hugsandi frá sér. — Hvað á kona að gera, eftir að hún hefur komizt að því, að maðurinn getur komizt af án hennar? — og barnið vaxið úr grasi og á förum. Líklega færir Bergljót að gifta sig, kannskí þessum unga manni, sem hún hafði farið að hitta. Hún var eina barnið hennar og hún skildi hvernig Bergljótu var innanbrjósts. Hún hafði ekki gleymt, þótt það væru mörg ár síðan... Faðir hennar... Það var nú þá. Eftir að hún giftist Sturlaugi höfðu lífshringir hennar alltaf verið að þrengjast og atburðirnir í lífi hennar urðu smærri og smærri...

Regína drap í sigarettunni og stóð á fætur. Undirgefni eru svik við sjálfan sig, hugsaði hún. Hún fór fram á baðið og byrjaði að snyrta sig. Undirgefni hennar við Sturlaug hafði rænt hana einhverju dýrmætu... og það hafði aldrei verið ást á milli þeirra... Hún hafði ekki með vilja legið köld og tilfinningalaus í faðmi hans eins og henni fyndist að á þann hátt gæti hún varðveitt sinn innri hreinleika. „Líkama minn getur þú fengið,“ hafði hún oft sagt við sjálfa sig, „en ekki sál mína!“ En Sturlaugur — gerði hann sér þetta ekki að góðu? Komu honum tilfinningar nokkuð við? „Hann rymur af ánægju, þegar hann nálgast mig,“ hugsaði hún, „eins og svín yfir trogi.“ Hún hélt áfram við að þvo sér og snyrta og fór í nýjan kjól.

Loks horfði hún á mynd sína í speglinum með velþóknun. Með snyrtingu sinni sýnir kona, hvað hún er. Regína fylltist alltaf gleði, þegar hún fór í nýjan kjól. Hannbreytti henni sjálfri í eitthvað nýtt.

Hún minntist þess, að þegar hún var lítil stelpa var nýr kjóll henni nokkurs konar töfrar. Stundum breytti hann henni í blóm eða álf, stundum í kóngsdóttur, sem allir urðu að líta upp til með aðdáun og undirgefni. Þessi barnslega tilfinning hafði raunar aldrei yfirgefið hana. — Að snyrta sig vel var eins og að eignast allan heiminn. Klæðnaðurinn var hún sjálf.

Klukkuna vantaði stundarfjórðung í níu og brátt mundi Sturlaugur koma niður til að drekka kvöldkaffið. Hún fór fram í eldhús, og lagaði kaffi og setti það á bakka.

Hún gekk fram í forstofuna og heyrði einhvern koma niður stigan. Hún leit upp, og sá að það var Sturlaugur.

„Kaffið er tilbúið,“ kallaði hún til hans. Hún gekk á undan honum inn í stofuna og fór fram í eldhúsið til að ná í bakkan.

Sturlaugur gekk órólegur um gólf. Ræðan var tilbúin. Hann hafði lengi verið að undirbúa hana og hafa hana yfir í huganum: — „Regína, við skulum fá okkur sæti,“ þannig mundi hann byrja. „Það er dálítið, sem ég þarf að tala við þig um. Nú þegar Bergljót er svo að segja farin, og við erum ein eftir. Við skulum tala saman í hrein-skilni, vera fullkomlega heiðarleg hvort gagnvart öðru . . .“

Þegar Regína skömmu seinna kom með kaffið, spurði hún:

„Viltu ekki fá þér sæti? Það er svolítið, sem ég þarf að tala um við þig.“

Augabrúnir hans urðu eins og tvö spurningarmerki. Var þetta ekki einmitt það, sem hann hafði ætlað að segja. Ágætt. Það mundi gera allt auðveldara. Láta hana byrja að tala, og síðan gæti hann sagt það, sem hann þurfti að segja á réttu augnabliki.

„Já,“ það var ákafi í rödd hans. Hann kom að borðinu og fékk sér sæti. Beið. Regína hafði skipt um kjól. Það var engu líkara, en hún væri að fara út að hitta einhvern? Hver gat það verið? Hún þekkti ekki marga.

Regína hellti þegjandi í bollana, en í stað þess að setjast niður kveikti hún sér í sígarettu og velti eldspýtunni milli fingra sér. Svo henti hún henni frá sér í öskubakkann. Hann gat ekki setið á sér að spyrja:

„Tala við mig um hvað?“

Hún svaraði honum ekki strax, en gekk frá honum út að glugganum og horfði þögul upp í þokugráan himininn. Hann fylgdi henni eftir með augunum. Á hvað gat hún verið að horfa, hugsaði hann.

Það er ekkert að sjá, nema rigninguna. Hann byrjaði að troða tóbaki í pípuuna um leið og hann virti fyrir sér þrýstna fótleggi, breiðar lendar hennar og ávalar axlirnar. Allt í einu heyrði hann að hún var byrjuð að tala og horfði enn út um gluggann.

„Við hefðum átt að vera búin að tala um þetta fyrir löngu.“ Rödd hennar var róleg og örlítið þreytuleg. — „En nú,“ hélt hún áfram, „þegar Bergljót er að fara . . .“

„Já,“ sagði hann ákafur.

Hún sneri sér snögg frá glugganum og kom til hans að borðinu, leit á hann næstum vingjarnlega.

„Sturlaugur,“ sagði hún blátt áfram. „Við skulum skilja.“

Orð hennar voru eins og högg í andlitið. Munnur hans opnaðist, en svo skall hann aftur eins og skoltur á hundi, sem glefsar eftir flugu. Hvaða rétt hafði hún til að segja þessi orð? Þetta var rangt. Alrangt. Það var hann, sem átti að segja þessi orð.

Hún stóð fyrir framan hann eins og dómari. Beið eftir því, að hann svaraði. En hann gat ekki fundið neitt verðugt svar. Þetta hafði komið svo óvænt, hlutirnir alveg snúizt við.

Hann reykti pípuuna þegjandi um stund, meðan hann var að reyna að ná valdi yfir sér aftur. Svo leit hann undan og yppti öxlum.

Regína hélt áfram:

„Við þurfum ekki að gera okkur upp tilfinningar, sem við eigum ekki. Ég er búin að hugsa um þetta lengi, og ég veit að það hefur þú gert líka.“

„Skyldi hún vita eitthvað um Heru,“ hugsaði hann.

„Það er engin ástæða til annars, en að við getum komið okkur saman um þetta og skilið í vinsemd,“ hélt Regína áfram.

„Skilið í vinsemd,“ hugsaði hann háðslega. „Kona getur elskað og hatað, en hún hefur ekki hæfileika til að vera vinur nokkurs manns.“ Ró hennar fyllti hann smám saman reiði, en hann stillti sig. Loks rauf hann þögnina.

„Að skilja. Það var og. Hvað heldur þú að fólk segi? Og Bergljót? Hvað heldur þú að hún segi?“

Það kom furðusvipur á andlit Regínu. Hafði þessi maður verið eiginmaður hennar öll þessi ár. Hann virtist henni allt í einu svo framandi og undarlegur. Undarlegur eins og allt, sem nálægðin gerir grátt og vaninn eyðileggur. Hafði hann enga tilfinningu, sem ekki var uppgerð?

„Við höfum talað um þetta, Bergljót og ég. Hún er mér sammála.“

„Jæja, svo þær höfðu talað saman og dæmt hann. Það var hann, sem var dæmdur og léttvægur fundinn. Hún hlaut að vita þetta með Heru. En hvaða máli skipti það nú?“

Hún gekk þétt upp að honum.

„Regína,“ byrjaði hann, en hún greip fram í fyrir honum:

„Ég get ekki séð, að það sé svo mikið sem þarf að ráðstafa.“

„Og hvað með húsið? Þú veizt að það er á þínu nafni,“ sagði hann ásakandi.

„Ég læt þér eftir að ráða fram út því.“

„Jæja — þá er víst ekkert annað eftir, en að þakka fyrir sig.“ Hann reyndi að segja þetta hæðnislega, en einhvern veginn hljómaði þetta allt öðru vísi en hann ætlaðist til.

„Við ættum ekki að ásaka hvort annað,“ sagði hún stillilega.

„Ég er ekki að ásaka þig,“ sagði hann og reyndi að endurreisa sjálfsvirðingu sína. „Þú vilt skilnað. Gott og vel. Ég er á förum.“

Hún leit á hann forvitnislega.

„Hvert ætlarðu?“

Hann yppti öxlum.

„Heimurinn er stór.“ Sturlaugur reyndi að brosa.

„Hann er það.“ Hún brosti ekki og horfði ekki á hann. „Við göngum frá þessu á morgun,“ sagði Regína. Hún sneri sér frá honum og gekk fram á ganginn. Þegar hún birtist aftur í dyrunum var hún komin í kápu.

„Ég ætti að vera glaður,“ hugsaði hann. „En ég er það ekki. Hvernig leyfði hún sér líka að fara að taka frumkvæðið. Já, skipuleggja framtíð þeirra.“

„Hvert ertu að fara?“ spurði hann.

„Út.“

„Út hvert?“

„Ég hef mínar eigin fyrirætlanir.“

Allt í einu laust þeirri hugsun niður, að hún hefði þegar fundið sér annan mann. Kannski haft samband við hann lengi.

„Þú ert ef til vill að fara á stefnumót?“

„Ef til vill,“ svaraði hún og brosti nú í fyrsta skipti. Þessi hlutlausu orð voru sögð með rödd konu, sem veit nákvæmlega hvað hún vill.

Varir hans skulfu af niðurbældri reiði.

„Hver er hann?“

„Getur þú ekki gízkast á það?“

„Nei, hvernig í fjandanum ætti ég að vita það?“ Hann reyndi ekki lengur að leyna reiði sinni.

„Það er Sumarliði,“ sagði hún um leið og hún snaraðist út um dyrnar.

NJÓSNARFERÐ STURLAUGS

„Konan virkar eins og skuggi á umhverfi sitt. . . Leggur allt í rúst.“ Sturlaugur stóð við gluggann. Gat ekki annað en fylgzt með ferð konu sinnar. „Er hún ekki að gera að gamni sínu. Hún og Sumarliði! Hún er komin út á götuna. Í loðkápu þrátt fyrir súldina. . . vefur henni þétt að líkama sínum og hálfhleypur upp veginn. Skyldi hún nema staðar við hús Sumarliða eða halda áfram?“ Sturlaugur starði út í rigninguna á eftir konu sinni. „En hvað kemur hún mér við? . . . Hún getur farið. . . Farið og komið aftur. . . Og þá er allur þessi heimskulegi misskilningur á enda. . . Áhyggjur út af smámunum. . . Konu! Hvers vegna stend ég hér. Eftir hverju er ég að bíða? Ekkert breytist framar okkar á milli. En það var hart að skilja. . . Á þennan hátt. Auðvitað breytir þetta ekki ráðagerð minni að flytja burtu til Suður-Afríku — með Heru.“

Sturlaugur kipptist við og blóðið steig honum til höfuðs. Þetta var þá satt. Hann sá hana nema staðar við garðshliðið og flýta sér upp að húsinu. Það var eins og það væri búizt við henni. Hún hringdi ekki bjöllumni. Var þegar horfin inn um dyrnar, Sturlaugur fann hvernig maginn herptist saman og hann fann undarlega sársaukatilfinningu læsast um hann allan, en þessi sársauki breyttist smám saman í reiði. „Hún gerir mig að fífli. Sýnir mér algera fyrirlitningu. Hún hefur aldrei kunnað að meta mig. Aldrei skilið mig, þó hún hafi haldið það. Kona skilur ekki mann. Hvað skilur kona í störfum karlmanns? Hef ég kannski ekki samið lærða ritgerð? Samanburðar-

málfræði. Uppgötvað hluti, sem enginn virtist hafa tekið eftir áður. Skapað ný sannindi. Breytt eldri hugmyndum. Skilur konan þetta? Hreint ekki. En ef maður aftur á móti gleymir að hleypa niður eftir sig í vanhúsinu. . . Það skilur hún, og því gleymir hún ekki. Og svo kemur dómurinn: Vankaður kjáni, sem veit aldrei, hvað hann er að gera. — Skilningsleysi og barnalegt sjálfsálit. Spurning, hvort þessi ósvifna sjálfsdýrkun sé ekki grundvallareðli konunnar? Samt alltaf óánægð með sjálfa sig. Henni finnst að hún eigi að vera allt, þó að hún sé ekki neitt. Sjáið bara konu, sem stendur fyrir framan spegil. Hvernig hún reynir að kljúfa sig í tvennt. Hvernig hún sjálf reynir að vera mynd sín. Til hvers? Til að geta betur dýrkað sjálfa sig! — Þetta er mér ekki samboðið. Að láta konu gera mig að fífli.“

Hann stóð enn við gluggann eins og hann væri negldur við gólf-fjalirnar, og horfði yfir að húsi nágrannans. Nú kviknaði allt í einu ljós á efri hæðinni. Sturlaugur byrjaði að gefa ímyndunarafli sínu lausan tauminn. Hann sá hana skýrt í huga sér, eins skýrt og það væri raunveruleiki, sá hana byrja að afklæða sig, og Sumarliða fara höndum um líkama hennar, sá fálmandi fingur hans hjálpa henni til. Sturlaugur hristi sig og gekk hvatlega frá glugganum. „Ég hata hana. Hef enga þörf fyrir hana lengur,“ sagði hann við sjálfan sig. Hann heldi ekki við lengur, varð að komast burtu frá húsinu. Hann fór í gráan regnfrakka og setti upp hatt. Hann varð að taka bílinn og aka eitthvað burtu, skipti ekki máli hvert.

Sturlaugur ók eins og í leiðslu burtu frá húsinu upp með sjónum. Já, hann varð að komast eitthvað burtu. Ekkert skipti lengur máli. Hann varð að reyna að átta sig. Gera nýjar áætlanir. Hann hlustaði á dauft brimhljóð, þar sem öldur af dimmu hafi veltust þyngslega upp að ströndinni. Atburðir kvöldsins höfðu gert hann ringlaðan. Hann fann til magnleysis — og haturs. Ljós bifreiðarinnar lýsti skammt inn í þokuna og fínleg rigningin rann niður eftir framrúðunni. Hvert átti hann að fara? Hvert var hann að villast í þessari þoku? Hann var frjáls. Átti frjálst val og það var um margar leiðir að ræða. . . Ein leiddi til heimilis konu og barna. . . Önnur eitthvað út í heim. Sú þriðja til glötunar. Frjálst val. . . Hvað var það, sem setti mann á hans sérstaka veg? Voru til nokkur svör við því. Hann var svo niður sokkinn í hugsanir sínar að hann tók ekki eftir því að hann var þegar kominn út úr borginni. Hann sneri bílnum við og ákvað að fara sömu leið til baka. Hann mundi fljótt jafna sig. Regína

mátti fara sína leið. Þegar hann átti eftir skammt ófarið að húsi Sumarliða snarstanzaði hann. Hann sá Regínu fara frá húsinu — í fylgd með Sumarliða. Hatur hans magnaðist á ný. Bíll Sumarliða stóð á götunni fyrir framan húsið og Sturlaugur sá þau fara inn í bílinn og aka af stað. Hvert gátu þau verið að fara?

Sturlaugur stóðst ekki freistinguna að aka í hægðum sínum á eftir þeim. Þau beygðu frá sjónum inn í borgina. Sturlaugur ákvað að veita þeim eftirför. Þau fóru ekki langt heldur námu staðar við eitt af skemmtihúsum borgarinnar, sem var þar í grenndinni. Í skini neonljósanna sá Sturlaugur þau ganga frá bílnum að dyrunum. Sumarliði lagði arminn utan um hana og hún hallaði sér upp að honum. Síðan hurfu þau inn um dyrnar — fyrst Sumarliði síðan Regína. „Á ég að fara á eftir þeim? Nei. Ég geri mig aðeins að fífla.“ En löngun hans magnaðist til að vita, hvað var að gerast. „Þetta eru allt svik við mig. Hvað á ég að gera? Húsinu verður lokað um hálf-tólf. Og hvað mun þá gerast? Hvert fara þau næst?“ Sturlaugur þóttist sannfærður um, að Regína færi með honum heim til hans. Það sló nýrri hugsun niður í huga Sturlaugs: „Ef ég gæti komizt inn í íbúð Sumarliða og beðið þeirra? Gert upp sakirnar.“ Hann hristi höfuðið. En einhver undarleg tilfinning hafði hann á valdi sínu. „Ég get ekki skilið við þau á þennan hátt. Ég verð að vita hvað gerist.“ Án þess að hugsa um, hvað hann var að gera, ók hann hratt aftur út á Ægisgötu. Hann stöðvaði bílinn fyrir framan hús sitt og fór gangandi upp götuna að húsi Sumarliða. — „Það er ljós í húsinu. Hafa þau gleymt að slökkva?“ En svo mundi hann eftir barninu. Sumarliði hafði auðvitað hringt í barnfóstru. Sturlaugur stanzaði og ætlaði að snúa við. En hann gat það ekki. Hann varð að halda áfram. „Og þó þessi barnfóstra sæi mig, hvað gerir það til?“ Hann læddist varlega upp að húsinu og gætti þess að forðast ljósið úr stofuglugganum. Sturlaugur tók í hurðarhúninn. Húsið var ólæst. Hann opnaði hurðina eins hljóðlega og hann gat og horfði inn ganginn. Stúlkan hlaut að vera inni í stofunni. Sturlaugur fór út skónum og læddist inn ganginn framhjá stofunni. Það heyrðist ekkert hljóð og hann byrjaði að ganga upp stigann.

Hann nam staðar á pallskörinni og hlustaði. Þögn. Þetta hafði tekizt. Sturlaugur þurrkaði svitann af enni sínu og fór aftur í skóna. „Nú er aðeins eftir að finna sér góðan felustað og bíða.“

Hann opnaði hurðina varlega. Herbergið var dimmt og mann-

laust. Sturlaugur áráddi að kveikja ljós. Þetta var svefnherbergi Sumarliða. Sturlaugur renndi augunum yfir einföld húsgögnin. Það virtist langt síðan tekið hafði verið til í þessu herbergi. Rúmið var óumbúið og klæðaskápurinn, sem var innbyggður í einn vegginn, stóð opinn. Dyrnar inn í baðherbergið voru einnig í hálfa gátt. Sturlaugi leið illa í þessu herbergi. „Hvað í ósköpunum er ég líka að gera hér? Bezt að forða sér, meðan timi er til.“ En þessi nýja undarlega tilfinning lét hann ekki í friði. Hann varð að fylgjast með þessu — var kmúinn til þess gegn vilja sínum. Hann var sannfærður um, að hingað mundu þau koma Sumarliði og Regína. „Ég gæti falið mig. Fylgzt með öllu, sem gerist. En hvar get ég falið mig?“ Hann gekk yfir að klæðaskápnun. „Sumarliði á greinilega mikið af fatnaði.“ Sturlaugur smeygði sér inn fyrir fötin og sá, að hann gat staðið þar bak við þau og séð um allt herbergið. „Það er ekki sennilegt, að Sumarliði fari að leita í skápnun. — En þetta getur verið hættulegt. Ef hann nú finnur mig? Þá það. Hvað getur hann gert? Hvað geta þau gert? Þau fara tæplega að hringja í lögregluna. Nei. Héðan af ætla ég mér ekki að snúa við. Komi hvað sem koma vill.“

Sturlaugur hlóð skóm Sumarliða fyrir framan fætur sína. Nú var felustaðurinn fullkominn. Hann fór út úr skápnun og slökkti ljósið. Því næst kom hann sér aftur fyrir á felustað sínum. Það féll dauf skíma inn um herbergisgluggann, en það var dimmt í skápnun. Hann var þess albúinn að bíða á ný eins lengi og hann þyrfti. Tíminn skipti hann engu máli.

Á SVEFNLOFTINU

Hann vissi ekki hvað hann hafði beðið lengi. Hann var byrjaður að fá verki í fætuna, og vanlíðan hans jókst. Loks heyrði hann í bíl sem staðnæmdist við húsið, síðan fótatak á stéttinni. Dyr opnaðar og þeim lokað aftur. Sturlaugur fékk hjartslátt af eftirvæntingu.

Daufar raddir bárust til hans neðan af hæðinni og glaðlegur hlátur konu. Eftir litla stund heyrði hann að útidyrhurðinni var skellt aftur. Sennilega barnfóstran að fara. Síðan löng þögn. Hann var að velta því fyrir sér, hvort þau hefðu farið út aftur, þegar hann heyrði, að einhver var að koma upp stigann.

Hjartsláttur hans varð örari og eftirvænting hans var orðin óbærileg. Hann fékk allt í einu sterka löngun til að fara, en hann gat ekki hreyft sig.

Hann heyrði að tekið var í hurðarhúnninn, og dýrnar opnuðust hljóðlega. Sturlaugur reyndi að láta fara sem minnst fyrir sér. Ljósinn voru kveikt. Þetta var Regína — ein. Hann fann, hvernig blóð hans ólgaði af reiði, þegar hann sá konu sína draga fyrir gluggatjöldin og síðan byrja í hægðum sínum að fara úr kjólnum. Hann varð allur að augum og eyrum. Þetta gat ekki verið í fyrsta skipti, sem Regína var hér. Það var engu líkara, en þetta væri heimili hennar. Hann fylltist undrun, þegar hann sá þessa þrifnu og reglusömu konu henda kjólnum kæruleysislega frá sér á stól og halda síðan áfram að afklæðast. „Öll þessi ár, sem ég hef búið með henni, hef ég aldrei séð hana allsnakta fyrir en nú!“ Eitt augnablik langaði hann til að koma fram út fylgsni sínu og ráðast að henni, en hann stillti sig — og starði á hana eins og dáleiddur. Hún var fullkomlega róleg og raulaði lag-

stúf, þegar hún hvarf inn um dyrnar á baðinu. Hann heyrði að skrúfa að var frá sturtu og hún hélt áfram að syngja lágt og af tilfinningu. Eftir nokkra stund opnuðust svefnherbergisdýrnar aftur, og Sumarliði gekk inn á mitt gólf. Aftur varð Sturlaugur að stilla sig um að koma ekki fram úr fylgsni sínu. „Hvað getur Regína séð við þennan mann?“ Vatnið var hætt að renna á baðinu og Regína hlaut að vera að þurrka sig.

„Ertu þarna, elskan mín?“ kallaði Regína. Rödd hennar var silki-mjúk.

„Já, vina mín.“

„Ég er að koma!“

Sumarliði fór að afklæða sig.

Svitinn spratt fram á enni Sturlaugs. Beint fyrir framan hann í skápnum hékk innisloppur Sumarliða. „Hvað nú ef hann þarf að nota hann, og kemur til að sækja hann?“

„Regína, vertu fljót, elskan mín,“ kallaði Sumarliði. Hann hafði nú lokið við að fara úr fötunum og beið hennar.

Sturlaugi létti, þegar hann sá, að maðurinn hafði ekki í hyggju að sækja sloppinn. Sumarliði slökkti á ljósinu í loftinu og um stund varð aldimmt í herberginu. Sturlaugur rýndi út í myrkrið, en sá ekki neitt. Smám saman fóru augu hans þó að venjast myrkrinu. Það gladdi hann, að hann gat séð Sumarliða, að vísu óljóst, en hann var þess fullviss, að hann gæti fylgzt með öllu sem gerðist.

Honum til undrunar kveikti Sumarliði á borðlampanum. Það birti aftur í herberginu. Regína opnaði dyrnar að baðinu. Hún var alls-nakin. Sturlaugur starði á hana. Hún hafði greitt hár sitt og snyrt sig í andliti, en það var glampi í augum hennar, sem Sturlaugur hafði aldrei séð áður. Hún andaði ótt og brjóst hennar gengu upp og niður. Sumarliði virtist einnig stara í orðlausri hrifningu á líkama hennar, en hvorugt þeirra sagði neitt. Sumarliði steig eitt skref nær henni, en stóð svo kyrr og virti hana fyrir sér. Hún brúaði bilið milli þeirra. Sturlaugur sá, hvernig Sumarliði rétti fram hendurnar móti henni. „Hvers vegna er ég hér og horfi á þetta þegjandi, er ég genginn af vitinu?“ En hann hreyfði sig ekki og hélt áfram að stara á þau, eins og hann væri á valdi undarlegra afla, sem hann hvorki skildi né réði við. Regína greip hendur mannsins og dró hann til sín. Þau kysstust löngum og ástríðufullum kossi og hendur mannsins byrjuðu að hreyfast. Sturlaugur fann hvernig svitinn spratt út á

öllum líkama hans. Það var eins og hann væri þátttakandi í þessu á einhvern hátt. Nakinn líkami hennar þrýsti sér upp að líkama Sumarliða. Þau stóðu þannig um stund fyrir framan Sturlaug í þéttum faðmlögum. Það var Regína, sem leiddi elskhuga sinn að rúminu. Hún virtist hvísla einhverju að honum, er Sturlaugur gat ekki heyrt.

Þau lögðust í rúmið án þess að breiða sængina yfir sig og Sumarliði byrjaði að kyssa allan líkama hennar og hún endurgalt kossa hans.

Sturlaugur fann að hann roðnaði af blygðun. Hann hataði konuna, sem lá þarna nakin í rúminu.

„Þessi hegðun hennar er ekki aðeins móðgun. Þetta er viðbjóðslegt. Dýrslegt. Ég get ekki fengið mig til að trúa, að þetta sé sama konan og hvílt hefur við hlið mér árum saman. Þetta var svo ólíkt henni. Jæja, svo nú fyrst eftir öll þessi ár sýnir hún sitt rétta eðli. Það hefur aldrei neitt svipað þessu gerzt í okkar sambúð. Getur það verið, að sama konan geti verið svona gerólík gagnvart tveimur mönnum?“

Þau töluðu ekki saman. Það var eins og öll orð væru óþörf. Atlot þeirra urðu innilegri og allt í einu teygði Sumarliði sig í náttlampann og slökkti ljósið. Hann heyrði umbrot þeirra í rúminu. Sturlaugur stóð á öndinni og hlustaði. Lág, eggjandi hljóð konunnar fengu hann til aðgrípa andann á lofti. Það var eins og ástríða þeirra næði einnig tökum á honum. Hann varð að taka fyrir munn sér til að kæfa niður ópið, sem myndaðist í hálsi hans.

Það varð allt í einu hljótt í herberginu. Það heyrðist ekkert lengur, annað en andardráttur þeirra í myrkrinu. Sturlaugur hallaði sér upp að veggnum yfirkominn af reiði, skömm og sárindum. Hann óskaði þess, að hann væri horfinn sem lengst í burtu frá þessum stað. En það var of seint nú. Hann varð að bíða, þangað til þau væru sofnuð og læðast síðan út. Hann kærði sig ekki um að Regína kæmist nokkurn tímann að þessu.

„Áttu sígarettu?“ Þetta var rödd Regínu.

Það heyrðist örlítill smellur, og það kviknaði aftur á lampanum. Sumarliði settist fram á í rúminu og teygði sig eftir sígarettupakkanum, sem lá á náttborðinu. Regína reis upp við olboga í rúminu. Hann fékk sér eina úr pakkanum og bauð henni. Þau reyktu þegjandi um stund.

„Hvað mundir þú gera, ef bóndi þinn fyndi þig hér?“ spurði Sumarliði og brosti til hennar.

Regína hallaði höfðinu aftur og hló.

„Þú veizt vel, að Sturlaugur er fyrst og fremst hlægilegur. Ég ætti að vera farin að þekkja hann.“

„Það eru allir menn hlægilegir,“ sagði Sumarliði friðsamlega.

„Hann er undirmálsfiskur.“ Það var ofsi í rödd hennar. „Undirmálsfiskur, sem læzt vera hvalur — á heimilinu. Gefur fyrirskipanir, slær í borðið.“ Regína hló fyrirtillega. „Gefur viturleg ráð og leiðbeiningar. Ætlast til, að hann sé virtur og dádur. Lítur á það sem sjálfsögð forréttindi að vera hússins herra, þetta lítilmenni.“

Sturlaugur hallaðist enn upp að veggnum magnlaus af geðshræringu. „Þetta er of mikið. Allt þetta getur naumast verið raunveruleiki. Mig hlýtur að vera að dreyma.“

„En þú elskaðir hann?“ spurði Sumarliði varfærnislega.

„Nei.“ Svar hennar var ákveðið. „Og ég hefði aldrei átt að giftast honum. Hann hefur aldrei verið mér trúr.“

Á þessari stund gladdi það Sturlaug, að Regína skyldi vita, að hann hafði svikið hana og verið með annarri konu.

„Hver er hún?“ spurði Sumarliði.

„Hver?“

„Þessi vinkona hans.“

„Hann á sjálfsagt margar vinkonur,“ sagði Regína og gretti sig.

„Þessi, sem hann sefur hjá?“

„Ó, hún,“ Regína rak upp hlátursbofs. „Hún heitir Hera. Ljót eins og gömul rotta.“

Sumarliði leit á hana alvarlega.

„Þú verður sem fyrst að ganga frá þessu með skilnaðinn.“

Regína tók hönd hans og þrýsti henni að brjósti sér, gældi við hana ástúðlega eins og hún héldi á barni.

„Ég geri það,“ sagði hún stillilega.

„Hvenær?“

„Á morgun.“

„Regína. Ég þarfnast þín, elska þig.“

„Ég elska þig líka, vinur minn.“ Augnaráð hennar varð dreymandi. „Það er enginn til betri en þú.“

„Er ég betri en hann?“

„Ég hef viðbjóð á honum. Hann er siðlaus og óhreinslyndur, og hefur aldrei hugsað um neitt nema sjálfan sig.“

Sturlaugur glotti háðslega. „Haltu bara áfram, tíkin þín. Þetta er

alveg rétt. Alveg hárrétt. Og þóknaðist henni að segja fleira — eigin-konunni.“

Sumarliði hló og stóð á fætur.

„Við skulum ekki tala meira um hann núna,“ andvarpaði Regína. „Ekki núna — og ekki framvegis. Ég vil ekki minnst á hann nokkurn tíma framar.“

„Sammála.“ Sumarliði hvarf inn á baðið. Regína teygði sig letilega og stundi af vellíðan.

Sturlaugur hataði hana. Nú fór hún fram úr og fór í undirkjól. Því næst fór hún að laga til föt Sumarliða, er lágu í hrúgu á gólfinu.

Sturlaugur tók ósjálfrátt viðbragð, þegar hann sá konu sína ganga að skápnum. „Að hverju er hún að leita? Herðatré? Ef hún nú sæi mig?“

Honum virtist hún horfa á skápinn með undarlegu augnaráði. „Grunar hana eitthvað? Hefur hún heyrt eitthvað?“ Nú stóð hún beint fyrir framan hann, en Sturlaugur gat ekki hreyft sig. Hönd hennar skauzt allt í einu fram og hún renndi til fötunum eftir slánni.

Sturlaugur stóð beint fyrir framan hana og þau horfðust í augu þegjandi. Svo steig hann út úr skápnum og fram á gólfið. Hann var skólaus. Andlit Regínu stirðnaði upp. Síðan byrjaði munnur hennar að opnast og hún starði á hann með trylltu augnaráði. Hann bjóst við að heyra hana hrópa, en það kom ekkert hljóð. Loks linuðust andlitsdrættir hennar og augu hennar urðu vot, og hún starði niður fyrir sig á gólfið. Sturlaugur byrjaði að mjaka sér hljóðlega í átt til dyranna. Reiðin greip hana. Hún snerist á eftir honum og hrópaði loks upp yfir sig:

„Þú! . . .“

Andlit hans var náfölt og hann sogaði að sér loftið milli tannanna með háu blísturshljóði.

„Skækja,“ hvíslaði hann lágt.

Hún byrjaði aftur að hrópa.

„Þú! . . . Þú! . . .“ hún komst ekki lengra því röddin brást henni.

Hún æddi á eftir honum fram á ganginn, en hann var þegar kominn niður stigann. Sumarliði kom hlaupandi til hennar aðeins nægilega snemma til að sjá á eftir Sturlaugi, þar sem hann flýtti sér út úr húsinu. Hann var skólaus.

Sturlaugur settist upp í bílinn, og vélin fór strax í gang. Hendur hans skulfu, og hann gat aðeins stöðvað skjálfta þeirra með því að taka föstu taki um stýrið. Billinn rann hægt af stað, og Sturlaugur reyndi að ná tökum á tilfinningaróti sínu og hafa vakandi auga á umferðinni. Klukkan var að verða eitt. Hann varð að hafa taumhald á skapsmunum sínum. Skömmin yfir því, sem hann hafði gert blandaðist reiði hans. „En er þetta allt ekki henni að kenna. Á hún það ekki skilið? Að hafa berstripað sig andlega og líkamlega. Og meira en það. Hvað er Regina annars að hugsa um mig. Falinn í klæðaskápnum meðan. Heyrði og sá allt! Og Sumarliði? Þau mega hugsa hvað sem þau vilja. Það skiptir engu máli, hvað Regina eða Sumarliði hugsuðu. Hún fer sína leið og ég fer mína. Innan viku get ég verið kominn á leið til Suður-Afriku með Heru. Góð vinna. Hátt kaup. Ég verð að aka um bæinn til að róa mig.“ Hann velti því fyrir sér, hvort hann ætti að fá sér flösku, en hætti við það. „Það er hugleysi að flýja á náðir vinsins. Þarfi. Hvað hef ég svo sem gert? Ég verð ekki kærður fyrir þetta. Ég hef ekkert að óttast. Þau hafa sínar ástæður til að þagga þetta niður.“

Hann var þegar farinn að róast við aksturinn, og farinn að velta því fyrir sér að snúa við heim. Það var þoka og rigningarveður... Blygrá þoka hvert sem litið var. „Eða á ég að fara til Heru? Regina!“

Eftir stundarfjórðung var Sturlaugur á heimleið. Hann ók hægt niður þvergötu, sem lá niður á Ægisgötu. Út um blauta framrúðuna

grillti hann óljóst í ljósastaurinn, sem var á horninu. Hann átti stutt ófarið heim. Regína . . . Það er ekki til meiri gallagripur en hún, hugsaði Sturlaugur . . . Gallar hennar eru legió . . . Hið að eilífu kvenlega . . . Eintómir gallar. Hefur hún nokkurn tímann kunnað að meta störf manns síns? . . . Skilur hún hugsjónir? Nei, herra minn . . . Hún heldur sér eingöngu við það, sem hún hefur gagn af . . . Fjárhagslegt . . . Eintóm flatneskja . . . og smámunir . . . Elskar hún náunga sinn? . . . Ha, ha, ha. Herra minn trúr . . . Hlustið á baktal hennar . . . Virðir hún sannleikann? Aldrei . . . Það, sem hún vill að sé satt, fullyrðir hún að sé satt . . . Regína !. . . Kvenmaður auðsjáanlega . . . alveg út í yztu hárin á minkaskinnsfeldinum. En stjórna hún af ást? Enga trú hef ég á því . . . Ætli hún hugsi ekki aðallega um, hvernig hún getur notfært sér þennan mannskökul sinn sem best . . . Um hvað hugsar hún annað? . . . En hvernig hún getur best notfært sér fólk . . . Má treysta henni? . . . Nei. Það er ekkert siðgæði til í henni. Gengur beint frá eiginmanninum í fangið á þeim næsta . . . Stendur hún með réttlætinu? . . . Nei, Regína stendur alltaf með þeim, sem sannar henni, að hann hefur yfirhöndina . . . Hún er sú manntegund, sem fylgir ævinlega einræðisherranum . . . Styður þá til valda . . . Beygir sig í duftið í auðmýkt og undirgefni . . . Og svo leyfir Regína sér að auðmýkja mig á þennan hátt.“

Mynd hennar eins og hún birtist honum í svefnherbergi Sumarliða kom aftur upp í huga hans með óhugnanlegum, miskunnarlausum skýrleika. Hann fann hvernig blóðið steig honum til höfuðs og reiði, heiftarlegri en hann hafði nokkru sinni fundið til áður, náði tökum á honum og fékk hendur hans til að fara að skjálfa á ný.

Hvað var þetta? . . . Framundan, undir ljósastaurnum á horninu birtist allt í einu stúlka. Hann þekkti hana strax. Þetta var Bergljót. Án þess hann vissi hvers vegna, yfirfærðist nú öll reiði hans við Regínu yfir á þessa dóttur hennar. „Hún hefur líka alltaf hatað mig? Tekið þátt í samsæri á móti mér.“ Nálin á hraðamælinum fór skyndilega að rísa upp skífuna og færast yfir á hinn helming hennar. Stúlkan var lögð á stað út á götuna. Sturlaugur stóð á benzíninu og skipti í hágir. Það var eins og bíllinn tæki stökk áfram niður veginn.

Bergljót flýtti sér eftir auðri gangstéttinni. Það var komið fram yfir miðnætti. Það var rigningarúði og þoka, svo hún sá ógreinilega móta fyrir húsinu hinum megin við þvergötuna, sem hún var næstum komin að. Hún var ekki hrædd en samt reyndi hún að ganga eins

hratt og hún gat. Innan stundar yrði hún komin heim og hún sá í huga sér móður sína koma á móti sér í dyrunum. Sjálfsagt mundi hún biðja eftir henni. Þau fóru oftast ekki að sofa, fyrir en eftir miðnætti.

Bergljót hafði farið í Klúbbinn til að ná úr sér leiðanum eftir anddyrisfundinn í háskólanum en einhvern veginn hafði það ekki tekizt. Hugur hennar var hjá Arnaldi. Hún hafði orðið viðskila við hann í mannfjöldanum og ekkert frá honum heyrt. Hvað var hann og félagar hans að gera? Bjarga heiminum? Þeir virtust hafa allan hugann við hluti, sem voru þeim fjarlægir. Það var erfitt að skilja þetta. Á vissan hátt voru þeir eins og börn. Sennilega voru margir þeirra ekki færir um að sjá sjálfum sér borgið. En þeim virtist standa á sama. Bergljót gat ekki skilið hvernig menn, sem hefðu jafnmiklar áhyggjur út af lífi fólks einhvers staðar úti í hinum stóra heimi, gátu verið jafnkæruleausir um eigin afkomu. Voru ekki nóg verkefni hér heima fyrir? Já, hvers vegna ekki að byrja á sjálfum sér og berjast fyrir því að bæta sitt eigið líf? Samt gat hún ekki að því gert, að þetta fólk átti meiri ítök í henni en gömlu kunningjarnir, sem höfðu varla hugsað um annað en táningahljómsveitir og skenmtanir.

Bergljót heyrði í bíl einhvers staðar uppi í þvergötunni. Hún var komin út á götuna og rýndi út í þokuna en sá bílljósinn ógreinilega. Gatan var ekki breið, og það hlaut að vera nægur tími til að komast yfir að gangstéttinni hinum megin. Hún var komin út á miðja götuna, þegar henni varð ljóst hve ört bíllinn nálgaðist hana. Bergljót byrjaði að hlaupa. Bíllinn virtist auka ferðina og skauzt út úr þokunni á ofsahraða. Hún fann skelfinguna ná tökum á sér. Bíllinn sveigði nær gangstéttinni og stefndi á hana. Bergljót vissi aldrei hvernig það gerðist. Hún heyrði sjálfa sig hrópa og allt í einu var Arnaldur kominn að hlið hennar. Það var gripið undir handlegg hennar, og hún flaug af götunni upp á gangstéttina. Hún fann hvernig bíllinn næstum straukst við hana.

Á næsta augnabliki skulu þau bæði flöt niður á gangstéttina. Bergljót lá um stund kyrr og hreyfði sig ekki, en Arnaldur var kominn á fætur. Hún fann ekki til neins sársauka, aðeins ótta. Framrúðan var blaut af rigningunni og hún hafði ekki séð manninn við stýrið. En hún hefði getað svarið að hún þekkti þennan bíl. Auðvitað gat henni skjátlazt. Henni hlaut að skjátlast. Það gat ekki verið bíllinn þeirra. Hún hafði aðeins séð hann óglöggt. Henni hefði hæg-

lega getað missýnzt. Að Sturlaugur? Nei. Hann getur ekki hatað mig svona mikið, hugsaði hún. Samt gat hún ekki sannfært sjálfa sig og óttinn yfirgaf hana ekki.

Arnaldur stóð hálfboginn yfir henni og hjálpaði henni á fætur. „Ertu meidd?“ spurði hann áhyggjufullur.

Hún hristi höfuðið.

„Það er engu líkara, en hann hafi gert þetta með vilja,“ sagði Arnaldur hægt og horfði á hana rannsakandi.

„Það getur ekki verið, þetta er aðeins tilviljun,“ sagði hún, og setti vísifingur hægri handar á varir sér til að stöðva skjálfta þeirra. „Hann hlýtur að hafa verið drukkinn.“

„Það er ómögulegt að segja,“ sagði Arnaldur hugsandi. „Það aka margir eins og óðir menn.“

Bergljót barðist við að sýnast róleg og útiloka óttann, sem hafði gripið hana. „Ef þetta er Sturlaugur,“ hugsaði hún. „Ef það var hann, sem hefur viljandi reynt að keyra á mig, getur hann þá ekki reynt eitthvað svipað aftur? Nei þetta er aðeins sjúkleg ímyndun.“ Hún varð að hrinda þessum hugsunum frá sér. Hún sneri sér að Arnaldi og reyndi að brosa. Hann var frakkalaus og föt hans voru vot í rigningunni.

„Hvers vegna reikarðu svona um eins og glötuð sál?“ sagði hún í léttum tón. „Á hvaða leið ertu?“

Arnaldur brosti vandræðalega.

„Satt að segja, þá var ég að svipast um eftir þér. Ég spurði eftir þér, en þú varst ekki heima, svo ég ákvað að hinkra við. Mig langaði til að sjá þig aftur.“

„Ertu búinn að bíða lengi?“ Það fór um hana heitur straumur af feginleik, og hún fann blóðið þjóta út í kinnarnar.

„Nei,“ skrökvaði hann. „Hvaðan kemur þú annars?“

„Ég var úti að skemmta mér.“

Afbryðisemin náði tókum á honum en hann reyndi að leyna henni.

„Ungar stúlkur ættu ekki að vera einar á ferð að næturlagi,“ sagði hann.

„Það er tæplega hægt að segja, að það sé mjög framorðið. Klukkan er varla tólf.“

Hann hló þægilegum hlátri.

„Ég skal aka þér heim,“ sagði hann.

„Það er óþarfi,“ sagði hún. „Ég bý hérna neðar í götunni eins og þú veizt.“

„Já, ég veit það.“ Arnaldur hló. „Eins og þú sérð þá hef ég verið að njósna um þig.“ Hann leiddi hana að bílnum og ýtti henni inn í framsætið, settist síðan sjálfur við hlið hennar. „Ég hefði gaman að vita hvaða náungi þetta hefur verið,“ sagði Arnaldur um leið og hann ræsti bílinn.

„Það er engin leið að vita það.“

„Líklega ekki.“ Hann ók mjög hægt, og þau þögnuðu bæði. „Bergljót,“ sagði hann loks. „Ég hef mikið hugsað um þig síðan seinast.“

„Hefur þú gert það?“

„Já, varla um neitt annað.“

„Þú mátt ekki segja þetta, ef það er ekki satt.“

„Það er satt.“

Hún bað hann að stöðva bílinn nokkru áður en þau komu heim til hennar. Hún vissi ekki hvers vegna, en hún vildi ekki að neinn sæi hana frá húsinu. Hann stöðvaði bílinn.

„Arnaldur, þakka þér fyrir.“ Hún lagði höndina á hurðarhúnninn en opnaði ekki dyrnar.

„Það er ekkert að þakka,“ sagði hann og horfði beint í alvarleg dökk augu hennar. Ósjálfrátt beygði hann sig að henni og kyssti hana á vangann. Hún hreyfði sig ekki. Hann lagði höndina utan um hana og kyssti hana á munninn. Varir hennar opnuðust og koss hennar var heitur og mjúkur. Hann sleppti henni og ók upp að húsinu, þrátt fyrir mótmæli hennar. Húsið var hulið myrkri, það var hvergi ljós að sjá í neinum glugga.

„Við eigum að ráða okkur sjálf,“ sagði hann, „verðum að losna undan yfirráðum hinna gömlu. Hvers vegna ætti ég ekki að aka þér alla leið heim?“

Bergljót horfði á hann brosandi. „Hann hefur rétt fyrir sér,“ hugsaði hún. „Við erum frjálsar manneskjur.“

„Gætum við ekki hitzt einhvers staðar?“ spurði hann. „Ef til vill í Klúbbnum annað kvöld?“

Í stað þess að svara beygði hún sig snögg að honum og kyssti hann á kinnina, síðan opnaði hún bílhurðina og gerði sig líklega til að fara út, en Arnaldur stöðvaði hana.

„Þú hefur ekki svarað mér.“

„Ég kem!“ Hún greip skyndilega hönd hans og þrýsti henni að brjósti sér. Síðan hvarf hún frá honum. Hann sá hana ganga hratt upp að húsinu og opna dyrnar.

Hún leít snögg til hans yfir öxl sér um leið og hún hvarf inn í húsið. Hann þóttist lesa bæði bæn og ögrun í augum hennar.

Arnaldur vissi, að hann kom of snemma, en eftirvæntingin rak hann áfram. Hann fann til kvíða. Ef hún kæmi nú alls ekki? Það voru fáir gestir í salnum, og hann valdi sér sæti við borð, þar sem hann gat auðveldlega fylgzt með þeim, sem komu. Hann pantaði sér viský, og reyndi að telja sér trú um, að honum væri alveg sama, hvort hún kæmi eða ekki. En hann gaf dyrunum gætur í laumi og leit upp í hvert skipti, sem einhver kom inn. Enginn þeirra var Bergljót. Hann dreypti á glasinu og reykti sígarettu til að styttu biðina. Klukkan var farin að ganga ellefu. Hann var búinn að biða svo lengi að hann var orðinn vonlaus um að hún mundi koma, þegar hún birtist loks í dyrunum. Hún kom strax auga á hann og kom brosandi til hans að borðinu. Hún nálgast hann eins og draumsýn, sem hann þorði ekki að trúa á. Hún var of fullkomin til að geta verið raunveruleg. Arnaldi létti við að snerta hana og fylltist vellíðan. Honum virtist hún mjög falleg og mjög ung. Þegar þau heilsuðust fann hann að hönd hennar var mjúk og hlý og snertingin við hana sendi undarlega tilfinningu gegnum hann allan. Hann fann ennþá til þessarar tilfinningar, eftir að hún sleppti hendi hans. Hann dró fram stól handa henni og settist andspænis henni. Þjónninn kom til þeirra og horfði á þau til skiptis.

„Hvað má bjóða þér?“ spurði hann.

„Hvað ertu með í glasinu?“

„Viský.“ Hann rétti henni glasið. „Smakkaðu á því.“

Hún tók við glasinu, en hikaði svo. Hann lagði hönd sína á hennar og stýrði því að vörum hennar. Drykkurinn brenndi hana í hálsinn, svo að hún varð að loka augunum.

„Það sama?“ spurði hann.

„Það sama.“ Hún hóstaði og þau hlógu bæði.

Arnaldur sneri sér að þjóninum.

„Hálfa flösku af viskú með sóda og smurt brauð.“

„Það er undarlegt,“ sagði hann, „að mér finnst ég hafa þekkt þig lengi. — En það eru ekki nema sextán dagar síðan ég hitti þig fyrst. Í raun og veru er það ekki mikið, sem ég veit um þig. Það er ýmislegt, sem mig langar til að vita.“

„Hvað?“

„Ertu trúlofuð?“

„Nei.“ Hún hló og hnykkti til höfðinu, svo dökkt hárið féll til hliðar með þokkafullri hreyfingu. „Og þú?“ spurði hún.

„Ég á marga kunningja en ekki svo marga vini.“

„En foreldrar þínir?“

Ég vil helst ekki tala um þá, núna. Ég hef verið fyrir norðan. Vann á Akureyri í fyrrasumar. Í sumar hef ég að mestu verið atvinnulaus.“

Þjónninn kom með brauðið og drykkinn. Þau skáluðu og Bergljót dreypti á glasinu, áður en hún sagði:

„Eins og þú veizt á ég móður á lífi og stjúpöður. Þau skildu í gær.“ Henni fannst hún yrði að trúa honum fyrir þessu og létta með því á huga sínum. Hún leit á hann rannsakandi, en beygði svo höfuðið eins og í bæn.

Arnaldur snart hönd hennar.

„Gamlingjarnir haga sér ævinlega kjánalega. Við verðum öðru vísi. Taktu þetta ekki nærri þér.“

„Ég geri það ekki,“ sagði Bergljót og leit upp. „Ég er meira að segja fegin, að mamma er frjáls,“ hugsaði hún. „Kona fær alltaf það, sem hún vill, segir máltækið ... Ekkert er meiri lygi ... Karlmaðurinn hefur alltaf lokað hana inni ... í kvennabúri, hóruhúsi eða borgaralegu hjónabandi ... En hennar kynslóð yrði öðru vísi ... Kominn tími til að konan fái frelsi sitt ... Kvenréttindi. Nei ... Það voru ekki kvenréttindi, heldur pillan, sem hafði gert konuna frjálsa ... En hvað átti hún að gera með þetta frelsi sitt?“

„Við skulum ekki tala um það,“ sagði Arnaldur.

Það var eins og Bergljót vaknaði af dvala og hún horfði beint framan í hann og brosti afsakandi.

„Hvað gerir þú annars?“ spurði Bergljót.

„Önnum kafinn við að falla.“

Augu hennar urðu stór af undrun.

„Falla?“

„Já. Ætli ég láti þá ekki sparka mér út úr skólanum.“

„Háskólanum?“

„Freiburg í Þýzkalandi. Efnafræði.“

Augu hennar lýstu vonbrigðum.

„Þú lítur ekki út fyrir að vera að hrapa.“

„Jú. Það er engin jörð undir fótum okkar. Við svífum í lausu lofti.“

„Þú kemur áreiðanlega niður á fæturna.“

Hann virti hana fyrir sér gaumgæfilega. Hún var ekki aðeins lagleg, hún var falleg. Augun voru stór og svört. Aðra stundina alvarleg, hina full af gáska. Stundum tindrandi og full af mildu ljósi. Hún var mjög óvenjuleg stúlka. Honum fannst hún að öllu leyti fullkomin. Andlit hennar, vöxtur hennar. Hvernig hún handlék hníf og gaffal, orð hennar og hreyfingar. Bjart hörund hennar og dökkar bogadregnar augnabrúnir. Viðkvæmnislegir drættir um munninn. Fullkomleiki hennar gerði hann órólegan.

„Hvaðan varstu að koma í gærkvöldi?“

Hún horfði á hann hreinskilnu augnaráði.

„Úr Klúbbnum.“

„Af stefnumóti?“

„Ja-á.“

„Hver er hann?“

„Aðeins kunningi.“

„Ungar stúlkur ættu að fara varlega. Þú veizt hvernig ungir menn eru.“

Hún hló.

„Nei, hvernig?“

„Þú veizt, hvað ég meina. Þið hafið ráðgert að hittast aftur?“

„Ne-ei.“ Augu hennar milduðust aftur. Hún lagði hendurnar á borðið, þannig að lófarnir sneru upp. Hann huldi þá með höndum sínum.

„Ég banna þér það.“

„Hvað?“

„Að hitta hann aftur.“

„Þú getur ekki bannað mér neitt.“ Þau horfðust í augu um stund en fóru svo bæði að hlæja.

„Dansa?“ spurði hann. Hann var taugaóstyrkur, þegar hann stóð fyrir framan hana, en þegar hann lagði handlegginn utan um hana og þau dönsuðu af stað breyttist þetta.

„Hún er stórkostleg,“ hugsaði Arnaldur. „Hún er engri annari lík. Salurinn var fullur af stúlkum með rétta hárlagningu, og nákvæmlega sömu sídd á kjólunum. Þær virtust allar vera með sama svip á andlitinu og sama litinn á vörunum. Konur næstum eins ópersónulegar og brúður, sem aðeins geta opnað og lokað augunum og sagt mamma. Bergljót var ekki ein af þeim. Hún var öðru vísi. Þorði að vera hún sjálf. Og hún dansaði stórkostlega.“

„Ég var farinn að halda að þú mundir aldrei koma,“ hvíslaði hann.

„Saknaðir þú mín?“

„Já.“

Hún fann, að hann hélt henni þéttar að sér og þau þögnuðu. Bergljótu langaði aðeins til að halda áfram að dansa þannig við hann, láta arma hans umlykja sig og finna andardrátt hans við vanga sér. Þegar dansinn hætti horfðu þau brosandi hvort á annað og Arnaldur leiddi hana aftur að borðinu. Arnaldur var gripinn öryggisleysi. Hann fann að hann þráði hana. Hann starði á frítt andlit hennar, og brjóst hennar, sem voru eins og fullþroska ávextir. Hvað hugsaði hún um hann? Ef hann reyndi að nálgast hana, lesa þessa ávexti. Mundi hún þá hörfa undan?

Það var eins og hún fyndi augnaráð hans hvíla á sér og leit upp. Það var eins og hún vissi hvað hann var að hugsa.

„Er Reykjavík betri en Akureyri?“ spurði hún.

„Ekki betri. Öðru vísi.“

Hún horfði á hann og augu hennar voru dreymandi.

„Hver er munurinn?“

Hann renndi fingrunum gegnum hár sér og horfði upp í loftið.

„Það er ekki gott að segja. Það er eins og að gera samanburð á ömmu sinni og kærustu sinni.“

Hún leit á hann og brosti feimnislega. Rödd hennar var róleg og hljómlaus eins og hún væri að tala um veðrið.

„Hvor er kærastan?“
 „Akureyri er amman.“
 „Hvað gerðir þú fyrir norðan?“
 „Vann við landmælingar.“
 „Og þú varst ánægður með lífið þarna fyrir norðan?“ spurði hún.
 „Karlmaður er ánægður meðan hann trúir á það, sem hann er að gera. Starf hans skiptir mestu máli.“
 „Akureyri er fallegur bær?“
 „Já. Mjög fallegur bær.“
 „Og þar eru gullfallegar konur?“
 „Alveg gullfallegar.“
 „Hvers vegna kallarðu þá Akureyri ömmu?“
 „Það er hægt að treysta ömmu sinni.“
 „En ekki kærustu sinni?“
 „Við skulum heldur tala um eitthvað annað.“
 „Hvað?“
 „Þig.“
 „Mig? En hvað um starf þitt. Er það ekki þín eina ástríða. Var það ekki það sem þú sagðir?“ Það var hlátur og ögrun í augum hennar.
 „Að hverju ertu að brosa?“ spurði hann.
 „Engu.“
 „Segðu mér það,“ bað hann.
 „Kona getur sagt karlmanni, hvað sem er, og hann mun trúa því.“ Hún fór að handleika glas sitt.
 „Stundum vill hann láta hana trúa því, að hann trúi,“ sagði Arnaldur.
 „Jæja. Læzt þú trúa því, sem þú trúir ekki?“
 „Það er undir ýmsu komið.“
 „Hverju?“
 „Konunni.“
 „Og ef ég væri þessi kona?“
 „Ef þú værir þessi kona, vildi ég, að þú segðir mér sannleikann og ekkert nema sannleikann.“
 „Það er ekki alltaf hægt að treysta því,“ sagði hún brosandi.
 „Segir þú ekki alltaf satt?“
 „Það fer eftir því, hver karlmaðurinn er.“
 „Og ef ég væri þessi karlmaður?“

„Mundir þú vilja það?“

„Hvað?“

„Að ég segði þér alltaf satt?“

„Ég vildi eiga konu, sem mundi treysta mér og trúa mér fyrir öllu.“

Bergljót fór að handleika glas sitt hugsandi á svip.

„Ef hún elskaði þig þá gerði hún það,“ sagði hún lágt.

Hann hallaði sér aftur á bak í sætinu og kveikti sér í sígarettu. Bros hans var hlýtt, þegar hann spurði:

„Mundir þú gera það fyrir mann, sem þú elskaðir?“

Hún svaraði ekki strax, en horfði á hann yfir glaströndina. Loks sagði hún svo lágt að rödd hennar varð að hvísli:

„Fyrir mann, sem ég elskaði, mundi ég gera allt, sem hann vildi.“

Þau dönsuðu aðra syrpu, en þegar þau voru aftur setti við borðið sagði hann:

„Þú ættir að halda áfram.“

„Hverju?“

„Að dansa.“

„Hvernig veiztu? . . . Það er satt ég var um tíma í dansskóla, en hætti.“ Undrunarsvipurinn leyndi sér ekki á andliti hennar.

„Þú ættir að halda áfram,“ sagði hann aftur.

„Þú getur ekki verið alla ævina á skrifstofu — eða kennari.“

„Hvers vegna ekki? Það er meiri þörf fyrir fólk sem vinnur en fólk sem dansar.“

„Það er það,“ sagði Arnaldur. „Auðvitað. En ég á við að þú gætir náð mjög langt.“

Bergljót laut höfði.

„Þú segir það bara.“

„Ég meina það,“ sagði hann einlæglega.

Bergljót laut áfram og snart vanga hans með svölum lófa sínum.

„Það er af því, að þú hefur meira vit á efnafræði en dansi.“

Arnaldur horfði á hana þegjandi og það var blíða og undrun í svip hans. Það var furðulegt hvað lífið var fljótt að breytast.

„Ég elska þig,“ sagði hann.

Svipur hennar breyttist.

„Menn!“ Bergljót hristi höfuðið. — „Ég elska þig, segja þeir og meina, að þeir vilji sofa hjá kvenmanni. Síðan ekkert meir.“

Arnaldur fann til sársauka.

„Eru þeir margir?“ spurði hann og reyndi að leyna afbrýðiseminni, sem skyndilega greip hann.

„Nokkrir,“ viðurkenndi hún. „Og þú?“ spurði Bergljót þegar Arnaldur sagði ekki neitt.

„Ég?“

„Já, hvað hefur þú átt margar?“

Arnaldur varð vandræðalegur.

„Eina,“ sagði hann stuttur í spuna.

Hún horfði á hann rannsakandi.

„Elskaðir þú hana — mikið?“ spurði hún lágun rómi.

„Já. Ég held það.“ Hann varð hugsí og brosti svo allt í einu. „Við vorum mjög ung,“ hélt hann áfram. — „Aðeins fimmtán ára. Við fórum saman í ferðalag með tjald og svefnpoka ...“ Arnaldur þagnaði.

„Og hvað gerðist svo?“ spurði hún með niðurbældri ákefð.

„Við sátum bara og hlustuðum á lítið ferðaútlarp, sem við höfðum með okkur. — Við vorum svo ung, að við vissum varla hvernig við áttum að fara að því að kyssast — við drukkum gosdrykki og áttum pylsur ...“

„Og hvernig endaði þetta?“ greip hún fram í fyrir honum.

„Endaði?“ Arnaldur dró við sig svarið. „Það endaði engan veginn. Hún bara hvarf. — Faðir hennar var smiður, og þau fluttu úr landi. Ég hef ekkert heyrt frá henni síðan.“

„Og er hún sú eina?“ spurði Bergljót vantrúuð.

„Ja-á. — Ég á við, þó einkennilegt sé, þá held ég að hún sé sú eina, sem ég hef ekki gleymt.“ Hann þagnaði og horfði á hana. „Þú ert undarleg á svipinn, Bergljót. — Um hvað ertu að hugsa?“

„Við skulum koma,“ sagði hún í stað þess að svara. Hljómsveitin var byrjuð á nýrri syrpu.

„Dansaðu við mig þennan dans,“ bað hann.

„Ef þú vilt.“

„Hún er reið við mig,“ hugsaði Arnaldur, en þegar þau byrjuðu að dansa breyttist þetta. Það birtist aftur yfir svip hennar og það var eins og hún gæfi tilfinningum sínum lausan tauminn. Hvorugt þeirra

sagði neitt. Arnaldur hafði það á tilfinningunni að allra augu hvíldu á Bergljótu og hann fylltist stolti. Hún var hans að minnsta kosti í kvöld. Hann horfði á fólkið í salnum eins og hann væri að horfa í sjónauka, sem sneri öfugt. Enginn var neitt nema hún. Hún dansaði. Hún var sú eina, sem dansaði. — Hinar hreyfðu sig aðeins vélrænt og tilbreytingarlaust eftir ákveðnum reglum. Hún var frjáls, full af hugmyndaflugi og gáska og algerlega ófeimin við að túlka tilfinningar sínar.

Þegar dansinum var lokið stóðu þau þétt saman, án þess að hann sleppti taki sínu.

„Við skulum koma,“ hvíslaði hún aftur og losaði sig úr faðmi hans.

Hljómsveitin var hætt að spila. Þau fóru aftur að borðinu og biðu eftir þjóninum til að greiða reikninginn, en það leið drygklöng stund áður en hann kom.

„Ég held, Arnaldur, að við getum orðið góðir vinir,“ sagði hún glaðlega. Hún hafði skemmt sér mjög vel.

„Vinátta, það er ekki nóg, fyrir hvorugt okkar,“ sagði hann. Klokkan var orðin hálfþólf og sumir gestanna voru farnir að sýna á sér fararsnið. Hún hallaði höfðinu aftur á bak, augu hennar lokuðust og munnur hennar opnaðist örlítið.

„Nei,“ hvíslaði hún. „Nei, ég veit það. Það er ekki nóg.“

Hann hellti aftur í glas sitt og tæmdi það. Honum fannst viskýið ekki sterkt lengur. Hann lét glasið frá sér á borðið.

„Bergljót.“

„Já.“ Hún hallaði sér fram og lét hönd sína hvíla á borðinu. Hann snerti hönd hennar hikandi. Hörund hennar var svalt og mjúkt. Hún lagði hönd sína yfir hans.

„Ég elska þig.“

„Ertu svangur?“

„Líka það.“

Hún rétti honum brauðsneið.

„Meira vín?“

„Takk.“

Hún hellti aftur í glas hans.

„Hvað vilt þú meira?“

„Allt.“

„Ég veit það. En ekkert sérstakt?“

„Ég elska þig.“

„Í nótt?“

„Í nótt!“

Hún horfði á Arnald í daufu ljósinu frá mælaborðinu. Það var komið fram yfir miðnætti og þau sátu um stund kyrr í bílnum fyrir framan hús hennar við Ægisgötu. Það var hvergi ljós í neinum glugga. Arnaldur var þögull og hann snart hana ekki, en hún fann hann í hverri taug sinni.

„Mamma er ekki heima núna,“ sagði Bergljót lágt. „Hún verður ekki í húsinu í nótt.“

Hann sneri sér að henni og tók báðar hendur hennar í sínar.

„Bergljót. Þú ert yndisleg.“ Hann beygði höfuðið og kyssti hendur hennar.

Hún losaði þær varlega, en tók þær ekki til sín, heldur þrýsti lófum sínum fast að brjósti hans.

Þau kveiktu ljós og gengu upp stigann. Þau héldust í hendur. Herbergi hennar lá við enda gangsins. Hún gekk á undan honum og opnaði dyrnar...

Þau lokuðu á eftir sér og féllust í faðma. Eftir nokkra stund teygði hún sig í kveikjarann og það varð ljós í herberginu. Bergljót gekk út að glugganum og dró tjöldin fyrir. Herbergi hennar var stórt og rúmgott, búið smekklefum húsgögnum. Hún setti plötu á fóninn.

„Arnaldur, fáðu þér sæti.“

Hann hristi höfuðið og hafði ekki augun af henni. Hann gekk hægt til hennar og það var eitthvað í svip hans, sem fékk hana til að óttast hann og þrá hann. Hún hörfaði aftur á bak þar til hnésbætur hennar námu við rúmbríkina og hún féll aftur á bak upp í rúmið.

Hann beygði sig yfir hana og kyssti hana. Hún reyndi að brjótast um og rísa aftur á fætur, en hann hélt henni niðri með þunga sínum. Og allt í einu fann hún að hún gat ekki barizt við hann lengur.

Þrá hennar sjálfrar yfirbugaði hana. Hún endurgalt koss hans á ofsa-fenginn hátt og dró aðra hönd hans niður að brjósti sínu. Arnaldur byrjaði að færa hana úr fötunum.

Hann stóð um stund hreyfingarlaus yfir henni og horfði niður á hana, lét augun hvarfla um líkama hennar, þar sem hún lá í rúminu. Hann var heillaður af fegurð hennar — hafði aldrei trúað að kona gæti verið svona fögur. „Þessari konu mun ég aldrei geta gleymt,“ hugsaði hann og einmitt svona mundi hann alltaf minnst hennar. — Stór dökk augu full löngunar, mjúkt dökkt hárið, sem féll laust um enni hennar og á hvítan koddann, dimmrauðar, þykkar varir hennar hálfopnar. Sólbrenndir armar hennar teygðust móti honum. Hann rifjaði upp fyrir sér, hvernig kjóllinn hafði fallið hægt frá hálsi hennar og stórum fullþroska brjóstum. Og nú lá hún hér fyrir framan hann í allri sinni fegurð. Hann kraup niður við hlið hennar.

Hún dró hann til sín og andlit hans grúfðist upp að hálsinum og hann faldi andlit sitt í hári hennar. Ilmurinn af nöktum líkama konunnar fyllti vit hans. Hún hreyfði höfuðið til, svo að varir hans snertu hana bak við eyrað og hann lét tungubroddinn leika um hörund hennar. Bergljót færði sig snögg frá honum. Hún horfði beint á andlit hans stórum alvarlegum augum og það var spurning í svip hennar. Honum fannst hann horfa inn í órannsakað djúp, sem hann skildi ekki fremur en lífið sjálft.

„Bergljót. Ég ...“ byrjaði hann.

Hún lét hann ekki ljúka við setninguna. Hún tók báðum höndum um höfuð hans og þrýsti því að brjósti sér. Þau lágu þannig hreyfingarlaus um stund, en svo beygði hann sig yfir hana og kyssti hana. Koss þeirra var djúpur og ástríðufullur og hún þrýsti sér fast upp að honum. Hann fann nakinn líkama hennar snerta sinn og lagði ósjálfrátt hendina á læri hennar, fann sem snöggvast mjúkt og stínt hold hennar.

„Bergljót.“

Hún andaði ótt og hvíslaði ástríðufullt við eyra hans.

„Já.“

Hann lagðist þétt upp að henni, teygði úr fætinum og hreyfði hann

upp eftir berum kærum hennar, þar til hné hans hvíldi við skaut hennar.

Hún stundi af eftirvæntingu.

Hann þráði hana og óttaðist hana, óttaðist, að hún mundi halda að hann hefði enga reynslu af konum, að hún mundi krefjast of mikils, og hann mundi bregðast henni. Hún dró hann þétt að sér og faðmlög þeirra urðu fastari og innilegri og líkamar þeirra runnu saman í eitt.

Hann horfði á andlit hennar, þegar þau sameinuðust, og hún horfði á hann á móti. Það voru komnar syngjandi stjörnur í augu hennar. Svo lokaði hún augunum og varir hennar opnuðust. Hún þrýsti brjóstum sínum fast upp að honum og stæltur líkami hennar hreyfðist í öldum undir honum.

Það var eins og hann væri staddur á dimnu, mjúku hafi. Það var eitthvað, sem byrjaði að titra, einhver nýr straumur, sem barst til hans úr djúpunum, eins og heitar öldur.

Hann kyssti hana og það var eins og allur líkami hennar svaraði honum eins og mjúkt hold hennar lykist um hann allan.

Þau voru ekki lengur maður og kona, aðeins tilfinning, sem ríkti ein og alráð. Veröld, tími og rúm allt var þeim horfið.

Allt í einu hættu þessar öldur og þau lágu kyrr um stund eins og hafið væri að safna í sig nýjum þrótti. Það leið frá henni langt andvarp og líkami hennar byrjaði aftur að hreyfast, fyrst hægt en svo urðu hreyfingar hennar hraðari. Þessar heitu öldur lukust aftur um hann með vaxandi þunga. Fullnægingin kom yfir hana. Hreyfingar hennar voru orðnar ósjálfráðar og ofsafengnar. Í algleymi sínu stakk hún nöglunum á kaf í bak hans. Það var eins og allt hyrfi og þau voru bæði gagntekin djúpri fullnægingu. Loks kom hún aftur til sjálfrar sín og hvíslaði:

„Ég get ekki trúað þessu. Ég hef aldrei fundið þetta áður. Fannst þú það líka?“

Hann kyssti hana á eyrað og síðan aftur á munninn. Um stund hélt hann henni þannig í faðmi sér.

Þau veltu sér á hliðina, lágu hreyfingarlaus og hvíldust án þess að skiljast hvort frá öðru. Hann fann hlýju hennar, fann andardrátt hennar í vitum sínum, fann hvernig útstreymi hennar byggði upp kraft hans að nýju. Það færðist yfir hann friður og hann sofnaði.

Hún vaknaði á undan honum og sá, að það var kominn dagur. Sólin skein inn til þeirra. Hún teygði sig syfjulega við hlið hans og vakti hann. Þau horfðust í augu og brostu, þegar þau minntust viðburða næturinnar.

Hún reis upp til háls í rúminu.

„Líður þér vel, elskan?“ spurði hún.

Honum leið betur en hann gat munað eftir að sér hefði nokkurn tímann liðið áður.

„Já, mjög vel, elskan mín. Og þér?“

„U-hu.“ Hún horfði á hann forvitnislega og spurði svo: „Hvað er það sem þú í raun og veru hugsar um mig? Viltu segja mér það? Hreinskilnislega?“

Hann brosti framan í hana.

„Hvers vegna viltu fá að vita það?“

„Segðu mér það. Segðu mér einu sinni sannleikann. Segðu mér hvað þú hugsar um mig.“

„Ég er ekki viss um að þig langi í raun og veru til þess,“ sagði hann stríðnislega.

„Jú. Segðu það. Sannleikann, sama hvernig hann er.“

Hann teygði úr sér letilega.

„Einhvern tímann seinna.“

„Nei, núna. Hvers virði er ég þér. Karlmönnum. Ég verð að fá að vita það.“

Karlmönnum hafði hún sagt. Hann leit á hana tortryggnislega.

„Þú talar eins og þú viljir vera öllum allt. Er það kannski það, sem þú vilt?“

„Þú átt við, að ég sé engum neitt. Er það ekki það, sem þú átt við?“

„Ég veit ekki um aðra menn.“

„Þú heldur, að ég sé lauslát?“

„Ég veit, að þú ert ekki lauslát, en ...“

„En hvað?“

„Ekkert.“

„Þú heldur að ég sé það?“

„Láttu ekki svona.“

„Þú færð mig til að skammast mín,“ sagði hún lágrödduð.

„Ég var að gera að gamni mínu. Þú veizt það.“

„Ég verð að fara,“ sagði hún.

„Strax?“

„Strax. Við skulum klæða okkur.“

„Ætlaðu að segja mér að þú sért ein af þeim, sem sem sefur hjá manni, f lýr svo í burtu?“

„Þú heldur að ég sé léttúðug?“

„Hvers vegna?“

„Vegna þess sem gerðist. Þú heldur það. Er það ekki?“

Hann hjúfraði sig upp að henni og kyssti hana.

„Jú,“ hvíslaði hann.

Hún færði sig snögg frá honum og horfði á hann rannsakandi. Svo mildaðist svipur hennar og þau fóru bæði að hlæja.

KÍNVERSKUR ÞVOTTABJÖRN

Þrír dagar liðu. Það var komið fram að hádegi á laugardegi og Bergljót hafði fengið vinnu á skrifstofu. Þetta var fyrsti dagurinn og skrifstofunni var lokað á hádegi. Eftir vinnutímann fór hún samt ekki heim. Það var indælt veður og Bergljót var í undarlegu skapi. Hún hafði ekki hitt Arnald þessa þrjá daga. Ekkert frá honum heyrt síðan nóttina sælu heima hjá henni á Ægisgötunni.

Hvers vegna hringdi hann ekki? Vildi hann ekki þekkja hana lengur? — Nei. Bergljót þóttist viss um, að hann mundi koma nú um helgina. Hún var tvítug á morgun og Arnaldur vissi það. Hún hafði sagt honum frá því. Tvítug. Fullorðin kona. Og strax á mánudaginn gat hún farið í bankann og sótt föðurarf sinn.

Bergljót hafði gengið beint af augum, en allt í einu nam hún staðar fyrir framan stóran sýningarglugga. Það var útsala á dýrum loðkápum. Henni varð sérstaklega starsýnt á eina, og því lengur sem hún skoðaði hana þeim mun sterkari varð löngun hennar til að eignast hana. Gat hún ekki með góðri samvizku eytt þeim peningum, sem hún átti? Á morgun yrði hún rík. „Kínverskur þvottabjörn,“ stóð á spjaldi, sem hékk á kápunni.

Bergljót ákvað að fara inn í verzlunina. Hún gekk til afgreiðslustúlku og bað hana að lofa sér að skoða kápuna.

Afgreiðslustúlkan fór út í gluggann, sótti kápuna og kom með hana.

Bergljót gat ekki fundið neina skynsamlega skýringu á athæfi sínu.

En hvað gerði það til? Konur nota ekki skynsemina, nema þegar þær mega til. Kínverskur þvottabjörn! Hvað hafði hún með loðkápu að gera? Um hásumarið. Hún strauk hendinni ástúðlega eftir löngum hárunum.

Hún var mjúk og hlý eins og loðkápa átti að vera. Hvernig mundi Arnaldi lítast á hana? Það var næstum eins og þessi kápa væri orðin hún sjálf. Hún varð að eignast hana. Verðið skipti ekki máli. Hún tók hana af stúlkunni og smeygði sér í hana. Hún var léttstíg og bar höfuðið hátt þegar hún gekk að speglinum. Hún staðnæmdist fyrir framan hann og horfði hugfangin á kápuna, starði á hana með opnum munni. Aldrei á ævi sinni hafði hún séð neitt svona fallegt.

Hún ímyndaði sér að hún sæi hana með augum Arnalds. Hann elskaði hana!

„Eins og ég er í augum hans, þannig er ég í raun og veru,“ hugsaði hún.

Afgreiðslustúlkan gekk hægt í átt til hennar. Hún hafði fölt andlit, hárið var stuttklippt og lá eins og svört hetta á höfðinu. Bergljót sneri sér að henni og brosti. Afgreiðslustúlkan nam staðar og virti Bergljótu fyrir sér, þar sem hún sneri sér í hring fyrir framan spegilinn.

„Hún er kannski of stutt?“ spurði afgreiðslukonan.

„Of stutt!“

Að fara í þessi kápu var sama og að endurfæðast í nýrri og betri mynd. Allt, sem var lítilmótlegt, sópaðist burtu í einni svipan. Hinn nýi persónuleiki, sem hún klæddist, var sterkur hreinn og fagur.

„Falleg,“ sagði afgreiðslukonan.

„Þér geðjast hún vel?“

„Mjög vel.“

Bergljótu langaði til að faðma stúlkuna að sér, en hún lét sér nægja að senda henni hlýtt bros og kinka kolli.

„Ég ætla að fá hana,“ sagði hún. Hún kostaði hana næstum al-eigu hennar, en hvað gerði það til? Bráðum mundi hún hitta Arnald. Hvernig mundi honum lítast á þessa kápu? Honum varð að lítast vel á hana! Bergljót flýtti sér að skrifa ávísun fyrir kápunni og hraðaði sér heim. Kannski mundi Arnaldur hringja.

„Það er komið fram í miðjan júní,“ hugsaði Regína. „Júní og nýtt sumar.“ Hlý golan streymdi inn um opna gluggana og sólin skein beint framan í hana. Hún andaði djúpt að sér lyktinni úr fjör-
unni og af sjónum. Hún var ennþá ung, átti nýtt líf í vændum.

Frá því hún sagði skilið við Sturlaug, hafði hún verið flestum stundum hjá Sumarliða, en Sturlaugur hafði ekki látið sjá sig. Í dag hafði hún farið yfir í hús sitt og tekið drenginn með sér. Bergljót kom úr vinnunni eftir hádegisd með þessa dýrindis loðkápu. Regína brosti. „Hún er ung og ástfangin og hún er ekkert barn lengur.“ Eftir matinn hafði Bergljót farið aftur út í góða veðrið, sennilega til að svipast um eftir Arnaldi. Regína tók drenginn sér víð hönd og leiddi hann með sér út um dyrnar. Það var gaman að vera með honum úti í garðinum í svona veðri.

Regína snarstansaði, þegar hún sá Sturlaug koma. Hún fölnaði og það var eins og hún yrði magnlaus. Um tíma fannst henni, að það væri að líða yfir sig. En hún reyndi að ná fullu valdi yfir sér og tókst það fljótlega.

Sturlaugur leit illa út. Hann var órakaður og það var eins og hann hefði ekki sofið. Hann gekk þegjandi fram hjá henni inn í húsið.

Regína sneri við og fór inn á eftir honum. Hann fékk sér sæti inni í stofunni, dró upp flösku og setti hana á borðið fyrir framan sig.

Regína kom á eftir honum inn í stofuna. Hún leiddi drenginn

þegjandi með sér fram í eldhús, en eftir stutta stund kom hún aftur og lokaði hurðinni á eftir sér.

„Þú hlýtur að vera að villast,“ sagði hún og horfði á hann með ískaldri fyrirlitningu. Atburðirnir í svefnherbergi Sumarliða stóðu henni ennþá ljóslifandi fyrir sjónum.

„Nei, ég hef ekki villzt.“

„Ertu ekki búinn að gera þig að nógu miklu fífli?“ spurði hún aftur.

Sturlaugur hallaði sér aftur á bak í sætinu og spennti greipar makindalega.

„Ég á ennþá heima hér. Þetta er mitt heimili,“ sagði hann rólega.

„Ég átti ekki von á, að þú þyrðir að sýna þig hér framar, eftir það sem þú gerðir.“

„Og þú sjálf. Þú ert auðvitað saklaus eins og hvítþvegin engill?“

Regína krosslagði fæturna og sléttaði úr kjólnum yfir fagursköpuðum hnjánum. Hún hélt áfram eins og hún hefði ekki heyrt spurningu hans.

„Að standa þannig á gægjum. Hvað lágt getur þú lagzt? Hvað djúpt getur þú eiginlega sokkið? Þú hlýtur að vera veikur. Ættir að leita þér læknis — geðlæknis.“

En ró Sturlaugs virtist óhagganleg. Hann greip flöskuna af borðinu og saup á.

„Þú skalt ekki látast vera hissa á minni framkomu, kona góð. Það er ég, sem ætti að vera hneykslaður á þér. — En sannleikurinn er sá, að við eins og allir aðrir höfum misst hæfileikann til að verða hissa á nokkrum sköpuðum hlut, alveg sama hversu hann er afkáralegur, fáránlegur — eða beinlínis hneykslanlegur, eins og framkoma þín verður óneitanlega að teljast.“

Hún sat stíf í stólnum og horfði niður á borðið.

„Þú ættir að skammast þín.“

„Það er ekkert gagn að siðaprédikun,“ sagði hann og greip flöskuna aftur. Hann setti stútinn á varir sér og tók drjúgan teyg — og svo annan í viðbót. „Ekkert gagn að siðaprédikun,“ umlaði í honum. „Þær eru ágætar fyrir ungdóminn, en óþarfar fyrir okkur.“

„Þú hefur aldrei verið til neins nýtur,“ sagði Regína. „Aldrei verið neitt annað en málóður skrumari. En ég hefði þó aldrei trúað að þú gætir orðið annað eins ómenni og þetta.“

Hann gat ekki séð í augu hennar, því að hún hafði staðið á fæt-

ur. Hún sneri í hann baki, og gekk út að glugganum. En hreyfingar hennar lýstu reiði.

„Þú ert ekki sérlega ung. Ekki sérlega falleg. En kona út í yztu hárbroddana.“ Hann stóð upp og gekk til hennar. Hún fann allt í einu að hann lagði handlegginn um herðar hennar.

„Viltu færa handlegginn frá mér,“ hrópaði hún upp. Reiðin byrjaði að ólga í henni. Hún ýtti hendi hans burtu og sneri sig snögglega lausa. En hún reyndi að stilla sig. „Verður kona ekki að óttast og hata i kyrrþey?“ hugsaði hún.

„Blaaaa. Bla,“ sagði Sturlaugur. Hann yppti öxlum og fékk sér aftur sæti. Dreypti enn á flöskunni. „Konuást,“ sagði hann loðmæltur. „Það er þessi rauða dula, sem þú hefur alltaf veifað framan í mig öll þessi ár. En ég hef svo sem alltaf vitað um sverðið á bak við hana. Og nú er kominn annar!“

„Þér ferst ekki að koma með neinar ásakanir.“

„Ég er alls ekki að ásaka þig um neitt. — Þig langar aðeins til að breyta til. Hvert blóm hefur sinn sérstaka ilm. Það er enginn að kalla þig skækju.“

„Farðu heim til hjákonunnar þinnar,“ sagði hún.

„Ég er að fara lengra.“

„Það er enginn, sem biður þig að vera.“

„Mér er alvara.“

„Já!“

„Þú spyrð ekki hvert ég ætli.“

„Nei, mér er sama.“

„Þig langar ekki til að vita það, nei. En ég get sagt þér það. Ég er að fara burt af þessu landi. Það er ekki verandi á þessu landi. Allir staðir hér eru ekki annað en kalkaðar grafir.“

„Það eru til verri staðir,“ sagði hún.

„Ætlaðu að ganga í það heilaga með þessum náunga?“

Þögn.

„Ég var að spyrja þig hvort þú ætlaðir að giftast þessum manni?“

„Ég heyrði hvað þú sagðir.“

„Og svarið er?“

„Þú hefur engan rétt lengur til að spyrja.“

„Og þessu slengir þú framan í mig. Löglegan eiginmann þinn.“

Hann fékk sér nýjan slurk af flöskunni. Hann fór að engu óðslega, lagði næstum tóma flöskuna frá sér og þurrkaði sér um munn-

inn með hægð og horfði á hana. Hann reis seinlega úr sæti sínu, virti hana fyrir sér með undarlegu augnaráði og færði sig til hennar. Hann var valtur í spori. Hún óttaðist hann og reis ósjálfrátt á fætur líka. Hún varð öll eins og háflömuð og máttlaus í hnjáliðunum.

„Lögleg eiginkona,“ muldraði hann. Hann tók hár hennar í hendi sér og togaði í það, þar til andlit hennar vissi upp. Þá kyssti hann hana.

Hún sneri sig lausa og ýtti honum frá sér. Svitinn rann niður andlit hans, og hún horfði á hann með hryllingi.

Hann gerði sig líklegan til að nálgast hana á ný. Hún missti allt taumhald á skapi sínu, réðist að honum og sló hann utan undir.

„Hættu þessu,“ hrópaði hún, „eða ég hringi á lögregluna.“

„Reyndu það,“ hrópaði hann á móti. „Gerðu það bara, ef þú þorir.“

„Öskraðu bara eins og þér sýnist,“ sagði hún. „Ég er ekkert hrædd við þig.“

Regína hljóp að símanum og tók upp heyrnartólið. Hún valdi númerið, en á sama augnabliki var hann kominn til hennar. Hún starði inn í augu hans, sem gljáðu eins og af hitasótt. Axlir hennar byrjuðu að skjálfa.

Hún hrópaði á hjálp, þegar hann þreif í símatólið. Hún reyndi að halda því, en kraftar hans þvinguðu hana til að sleppa. Hann hratt henni frá símanum, svo að hún féll í gólfið.

Hún reis á fætur og flúði undan honum fram í eldhúsið til drengsins. Sturlaugur færði sig rólega á eftir henni fram í eldhúsið og stillti sér upp fyrir framan hana eins og leikari á sviði. Barnið sat uppi á stól við eldhúsborðið og horfði á þau skærum barnsaugum. Þögnin var undarleg og óvænt.

„Ég er ekki hrædd við hann,“ endurtók Regína í huga sér, en hún fann hvernig óttinn læstist um allan líkama hennar og lamaði hana.

„Þú ert lögleg eiginkona mín,“ muldraði hann og gekk út að glugganum og horfði út. Þar var engan að sjá.

„Gerðu það fyrir mig að fara, Sturlaugur. Þú veizt eins vel og ég, að við erum skilin eða sama sem. Þú vildir það líka. Hvers vegna gerir þú þetta?“

Sturlaugur fór sér að engu óðslega. Um stund hélt hún, að Stur-

laugur hefði ekki heyrt, hvað hún sagði. En svo sneri hann sér hægt við og horfði á hana rauðum augum. Rödd hans var ískyggilega róleg jafnvel hæðnisleg:

„Þú virðist hafa breytt. Ég hef líklega aldrei þekkt þig eins og þú raunverulega ert. Kannski hef ég farið einhvers á mis.“ Hann byrjaði að færa sig nær og teygði út hendurnar eftir henni. Það greip hana vonleysi og örvænting. Hún var algerlega varnarlaus. Það var ekki til neins að hrópa á hjálp, það mundi enginn heyra til hennar.

Hún varð máttlaus í hnjúnum, og hún átti erfitt með að standa upprétt. En hún varð að reyna að stilla sig.

„Sturlaugur, við skulum fá okkur sæti og tala um þetta skynsamlega,“ sagði hún eins rólega og hún gat.

Sturlaugur hló. Svo stökk hann til hennar eins og dýr, sem reynir að hremma bráð sína. Hún reyndi í örvæntingu að taka um annan handlegg hans með báðum höndum, en hann hristi þær af sér og greip föstu taki utan um hana.

„Hvað gengur að þér, Sturlaugur,“ hrópaði hún og átti erfitt með að draga andann.

Hann svaraði ekki gaf aðeins frá sér einhver óskiljanleg hljóð.

„Hlustaðu á mig,“ byrjaði hún aftur.

Hann svaraði engu. Greip aðeins um báða handleggi hennar og byrjaði að hrista hana til.

„Hann er genginn af vitinu,“ hugsaði Regína, altekin ótta. Loks tókst henni að hrinda honum frá sér. Axlir hennar skulfu og tárin streymdu niður kinnarnar. Hún fór að þoka sér í átt til dyranna. En hún hikaði. Gat hún skilið barnið eitt eftir hjá þessum manni? Hann var ekki lengur með sjálfum sér. Meðan hún var að hugsa um þetta, gerði Sturlaugur nýja atlögu. Hreyfingar hans voru ótrúlega snöggar, og áður en hún gat áttað sig hafði hann á ný gripið utan um hana og hélt höndum hennar föstum upp að síðunum. Hann byrjaði að draga hana inn í stofuna í átt að sófanum.

„Við skulum bæði fá okkur sæti,“ sagði hann, „og ræða málin.“

Regína hrópaði á hjálp. En það heyrði enginn til hennar, nema barnið. Þegar drengurinn heyrði hana hrópa lét hann sig renna niður af stólnum og kom hlaupandi til hennar grátandi.

„Mamma.“

Sturlaugur varð skyndilega hamslaus af reiði. Hann ýtti dreng-

um svo hranalega frá sér að hann féll út að veggnum og lá þar kyrr.

Regína hrópaði á hjálp eins hátt og hún gat og reyndi að losa sig. En það heyrði enginn til hennar, og hún var eins og vax í höndum hans.

Fyrst eftir að Regína kom heim í íbúð Sumarliða og var búin að koma drengnum í rúmið, fór hún að hugsa um ástand sitt. Hvað hafði hún gert? Tárin byrjuðu á ný að streyma niður kinnar hennar. Það var öllu lokið fyrir henni. Sannleikurinn var hennar eina vörn. En hver mundi trúa henni? Hún varð að hringja í Sumarliða og segja honum allt. En hvernig mundi hann bregðast við þessu? Hún sat eins og í leiðslu og hendurnar lágu máttlausar í kjöltu hennar. Það leið enn drygklöng stund áður en hún gat fengið sig til að hringja. Hönd hennar skalf meðan hún valdi númerið. Það var rödd Sumarliða í símanum.

„Halló, Sumarliði, það er ég, Regína. Ég þarf að segja þér dálítið. Getur þú komið. Strax? Það er hræðilegt, sem hefur komið fyrir.“

„Hvað er að, Regína?“

„Ég get ekki sagt þér það í símann.“

Það varð þögn um stund, en svo spurði Sumarliði:

„Hvar ertu?“

„Ég er heima . . . í íbúð þinni.“

„Í guðanna bænum, Regína, segðu mér hvað hefur komið fyrir. Er eitthvað að — þér eða drengnum?“

„Það er ekkert að okkur — núna.“

„En?“

„Sumarliði. Ég get ekki sagt þér það.“

Það varð aftur þögn, en svo sagði Sumarliði snögglega:

„Ég kem strax, verð kominn eftir fimm mínútur.“ Hann lagði tólið á.

„Hann má ekki sjá mig í þessu ástandi,“ hugsaði Regína. Hún gekk fram á baðherbergið. Henni hnykkti við að sjá mynd sína í speglinum. Hún leit illa út. Hár hennar var allt í óreiðu, andlitið næst-

um óþekktanlegt og augun rauð og þrútin. — „Ég má ekki missa kjarkinn,“ hugsaði hún. Hún lyfti upp hökunni og rétti úr sér. „Ég má ekki láta hugfallast. Verð að reyna að hugsa skýrt.“ Hún byrjaði að snyrta sig í andliti og laga hár sitt.

Skömmu síðar heyrði hún Sumarliða koma. Hún fékk ákafan hjartslátt. Henni létti þrátt fyrir kvíðann. Hún kom hlaupandi á móti honum og kastaði sér upp í fang hans.

„Sumarliði. Þetta er allt svo hræðilegt,“ stundi hún milli ekkasoganna og grúfði andlit sitt við öxl hans.

„Regína, elskan mín,“ hann strauk hár hennar blíðlega. Hún losaði sig úr faðmi hans.

Hann leit á hana án þess að spyrja. Hann var hræddur um, að spurning hans yrði henni ofraun. Hann tók hönd hennar og hún lét hann leiða sig inn í stofu. Sumarliði lokaði hurðinni á eftir þeim.

„Komdu,“ sagði hann varfærnislega og lét hana setjast.

Regína svaraði sjálf hinni ósögðu spurningu, sem brann á vörum hans.

„Sturlaugur réðist á okkur, mig og drenginn,“ byrjaði hún sögu sína. Augu hennar höfðu mildan bláan lit og þau horfðu á hann biðjandi.

Sumarliði hrökk við eins og hann hefði verið sleginn.

„Réðist á ykkur. Hvers vegna? Hvar er drengurinn? — Er hann meiddur?“

„Hann sefur. Það er ekkert að honum núna. Hann fékk höfuðhögg, þegar hann skall í vegginn.“

Sumarliði var lagður af stað út úr stofunni, en Regína stöðvaði hann.

„Nei, Sumarliði, lofaðu honum að sofa. Veslingurinn litli. Þetta er var allt svo hræðilegt,“ endurtók hún. „Það er ekki alvarlegt. En það er annað, sem ég verð að segja þér ...“ Tárin byrjuðu að streyma niður kinnar hennar.

Sumarliði stanzaði og sneri aftur til hennar.

„Hvað er það, Regína?“

„Þetta er kannski mest mér að kenna,“ stundi hún.

„Hvað, Regína?“

Hendur hennar byrjuðu að skjálfa.

„Segðu mér nú hvað hefur komið fyrir,“ sagði hann blíðlega.

Hún leit upp til hans stórum óttaslegnum augum.

„Ég . . . Ég held, að hann sé dauður.“

„Hver?“ spurði Sumarliði skelfdur, þótt spurningin væri óþörf.

„Sturlaugur . . . Ég hefi drepið hann, Sumarliði,“ hvíslaði hún svo lágt að varla heyrðist.

„Þetta getur ekki verið,“ sagði hann vantrúaður. „Hvernig gat þetta allt gerzt. Þú verður að segja mér frá þessu. — Öllu. Nákvæmlega.“

Regína þurrkaði sér um augun. Sumarliði fór fram í eldhús og kom fljótlega aftur með tvö glös.

„Drekkstu þetta, þá líður þér betur,“ sagði hann og rétti henni annað glasið. Hún gerði eins og hann sagði henni, og byrjaði svo frásögn sína. Sjálfur stóð Sumarliði yfir henni og dreypti á glasinu meðan hann hlustaði.

„Hann . . . Hann kom heim eftir hádegið. Hann var drukkinn. Það var ekki hægt að losna við hann. En ég hefði sjálf átt að fara. Ekki eyða orðum á hann.“

„Hvað sagði hann?“

„Ég man það ekki. Þetta er allt eins og í þoku. Ég man varla hvað gerðist — bara hvernig þetta endaði.“ Regína greip um vínstra brjóst sér og stundi.

Hann tók nú eftir, að það voru dökkir marblettir á handleggjum hennar eftir fingur Sturlaugs. Sumarliði leit framan í fölt andlit hennar og spurði einskis meir.

Regína lauk úr glasinu og lagði það frá sér. Það færðist ofurlítill orði í kinnar hennar.

„Ég ætlaði ekki að gera þetta, en það var hann, sem neyddi mig til þess.“

„Regína. Ég verð að fá að vita hvað gerðist. Allt.“

„Allt?“

„Já.“

Hún hikaði örlítið og hélt svo áfram.

„Ég átti ekki um neitt að velja. Hann réðist á okkur — og ég barði hann í höfuðið. — Með flösku.“

Sumarliði leit undrandi á hana, en sagði ekki neitt.

„Hann var orðinn óþolandi,“ hélt hún áfram, „og ég hótaði honum að hringja á lögregluna.“

„Gerðir þú það?“

„Nei. Ég reyndi það. Hann var orðinn mikið drukkinn og hann

reif af mér heyrnartólið.“ Regína stundi við og tók báðum höndum fyrir andlit sér. Hún reyndi að muna. En það var eins og atburðirnir, sem næst gerðust væru í þoku í huga hennar. Það var eins og hluti vitundarinnar kærði sig ekki um að muna þá. „Og svo réðist hann bæði á mig og barnið,“ botnaði hún frásögnina.

„Og það var þá, sem þú barðir hann með flöskunni?“ spurði Sumarliði.

„Já . . . Nei — ekki þá. Ég reyndi að róa hann. — Reyndi að fá hann til að setjast aftur.“

„Gerði hann það?“

„Nei, hann bara espaðist upp.“ Hún þagnaði og dró andann djúpt. Svo hélt hún áfram. „Hann stökk í áttina til mín. Tók höndunum utan um mig . . . sagði eitthvað um, að ég væri lögleg eiginkona sín . . . Ég vil ekki hugsa um þetta. Ég hata hann. Hata hann meira en allt annað.“

„Og hvað svo?“ spurði hann miskunnarlaust.

„Um stund hélt ég að hann mundi . . . Ég á við . . .“ Hún varð aftur vot um augun og það leið drygklöng stund áður en hún gæti talað. „Ég reyndi að losa mig,“ hélt hún loks áfram, „en hann er mjög sterkur.“ Hún leit á hann biðjandi. „Ég gat það ekki og loks varð ég að kalla á hjálp. En það hefur víst enginn heyrt til mín. Enginn nema barnið. Hann varð hræddur veslings drengurinn og kom hlaupandi til mín . . . Það var þá sem Sturlaugur sló til hans svo að hann þeyttist yfir gólfið út að vegg — og lá þar kyrr.“

Sumarliði herpti saman varirnar.

„Hvers konar maður er þetta eiginlega? Er ekki ærleg taug til í honum? Þetta er hreinn óþokki.“

„Já. Ég veit það núna,“ sagði hún biturlega.

„Og hvað gerðist svo?“

„Ég brauzt um en hann hélt mér fastri.“

„En þú komst þó frá honum?“

„Ja-á. Sturlaugur hálfdró mig með sér og þvingaði mig upp að sófanum . . . Ég hélt að það mundi líða yfir mig. Ég hafði enga krafta til að losa mig. Loks mundi ég eftir flöskunni á borðinu og vissi að eina leiðin til að losna við hann var að ná til hennar með einhverjum ráðum. Og mér tókst það. Einhvern veginn tókst mér að losa aðra hendina og teygja hana upp á borðið. Ég rak hendina í flöskuna og mér tókst að ná henni. Sturlaugur var mjög drukkinn

eins og ég sagði og hann tók ekki eftir þessu, fyrr en of seint. Ég barði hann eins fast og ég gat í hnakkann ...“

„Ekki hefur það getað riðið honum að fullu?“ spurði Sumarliði og andaði léttara.

„Nei. Ekki það. Ég stóð á fætur og þegar ég horfði á drenginn, þar sem hann sat grátandi upp við vegginn greip mig eitthvert æði. Ég vissi ekki hvað ég gerði. Sturlaugur lá hálfrotaður uppi í sófanum. Ég var blinduð af hatri og greip báðum höndum um flöskuna og sló hann aftur í höfuðið. — Það blæddi úr honum og hann lá alveg hreyfingarlaus. Mér rann reiðin og ég varð hrædd. Ég sé eftir þessu öllu núna en of seint. Ég hef drepið hann. Ég beygði mig niður að honum, áður en ég fór. Hann var orðinn grænn í framan og alveg hættur að anda. Ég flýtti mér burtu með drenginn ...“ Hún var aftur farin að gráta með þungum ekkasogum.

Sumarliði lagði höndina róandi um axlir hennar.

„Hann fékk aðeins það, sem hann átti skilið.“

„Sumarliði. Hvað get ég gert?“

„Þú áttir einskis annars úrkosta.“

„Hvað verður um okkur?“ kjökraði hún og hjúfraði sig upp að honum.

„Það skal enginn fá að vita neitt um þetta,“ sagði hann einbeittur.

„En skilur þú ekki, Sumarliði, hvað ég hef gert?“

„Þetta er allt honum að kenna,“ sagði Sumarliði.

„Ég verð að fara til lögreglunnar,“ sagði Regína milli ekkasoganna, „og segja þeim frá þessu. Mín eina vörn er sannleikurinn.“

„Nei,“ sagði hann. „Það trúir honum enginn.“ Hann horfði á hana hugsandi um stund. „Þú verður að vera hugrökk, vina mín.“

Hún reyndi að brosa.

„Það verður að má út öll spor,“ sagði hann.

„Ég get ekki farið þangað aftur, aldrei stigið þangað fæti fram- ar,“ hrópaði hún skelfd.

„Auðvitað ekki. Þetta er mitt verk.“

„Hvað ætlarðu að gera?“

„Það hefur enginn séð þig. Mundu það. Þú mátt ekki koma nálægt þessu. Láttu mig um þetta allt saman. Gerðu nákvæmlega eins og ég segi þér.“

Hún horfði á hann rannsakandi. Síðan stóð hún á fætur ákveðin á svip.

„Nei,“ sagði hún. „Ég get ekki hlaupið burtu frá þessu. — Sízt af öllu blandað þér í þetta.“

„Ég er þegar blandaður í málið, vina mín. En þú verður að standa algerlega fyrir utan það.“

„Sumarliði, hvað ætlar þú að gera? Ég get ekki látið þig taka á þig sökina.“

„Það er ekki víst, að það þurfi neinn að taka á sig neina sök. Reyndu að vera róleg og láttu mig um þetta allt. Og fáðu mér svo lyklana að íbúðinni.“

Hún opnaði tösku sína, dró upp lyklakippu og fékk honum.

Hann kyssti hana blíðlega og gekk út úr stofunni.

Skömmu seinna þegar Sumarliði gekk inn í hús Regínu og Sturlaugs, sá hann að það var blóð á gólfteppinu og húsgögnin voru öll færð úr skorðum. En Sturlaugur var gersamlega horfinn.

Þau óku eftir lélegum fáförnum vegi, sem hvorugt þeirra vissi hvert lá. Það var sunnudagur 15. júní, og Bergljót átti afmæli. Hún varð tuttugu ára í dag. Á morgun gat hún farið í bankann og tekið út fé sitt. Heila milljón. Hún var orðin rík, gat veitt sér það, sem henni sýndist. Það yrði gaman að lifa. Arnaldur hafði hringt til hennar snemma um morguninn og óskað henni til hamingju. Og hann hafði beðið hana að aka með sér út fyrir borgina. Það var afráðið að leggja af stað eftir hádegið. Þau óku í austur, nutu þess að sitja hlið við hlið og horfa á landið baðað í siðdegissól.

„Hvert liggur þessi vegur?“ spurði hún.

„Ég veit það ekki. Ég hef aldrei farið þessa leið áður.“ Arnaldur hægði á bílnum og hafði augun á vegamótum framundan. Það lá mjór malarvegur til hægri upp að gömlu eyðibýli, sem kúrði undir fjallshlíðinni. Arnaldur sveigði bílnum út á malarvegin. Hann var þurr og rykið þyrlaðist upp undan hjólunum. Hann stöðvaði bílinn við túnfótinn.

„Hvernig fórstu að finna svona fallegan stað?“ hrópaði Bergljót hrifin, þegar þau stigu út úr bifreiðinni.

„Tilviljun. Ég vissi ekki heldur, að hann var til.“

„Óskaðu þér einhvers,“ sagði Bergljót.

„Hvers vegna?“

„Maður á alltaf að óska sér einhvers, þegar hann kemur á nýjan stað í fyrsta skipti.“

„Þá óska ég þess, að ungt fólk fái að stjórna heiminum,“ sagði hann hlæjandi. „En þú?“

„Ég er búin að óska mér.“

„Hvers?“

„Það segi ég þér ekki.“

Hann tók hana í faðm sér og um stund gáfu þau ástriðu sinni lausan tauminn.

„Komdu, við skulum ganga upp á fjallið,“ sagði hún um leið og hún losaði sig úr faðmi hans.

Hann tók hönd hennar, og þau gengu þegjandi upp fjallshlíðina. Hún naut þess næstum í barnslegri hrifningu að anda að sér tæru fjallalofti, og finna sólskinið leika um þau. „Þetta er í fyrsta skipti, sem ég er raunverulega ástfangin,“ hugsaði hún. „Annars væri ég ekki hér. Hvað veit ég annars um Arnald? Hann virðist ekki eiga neitt heimili og hann er atvinnulaus. — Og einmana eins og ég. Hann vill ekki ræða um foreldra sína. Hann er sennilega fátækur. En hvaða máli skiptir það. Ef kona elskar mann sinn þá er hún ánægð með það, sem hann gefur henni. — Og hún hjálpar honum. — Hvað hugsa annars ungir menn nú á dögum? Um konur. Margir þykjast bersýnilega vera harðsoðnir og kaldhæðnir. En þeir eru aðeins lítill hópur. Ég er viss um, að sá hópur er miklu minni en menn halda.

Sennilega breytist þetta aldrei neitt teljandi. Rómantík. Loforð um tryggð — jafnvel kirkjubrúðkaup.

Og hvað hugsa ungar stúlkur um menn? Það eru sennilega sundurleitar hugsanir — og mótsagnakenndar. Við óttumst menn, sem eru of ákafir, og reiðumst þeim, sem eru tillitslausir. Við verðum særðar, ef karlmenn sýna okkur of mikla virðingu. Og þann mann, sem forsmáir konu, hatar hún að eilífu.“

„Hvernig konur hefur þú þekkt?“ spurði Bergljót allt í einu, þegar þau áttu skammt ófarið upp á brúnina.

„Meinlausar, flestar. Hvers vegna spyrðu?“

Bergljót svaraði ekki. Virtist ekki hafa löngun til að ræða þetta frekar.

„Ég bara spurði,“ sagði hún og hló.

Stuttu síðar voru þau komin upp á brúnina. Þau námu staðar um stund og köstuðu mæðinni. Útsýnið var stórkostlegt. Allt landið var baðað í sól og í fjarska sáu þau borgina og hafið yzt við sjóndeildarhringinn.

Það voru tvær smáhæðir uppi á fjallinu, og í kvos milli þeirra leyndist lítil tjörn. Bergljót færði sig nær honum og þau leiddust saman niður að tjörninni.

„Ég er svo fegin, að þú fórst með mig hingað, Arnaldur. Þetta er svo ólíkt borginni.“

Þau settust niður á flatar klappir, sem lágu út að vatninu. Arnaldur horfði á hana. Það hvíldi yfir henni einhver undarleg rósemd, og í fölu andliti hennar var djúp alvara. Um stund greip hann óttakennd við eitthvað, sem hann skildi ekki. En hann varð brátt rólegur aftur. Hann hallaði sér aftur á bak og naut hvíldarinnar.

„Um hvað eigum við að tala?“ spurði Bergljót. Hún lagðist við hlið hans. „Ég hef aðeins séð þig nokkrum sinnum. Það er undarlegt til þess að hugsa. Mér finnst að við höfum alltaf þekkt, en samt veit ég ekki mikið um þig.“ Hún reis upp við olboga og horfði niður á hann. „Segðu mér eitthvað um sjálfan þig?“

Arnaldur þagði. Hann horfði upp í himininn á léttu skýhnoðra, sem bærðust eins og hvít segl fyrir vindinum.

„Ég hef aldrei talað um sjálfan mig við nokkurn,“ hugsaði Arnaldur. „En hún á rétt á að vita það.“ Loks rauf hann þögnina.

„Foreldrar mínir eru þýzkir. Móðir mín kom upp hingað 1949. Réði sig sem vinnukonu fyrir norðan. Þetta voru víst erfið ár. Ég var þá eins árs gamall.“ Hann þagnaði aftur. Bergljót sagði heldur ekki neitt.

„Ég varð eftir hjá föður mínum,“ hélt Arnaldur áfram, „og við fórum ekki á eftir henni fyrr en nokkrum mánuðum seinna. Þegar við loks komum, vildi móðir mín hvorki heyra okkur né sjá. Faðir minn réði sig í vinnu í næsta kaupstað, en ári seinna fór hann aftur til Þýskalands. Ég varð eftir hjá fólkinu, sem hann bjó hjá.“

„Og hvað gerðist svo?“

„Ég hef hvorugt þeirra séð síðan. — Ekki fyrr en nú í vetur sem leið, þegar ég byrjaði í háskólanum. Þá hitti ég pabba aftur. Hann hafði komizt vel áfram. Hann var kvæntur aftur, og rak lítið iðnfyrirtæki. Hann skrifaði mér bréf eftir að ég lauk stúdentsprófinu og bauðst til að kosta mig til náms við háskólann í Freiburg. Hann býr þar. Og ég fór.“

„En þú komst aftur.“

„Já,“ sagði hann og dró við sig svarið. „Ég veit ekki hvers vegna. Ég leigði mér hér herbergi og ákvað að lesa í sumar til að vinna

upp það sem ég tapaði í vetur. Pabbi er sæmilega í álnum eins og ég sagði og hann lét mig hafa fé.“

„Og móðir þín, hvað varð um hana?“

„Hún giftist bóndanum. Hún er þar víst ennþá.“

„Þú hefur ekki séð hana síðan?“

„Nei.“

„Og faðir þinn — hvernig er hann?“

„Við erum orðnir góðir vinir. Hann vill að ég setjist að í Þýzka-landi, ljúki námi og fari að vinna við fyrirtækið hans.“

„Ætlar þú að fara?“

„Ég ætla að ljúka námi.“

„Og koma ekki aftur?“

„Mig langar til þess.“

„En?“

„Ég veit ekki. Veit hreinskilnislega sagt ekki, hvað ég á að gera.“

„Ef þú yrðir kyrr?“

„Þá hef ég ekkert starf. — En við gætum farið saman,“ bætti hann við.

„Ég verð að ljúka náminu,“ svaraði Bergljót og dró við sig svarið. „Auk þess...“

„Auk þess hvað?“

Bergljót andaði djúpt að sér ilminum af mold og lyngi, sem lagði að vitum hennar.

„Ég er ekki viss um að ég vilji fara.“

Hann leit upp til hennar og augu hans fylltust sársauka. „Ég er henni einskis virði,“ hugsaði hann. „Sennilega þekkir hún líka einhvern annan.“ Hann fann á þessari stundu að hann elskaði hana, var bundinn henni. „Þegar maður elskar konu,“ hugsaði hann, „er honum aldrei sama um, hvað hún gerir. Í ást hans er alltaf frækorn sársauka og afbrýðisemi — jafnvel dulins haturs, sem gerir ást manns og konu ákafari. Hann reyndi að útrýma þessari tilfinningu, þessari afbrýðisemi og sársauka, en hann fann að hann gat ekki losnað við hann — aðeins grafið hann dýpra.

„Þú yrðir fljót að gleyma mér,“ sagði hann og reyndi að tala í léttum tón.

„Gleyma,“ hugsaði Bergljót. „Hann heldur, að ég muni bregðast

sér, þegar hann er farinn. Ég veit, að hann hugsar það, þó að hann segi það ekki. Hann veit ekki, hvað hann hefur gert mér. Gleyma. Hvernig ætti ég að gleyma. Ég gæti beðið í mörg ár eftir annarri nótt eins og þeirri, sem við áttum saman. Ég elska hann, og ég trúi því, að allt fari vel. Ég gæti ekki látið neinn annan snerta mig. Og ég mun halda áfram að elska hann meir og meir eftir því sem árin líða.“

„Já,“ sagði hún og brosti dauflega. „Ég yrði fljót að gleyma þér.“

„Það gæti verið að þú vildir bíða eftir mér, en það er ekki nóg.“

„Ekki nóg?“

„Nei, Bergljót. Ég elska þig svo mikið. Ég get ekki farið án þín.“

„Farðu þá ekki burt.“

„Ég verð.“

Svipur hennar breyttist skyndilega.

„Farðu þá, göfugi riddari, og berstu við ljótasta drekann, sem þú finnur. Leggðu hann spjóti þínu, og þegar þú snýrð aftur. . .“

„Þegar ég sný aftur,“ greip hann fram í fyrir henni, „verður þú farin. Er það ekki það, sem þú meinar?“

„Ef til vill verð ég farin, ef til vill ekki. Ég veit það ekki.“

„Þú verður gift?“

„Það er auðmýkjandi fyrir konu að geta ekki gift sig.“

„Þú þarft engu að kvíða.“

Bergljót fann til reiði, en vissi ekki af hverju. Hún stóð á fætur og labbaði frá honum. „Hvers vegna vilja konur gifta sig?“ hugsaði Bergljót allt í einu. „Auðvitað vona allar ungar stúlkur að þær gifti sig. Hvers vegna? Vildi hún það? Ja-á. Til hvers? Til að verða frjáls! Laus undan yfirráðum fullorðna fólksins. Var víst að hún vildi það í raun og veru. Það er aðeins æska konunnar, sem er auðug,“ hugsaði hún. „Vildi hún fórna henni, og starfi sínu, sjálfstæði sínu. Ef til vill mundi mig iðra þess að giftast? Á vissan hátt. Kona verður að eiga eitthvað, sem hún ræður sjálf yfir. Það er þess vegna, sem hjónabandið veitir konunni sjaldnast þá hamingju, sem hún býst við að finna. Ég verð fyrst að verða manneskja,“ ályktaði hún, „síðan eiginkona og móðir.“

Arnaldur horfði á eftir henni, þar sem hún gekk upp í grasgeira, sem lá fyrir ofan hann. Hún gekk berfætt í grasinu og það liðu hvíkulir skuggar yfir jörðina, en svo skein sólin á ný.

„Bergljót!“ hrópaði hann.

Hún kom aftur og gekk til hans léttum mjúkum skrefum eins og musterisdansmær.

Arnaldur stóð á fætur.

Varir hennar opnuðust til hálf, þegar hann þrýsti henni að sér. Arnaldur lokaði augunum og kyssti hana. Hann fann mjúkan og stæltan líkama hennar undir þunnum fötum hennar og hönd hans leitaði að nöktu holdi hennar. Hún var ennþá svolítið reið við hann.

Vilji hans var eins og alda, fyrst kyrr og slétt, en svo rís hún smám saman og ekkert getur stöðvaðh ana. Þessi alda barst til hennar með sívaxandi þunga, þar til hún steiptist yfir hana og yfirbugaði hana. Hún byrjaði að iða í faðmi hans og hún þrýsti brjóstum sínum fast upp að honum. Hann lyfti henni upp varlega og bar hana upp í grástóna fyrir ofan vatnið. Bergljót lá kyrr í faðmi hans og horfði á hann björtum augum fullum eftirvæntingar, meðan hann lagði hana niður á jörðina. Hann byrjaði að klæða hana úr fötunum.

Hún var orðin ber að ofan og hallaðist aftur á bak í grasið, það snart bert hörund hennar, en það skipti engu máli. Hann horfði á stór brjóst hennar, sem sýndust enn stærri í þessari undarlegu birtu. Þau önduðu bæði ótt.

Á eftir syntu þau í tjörninni og lágu síðan í sólskininu og létu sólina þurrka sig. Það var enn mjög hlýtt þótt það væri orðið áliðið dags. Þau settust loks fram á klöppina og busluðu í vatninu með fótunum.

Arnaldur horfði á þokkafullar, mjúkar hreyfingar hennar og minntist þess hvernig hún fyrir stuttri stundu hafði iðað í faðmi hans og líkami hennar orðið eins og spenntur bogi undir honum, hvernig hún hafði titrað, þegar hann veitti henni fullnægingu.

„Ég elska þig, Bergljót,“ sagði hann lágróma.

„Ég elska þig líka.“ Hún brosti til hans og fann til sársauka. Allar þessar björtu vonir. Voru þær byggðar á traustum grundvelli, nokkrum grundvelli yfir höfuð?

„Hvað um okkur?“ spurði hún.

„Okkur?“

„Já.“

Hann svaraði ekki. Þau héldu áfram að busla í vatninu með fótunum og hvorugt þeirra sagði neitt.

Bergljót færði sig nær honum. Hún var á valdi undarlegra tilfinninga, sem hún hafði aldrei fundið til áður, tilfinninga, sem voru sárar og þó fullar af unaði. — „Hvað hefur komið yfir mig?“ hugsaði hún. „Ef til vill þessi þjáningarfulla og ljúfa breyting að verða fullorðin.“ Á örskömmum tíma fannst henni hún vera orðin fullorðin — næstum gömul.

„Viltu fara heim?“ spurði Arnaldur.

Hún hló dimmum hlátri, sem hvarf út í kvöldkyrrðina.

„Nei,“ sagði hún lágt. „Ég vil ekki fara heim. Aldrei. Ég vil vera hér hjá þér. Alltaf.“

Löngu seinna sátu þau enn á vatnsbakkanum og horfðu á sólarlagið. Arnaldur fór niður í vasa sinn og dró upp litla öskju og fékk henni.

„Arnaldur!“

„Þetta er svolítill afmælisgjöf handa þér. Hún getur ekki talizt sérlega frumleg.“ Hann hló vandræðalega.

Hún tók hring upp úr öskjunni, hring úr hvítagulli með litlum demanti.

Þau horfðust lengi í augu, en hvorugt þeirra sagði neitt. Hún setti hringinn hátíðlega á finger sér og tók hönd hans. Hvorugt þeirra rauf hina djúpu kyrrð næturinnar. Þau héldust í hendur eins og tvö börn.

Helmingur sólkringlunnar var sokkinn yzt við sjóndeildarhringinn en hinn helmingurinn varpaði undarlegri birtu yfir landið. Rauð og gullin litbrigði flæddu upp vesturhimininn. Það var eins og jörðin yrði sjálflýsandi og allir litir yrðu dýpri. „Nú er ég ekki barn lengur,“ hugsaði Bergljót. „Ég er kona.“

BERGLJÓT VITJAR PENINGA

Bergljót var snemma á fótum. — Það var mánudagur en hún ákvað að fara ekki í vinnuna þennan dag. Hún ætlaði að fara í bankann strax og hann opnaði. Það var ekki amalegt að taka á móti öllum þessum peningum — föðurarfinum. Móðir hennar hafði ekki komið heim um nóttina. Hún hafði ekki séð hana frá því skömmu eftir hádegi á laugardag. Aðeins haft samband við hana í síma. Hún var í stíflum og flutti til Sumarliða.

Bergljót hitaði kaffi og tók til morgunverðs. Það var eins og tíminn stæði kyrr. Hún yrði enn að bíða í tvo tíma þar til bankinn yrði opnaður. Og þá, þá var hún orðin rík! — „Sálfræðilega séð!“ Bergljót hló í huganum. „Guði sé lof, að sálfræði er ekki vísindi. Ég kæri mig raunar ekki um nein yfirráð eða verða beinlínis rík,“ hugsaði Bergljót um leið og hún hellti kaffi í bolla handa sér, „en ég verð að vera eitthvað sérstakt og eiga eitthvað sjálf.“ Bergljót hafði þegar til kom ekki lyst á matnum, drakk aðeins kaffið. Hún hafði ekki eirð í sér til að bíða og fór út. En hvað veðrið var fagurt. Hún ákvað að fara gangandi niður í bæinn. Þessi sumarmorgunn var svo bjartur og heiðríkur, að hvergi sást skýhnoðri á lofti, aðeins ofurlítill andvari af hafi. Öll tilveran ekkert annað en gullnir og purpurarauðir litir eins langt og augað eygði.

Það stóð hópur manna fyrir utan bankann, þegar Bergljót kom þangað og skömmu síðar voru dyrnar opnaðar. Bergljót flýtti sér

að afgreiðsluborðinu og vonaði, að það sæist ekki á henni, hvað hún var taugaóstyrk.

Fyrir innan sat maður við borð og skrifaði. Hann stóð upp og kom til hennar. Þetta var fremur lágvaxinn maður með fölleitt andlit og grá athugul augu. Hún reyndi að gera málróð sinn eins kæruleysislegan og henni var unnt, og spurði um viðskiptabók Bergljótar Jónsdóttur.

„Eruð það þér?“ Grá róleg augu hvíldu á henni.

„Já. Bókin er geymd í bankanum,“ bætti hún við og tók fram persónuskilríki sín.

Hann kom aftur með spjald í hendinni.

„Hvað sögðuð þér að nafnið væri?“

„Bergljót. Bergljót Jónsdóttir.“

„Ægisgötu 19?“ Raddblær hans var þannig, að það var engu líkara en hann væri að leggja net með spurningu sinni.

„Já.“

Maðurinn lagði spjaldið á borðið fyrir framan sig og hvímaði þessum gráu rólegu augum yfir blaðið. Síðan hvíldu þau athugul á andliti hennar.

„Það hafa verið gerð full reikningsskil,“ sagði hann og það var keimur af dylgjum í rödd hans.

Það var eins og Bergljót hefði fengið högg milli augnanna. Hún lokaði þeim, opnaði þau aftur og horfði á hann.

„Full reikningsskil?“

„Já, þessum reikningi hefur verið lokað. Það er búið að taka peningana út.“

„Búið að taka þá út?“

„Já.“

„Má ég líta á reikninginn?“

„Gjörið þér svo vel.“ Hann rétti henni spjaldið og Bergljót rannsakaði það þegjandi. Þetta var rétt. Dagsetningin sýndi, að peningar hennar höfðu verið teknir fyrir þremur dögum.

„Hver tók þá út?“ spurði hún, áður en hún vissi af, en sá um leið eftir því.

Maðurinn sótti nýtt blað og lagði það fyrir hana. Þetta var kvittun fyrir upphæðinni og neðst á blaðinu stóð nafn Sturlaugs. Maðurinn horfði á hana með talandi svip.

„Er nokkuð að?“ spurði hann.

„Ne-ei. Nei. Þetta er aðeins svolítill misskilningur.“ Það var hjálparvana svipur á andliti hennar. „Ég bið yður afsökunar.“

Bankamaðurinn leit aftur á pappírana.

„Þetta er fjárhaldsmaður yðar, sem tók út peningana?“ spurði hann og skotraði til hennar augunum.

„Já. Þakka yður fyrir.“

„Sjálfþakkað.“ Bankamaðurinn fylgdi henni eftir með augunum, þegar hún gekk frá borðinu og út um dyrnar. Hún var völt í spori eins og drukkin manneskja. Kannski var hún undir einhverjum annarlegum áhrifum? Bankamaðurinn hrísti höfuðið. Ungdómurinn nú á dögum. —

„Hvað get ég gert fyrir yður?“ sagði hann brosandi og sneri sér að miðaldra konu, sem kom til hans að borðinu. — „Kona af minni eigin kynslóð,“ hugsaði hann stoltur. „Fólk sem hægt er að treysta.“

Skömmu eftir að Bergljót kom heim, sá hún út um gluggann hvar bíll Arnalds renndi upp götuna. Þegar hann kom auga á hana teygði hann hendina út um bílgluggann og veifaði til hennar glaðlega. Bíllinn nam staðar fyrir framan húsið. Þessi sjón fékk Bergljótu til að taka aftur gleði sína og allt þunglyndi hennar og vonbrigði hurfu eins og fyrir einhverja töfra. Hún veifaði til hans á móti og flýtti sér til hans. Það var enn hlýtt í veðri og sólin lék um grasflákana meðfram veginum. „Er nokkur þörf að kvarta,“ hugsaði Bergljót. Hafið merlaði eins og bráðið silfur og yfir því endalaus heiðríkja, blá eins og eilífðin.

Bergljót settist upp í bílinn við hlið Arnalds.

„Komdu sæl, Bergljót. Komdu sæl, elskan mín.“ Hann dró hana til sín og kyssti hana. Hún þrýsti sér þétt upp að honum, og vafði handleggjunum um háls hans.

„Arnaldur,“ hvíslaði hún við eyra hans. — „Mér þykir svo vænt um, að þú skyldir koma einmitt núna.“

Það var eitthvað í rödd hennar, sem fékk hann til að líta snögg upp. Hann ýtti henni mjúklega frá sér og horfði á hana rannsakandi.

Honum varð órótt. Jafnvel áður en hann horfði í andlit hennar hafði hann vitað, að henni var mikið niðri fyrir.

„Bergljót. Hvað er að? Hvað hefur komið fyrir þig?“

„Hvers vegna heldur þú að eitthvað hafi komið fyrir mig?“

„Bergljót, svaraðu mér. Hefur eitthvað komið fyrir þig?“

Hún velti fyrir sér svarinu, meðan hún skoðaði hönd sína með trúlofunarhringnum. Svipur hennar var aftur orðinn dapur og dökk augu hennar lýstu sársauka.

„Ég er glötuð!“

„Nei, nú verðurðu að taka rif í seglin,“ sagði Arnaldur og leit til hennar tortryggislega. „Hættu nú þessum undanfærslum, og segðu mér frá þessu.“

„Já, ég hef ekki ástæðu til að leyna þig því. En þú verður að löfa mér því að segja þetta ekki neinum.“

„Já, auðvitað.“

„Arnaldur. Ég fór í bankann í morgun.“

Hann horfði á hana undrandi.

„Jæja, og hvað svo. Hvað gerðist svo?“

„Ég fór til að sækja þessa peninga — föðurarfinn.“

„Peningana. Já. Eru þeir nokkurt leyndarmál?“

„Ég á þá ekki lengur.“ Hún leit ekki upp, en gaf honum gætur í laumi. Allt undir því komið, hvernig hann tæki þessu. Ef hann tæki því illa yrði henni það óbærilegt.

Arnaldur hallaði sér aftur á bak í sætinu og hló lágt.

„Fyrirgefðu, Bergljót,“ sagði hann. „Þú gerðir mig alvarlega hræddan.“

Það birti smám saman yfir svip hennar. Fyrst hann leit þannig á þetta, þá skipti það hana ekki neinu máli lengur. Hún andvarpaði af feginleik.

„Ég er ekkert barn lengur,“ sagði hún glaðlega. „Ég get unnið fyrir mér.“

„Auðvitað.“

„Hvernig gat hann gert þetta?“ sagði Bergljót í hálfum hljóðum eins og við sjálfa sig.

„Hver?“

„Sturlaugur.“

„Fóstri þinn? Ég skil þig ekki fyllilega ennþá.“

„Það var hann sem tók peningana.“

„Hvers vegna heldur þú það?“ spurði Arnaldur.

„Ég sá það. Hann kvittaði fyrir með eigin hendi og er horfinn. Það veit enginn hvar hann er niðurkominn.“

„Hvenær vissir þú þetta fyrst?“

„Núna í morgun, þegar ég fór í bankann.“

„Og hvað sagðir þú þeim í bankanum?“

„Ekkert — að þetta væri misskilningur.“

„Hvers vegna sagðir þú ekki neitt?“

„Ég gat það ekki.“

„Og þú hefur ekki kært hann?“

„Nei. Það get ég ekki.“

„Svo þú ætlar ekki að gera það. Gott, þá er ekkert við þessu að gera.“

„Nei,“ sagði Bergljót. Hún lagði báðar hendur sínar upp á axlir hans og kyssti hana innilega. — „Og fyrst þér er sama, þá gerir þetta ekkert til.“

„Já, við getum vel staðið á eigin fótum. Þurfum ekkert til þeirra að sækja.“

„Mamma er á öðru máli,“ sagði Bergljót hlæjandi.

„Hvað sagði hún?“

„Ég hringdi til hennar rétt áðan, og ég hélt að það ætlaði að líða yfir hana. „Þetta skal hann fá borgað,“ sagði hún. Ég veit ekki hvað hefur komið yfir hana. Hún er orðin óþekkjanleg síðan hann fór frá henni. Það er eins og hún hafi yngzt um tuttugu ár. En hún hatar Sturlaug.“

„Kannski skiptir hann um skoðun og skilar þér þessu aftur,“ sagði Arnaldur áherzlulaust.

„Nei. Sturlaugur skiptir aldrei um skoðun.“

„Hatar þú hann?“

„Ég veit ekki. — Nei. Það verður hver að vera eins og hann er. Það er ekki mikið, sem er hægt við því að gera.“

Arnaldur hló. Honum fannst Bergljót tengjast sér sterkari böndum en áður. Hann langaði til að vernda hana, og hann sór þess eið að frá þessari stund skyldi hann aldrei víkja frá henni. Hana skyldi aldrei skorta neitt. Hann gætti þess vandlega að láta ekkert af þessum hlýju tilfinningum í ljós, en sagði í þess stað glaðklakkalega:

„Gamlingjarnir. „Já, góðan daginn. Við byggjum fyrir framtíð-

ina,“ segja þeir hátíðlega og ræna svo réttmætum arfi okkar. „Við erum að skapa betri heim,“ segja þeir og rányrkja svo allt, sem þeir koma nærri. Lifa á jörðinni eins og sníkjudýr. Gamlingjarnir!“

Þau hlógu bæði og það var enginn biturleiki í hlátri þeirra, aðeins vorkunnsemi.

Nokkru seinna sagði Arnaldur:

„Ég kom annars til að segja þér frá því, að það stendur mikið til í dag. Það hafa verið send ákveðin fyrirmæli til allra starfshópa.“

Bergljót hlustaði aðeins með öðru eyranu á þessi tíðindi. Þetta gátu naumast talizt neinar sérstakar fréttir lengur. Það gerðist næstum daglega, að einhverjum skilaboðum var komið áleiðis. Þetta var miklu fremur, fannst Bergljótu, orðinn dálítið þreytandi vani.

„Og hvað er það, sem stendur til í dag?“ spurði hún með semingi.

„Þú veizt, að Þórdór situr ennþá inni og margir aðrir með honum.“

„Já.“ Bergljót leit til hans spyrjandi augnaráði.

„Við verðum að reyna að fá þá látna lausa. Við höfum reynt það áður en að þessu sinni tjöldum við öllu sem til er.“

„Hvernig ætlið þið að fara að því?“

„Það er búið að undirbúa þetta vel. Öllu liði, sem hægt er að fá, verður smalað saman. Síðan söfnumst við saman núna klukkan tvö, fyrir framan lögreglustöðina og biðjum ekki heldur heimtum, að félagar okkar verði látnir lausir.“

„Ég hef ekkert um þetta heyrt,“ sagði hún áköf.

„Nei, það fer ekki hátt ennþá,“ svaraði Arnaldur íbygginn.

„Ég hef það á tilfinningunni að þetta verði sprenging.“

Arnaldur brosti.

„Viltu koma með?“

Það lifnaði áhugi í augum hennar og hún sagði ákveðin:

„Auðvitað kem ég með ykkur. Hélztu að ég ætlaði að skerast úr leik?“ spurði hún glettnislega.

„Auðvitað ekki.“

Hún smitaðist af áhuga hans og spurði:

„Hvað verður kjörorðið í dag?“

„Einfalt: Látið félaga okkar lausa.“

„Látið félaga okkar lausa,“ hrópaði hún eins og til að heyra hvernig það hljómaði sem vígorð.

„Ágætt,“ sagði Arnaldur, „en það hangir meira á spýtnni.“

„Hvað?“

„Við höfum heyrt, að verkfallsmennirnir ætli líka að efna til úti-fundar. Hvað skeður ef við og þeir sameinumst í eina stóra ósigrandi fylkingu? Við getum stjórnað landinu.“

„Andstaðan er auðvitað sterk,“ sagði Bergljót efablandin.

„Hún er veikari en þú heldur,“ sagði Arnaldur ákafur.

„Hvers vegna ætti hún að vera það?“

„Einfaldlega vegna þess, að borgarar hins fullkomna matar- og búksorgaþjóðfélags eru latir og hugsjónalausir. Þeir eru eins sljóir fyrir því, sem er að gerast eins og hvítvoðungur, sem tottar pelann sinn og hugsar ekki um annað.“

Bergljót leit á hann hrifin.

„Ég held að þetta sé alveg rétt hjá þér. Við erum sterkari. Hvers vegna ætti ungt fólk ekki að stjórna heiminum? Við getum ekki verið verri en gamlingjarnir.“

„Ég kem þá og sæki þig eftir hádegið,“ sagði Arnaldur og setti bílinn í gang.

Hún lagði handleggina um háls hans og kyssti hann innilega.

„Gerðu það, Arnaldur. Ég skal verða tilbúin. Það skal ekki standa á mér. — Látið félaga okkar lausa!“

„Látið félaga okkar lausa.“ Þetta kvað við eins og heróp, þegar fjölmenn fylking ungmenna streymdi upp götuna. Þeir fremstu nálguðust lögreglustöðina. Það var enn sólskin og mjög heitt í veðri. Lögregluþjónarnir, sem stóðu framan við húsið horfðu áhyggjufullir á þennan hóp, sem þeir sáu ekki enn fyrir endann á neðar í götunni. Það var engu líkara en öll skólaæska landsins hefði safnast saman í þessa göngu.

„Látið félaga okkar lausa.“

Lögregluþjónarnir sáu nú, að þessum hrópum var stjórnað frá gömlum herjeppa búnum hátalara. Hann mjakaðist áfram framarlega í fylkingunni og utan um hann var hópurinn þéttastur. Það var auðséð á þeim, sem fremstir fóru að þetta yrði erfiður dagur fyrir lögregluna, en hún gat ekkert gert annað en beðið átekta.

Strax og hópurinn komst í kastfæri við lögregluþjónana lenti á þeim skæðadráfa af fúleggjum og grjóti, og áður en lögregluþjónarnir höfðu fyllilega áttað sig á því sem fram fór, voru þeir króaðir af upp við vegginn. Þá var eins og sama æðið gripi þá sjálfa. Þeir gripu til kylfunnar og börðu frá sér, allt sem fyrir varð. Sumir féllu í götuna. Fyllkingin æstist um allan helming og hávaðinn varð óskaplegur.

Snögg skipun í hátalara stöðvarinnar yfirgnæfði hávaðann. Lögregluþjónunum var skipað að draga sig í hlé. Þeir hlýddu samstundis og ruddu sér braut að dyrunum. Það kvað við þúsundraddað

fagnaðaróp frá mannfjöldanum, þegar hann sá þá hverfa inn um dyrnar.

„Þeir lögðu strax á flótt!“ Nokkrir unglingar stukku í sigurvímu sinni upp á lögreglubíla tvo sem stóðu fyrir utan stöðina.

„Réttið okkur réttan lit!“ Hópur unglinga, sem leit svo á að rauð málning væri nauðsynlegt vopn í þessu stríði, handlangaði hana nú til félaga sinna uppi á bílpökunum.

Ný fagnaðaralda fór um mannfjöldann, þegar hann sá málninguna renna um þökin og niður hliðarnar á svörtum bílum lögreglunnar.

„Rautt og svart! Sjáið þið nú Svörtu-Mariu komna í nýjan kjól, svartan og rauðan.“

„Hún er með kommúnistum.“

„Og anarkistum!“ Það heyrðist kallað á ný frá gamla herjeppanum:

„Látið félaga okkar lausa.“ Brátt tóku allir undir hrópin og þau urðu reglubundin og þung eins og slög fallhamars.

Lögreglan virtist kæra sig kollótta. Hún var gersamlega horfin af sjónarsviðinu og dyrunum var lokað. Hvorki grjótkast, hróp né málningarslettur virtust geta raskað ró hennar.

Þremmingarnir á herjeppanum, Örn Austmann, Hrafn Freyr og Guðmundur Atli, voru orðnir órólegir. Ætluðu þessar aðgerðir að renna út í sandinn?

„Gruggugt vatn er bezt að láta í friði,“ hugsaði hinn margreyndi lögreglustjóri, þar sem hann stóð við gluggann á efstu hæð hússins og horfði yfir mannhafið. „Gruggið sezt af sjálfu sér á botninn og vatnið verður aftur hreint og kyrrt.“ Hann geispaði. Þessar unglingaóeirðir voru ekki annað en loftbólur. Reynslan hafði kennt honum, að stundum var algert aðgerðarleysi lögreglunnar áhrifaríkasta meðalið.

En skyndilega tók málið á sig alvarlegri mynd. Það sem lögreglustjórinn nú sá út um gluggann kom honum til að taka snöggst viðbragð og grípa símatólið til að ná sambandi við yfirboðara sinn.

Þremmingarnir á herjeppanum ráku upp fagnaðaróp, þegar þeir

sáu hina fjölmennu fylkingu verkamanna stefna til þeirra. Þeir yngstu höfðu krafizt þess, að breytt yrði um fundarstað, og að haldið yrði til lögreglustöðvarinnar til liðs við æskufólkið. Það var þar sem mest var um að vera. Hinir eldri voru tregari til að hafa nokkuð saman við aðra aðila að sælda, en þeir létu tilleiðast. Verkfall þeirra var nú búið að standa í meira en mánuð og þeir voru orðnir langþreyttir á að kröfur þeirra væru hundsáðar.

Reiði þeirra var því fyrst og fremst farin að beinast gegn stjórnarvöldunum og kröfur þeirra voru byrjaðar að taka á sig nýja mynd. Nær öll framleiðsla í landinu var nú lömuð og allar samgöngur, sem máli skiptu, stöðvaðar. Verkfallsmennirnir urðu harðari eftir því sem lengra leið og meira svarf að þeim. Nú var krafa flestra orðin sú, að ríkisstjórnin segði af sér. Skorturinn gerði þeim heitt í hamsi, og þeir voru reiðubúnir til að berjast fyrir rétti sínum.

Þremenningarnir í jeppanum voru fljótir að átta sig á því sem var að gerast. Þetta var það sem þeir höfðu vonað. Þeir litu á þetta sem nýjan og langþráðan sigur.

Guðmundur Atli hafði hönd á þremur grjóthnullungum sem lágu á gólfinu í bílnum. Hann stökk niður úr jeppanum.

„Látið féлага okkar lausa,“ þrumaði hann um leið og hann skaut fyrsta steininum upp í einn af gluggum byggingarinnar. Þetta endurtók hann þrisvar. Brothljóðin blönduðust sköllum mannfjöldans og æsingin magnaðist við hvern stein. Ungu mennirnir í fylkingu verkfallsmannanna hröðuðu sér áfram.

„Við erum í þann veginn að bylta öllu þjóðfélaginu,“ hrópaði Örn Austmann. „Barátta okkar hefur vakið hinar vinnandi stéttir. Þeir hafa nú gert okkar baráttu að sinni baráttu. Þegar þeir, sem vinna með höndunum sameinast þeim, sem vinna með huganum, þá hafa þeir allt þjóðfélagið á valdi sínu.“ Hann þagnaði andartak og hrópaði síðan: „Á eftir munum við leiða allan þennan fjölda til alþingishússins og hertaka það, sem tákn um þetta nýja vald okkar.“

Það fór skyndilega allt á hreyfingu kringum herjeppann. Foringjar smáhópa, sem héldu sig í nánd við aðaltalsmennina voru af skyndingu kallaðir til og þeim skýrt frá fyrirætlun Arnar Austmanns. Hún fyllti þá alla nýjum eldmóði. Þetta var þeirra mikla tækifæri, sem ekki mátti láta ónotað. Það varð að hefjast handa svo um munaði. Þessa dags skyldi lengi verða minnzt. Ef til vill yrði hann einn hinna stóru daga sögunnar.

Nokkrir menn voru þegar búnir að fá fyrirmæli sín og þeir flyttu sér burtu, sumir til að koma fyrirætluninni til liðsins. En aðrir voru sendir til að taka með sér smáhópa í aðra borgarhluta til að koma þar á stað skemmdarverkum. Þetta var gert til að dreifa lögreglunni og veikja lið hennar á þeim stað, sem aðalárásin skyldi gerð.

Það var ekki tímabært að fara strax til þinghússins. Þeir þurftu að bíða eftir því, að fréttirnar færu að berast lögreglunni utan úr úthverfunum.

„Látið félagi okkar lausa,“ kvað aftur við frá hátalara herjeppans, og nú einnig frá báðum fylkingunum, sem runnu saman í eina fyrir framan lögreglustöðina.

„Af hverju gera þeir þetta?“ stundi ráðherrann.

„Af hverju vinna ungir menn skemmdarverk?“ svaraði lögregluforinginn stuttur í spuna.

„Eru þetta kommarir?“

„Sennilega — það er erfitt að segja.“ Þessar heimskulegu spurningar ráðherrans reyndu á þolinmæði lögregluforingjans, en hann stillti sig og spurði aðeins: „Hvað leggur ministerinn til að við gerum?“

„Það er víst ekki nema um eitt að gera. Það verður að friða þá. Látið þá alla lausa þegar í stað.“

Allt ætlaði um koll að keyra, þegar fangarnir fóru að tínast út um dyrnar á lögreglustöðinni. Mannfjöldinn tók fagnandi á móti þeim, og Þórdór var tekinn af félögum sínum, hafinn á loft og borinn á höndum til herjeppans. Það urðu fagnaðarfundir, þegar hann kom inn í bílinn. Þrátt fyrir verkfallið og skortinn var gaman að lifa.

„Hefur þér farið mikið fram í betrunarhúsinu, Þórdór?“ spurði Guðmundur Atli, sem aftur var kominn upp í jeppann. Hann sló kumpánlega á öxl Þórdórs og glotti.

„Það er ekki til svo vondur maður,“ sagði Þórdór Þengill, „að hann verði ekki verri, eftir að hann er búinn að vera í tugthúsi. Nú er ég til í hvað sem er.“

„Nú er rétti tíminn til að hefjast handa,“ hrópaði Örn Austmann til félaga sinna í herjeppanum. „Til þinghússins!“

„Það er búið að láta alla félagana lausa,“ sagði Hrafn Freyr. „Stjórnarvöldin virðast vera orðin sáttfús. En það er um seinan.“

„Til þinghússins,“ endurtók Örn Austmann.

Guðmundur Atli sat undir stýri í jeppanum. Hann dró upp sprengju og hampaði henni í hendinni.

„Stórkostlegt!“ Það smáskríkti í Þórdóri í aftursætinu. Hann hafði farið út jakkanum og brett upp ermarnar á skyrtunni.

Örn Austmann lagði handlegginn utan um tröllauknar herðar Guðmundar.

„Farðu varlega með hana,“ sagði hann. „Við verðum að hafa tilgang með öllum athöfnum okkar.“ Hann þagnaði andartak yfirvegandi. Svo rétti hann úr sér og sagði með hægð: „Settu í gang!“

Það korraði í útblásturspípunni og bíllinn seig hægt af stað. Umhverfis hann stóð hópur af ungum mönnum með harðan og reiðilegan svip. Þeir fylgdu bílnum í þéttum hnapp eins og lífvörður.

„Til þinghússins.“ Þetta barst frá manni til manns og eftir litla stund voru fánar og kröfuspjöld aftur komin á hreyfingu og allur mannfjöldinn með gamla herjeppann í broddi fylkingar hélt frá lögreglustöðinni og í átt til þingsins.

Lögregluliðið hafði nógu að sinna. Síminn þagnaði ekki vegna kvartana um róstur og spellvirki, sem verið var að fremja á ýnsum stöðum í úthverfunum. Þetta var gildra og lögreglan gekk beint í hana. Lögreglumenn voru sendir í ýmsar áttir. Þeir voru önnum kafnir við að reyna að skakka leikinn á þessum stöðum og hafa hendur í hári sökudólganna. Á sama tíma fylgdust aðeins fáir lögregluþjónar með göngunni, sem nú virtist vera orðin friðsamleg, eins og venjuleg kröfuganga.

Öll þingstörf lágu niðri um hásumarið og húsið var næstum mannlaut. Tveir gamlir húsverðir voru ráðnir til að gæta þess, og annar þeirra hafði brugðið sér úr borginni í heimsókn til ættingja úti á landsbyggðinni. Hinn svaf.

„Að taka þinghúsið á okkar vald,“ sagði Bergljót. „Er það ekki fulllangt gengið? Nei, ég er hrædd um, að þetta geti aldrei gerzt.“

Arnaldur og hún gengu saman í miðri fylkingunni. Þeir fremstu voru komnir að þinghúsinu og jeppinn með fjórmennningunum hafði numið staðar. Bergljót leit aftur fyrir sig og sá, að þar gengu verk-

fallsmennirnir. Yngri mennirnir höfðu fært sig framar en hinir eldri gengu aftastir. Það var eins og þeir fylgdust með hálfnaðugir. Einn þeirra, Lúðvík Lýðsson, hélt á rauðum fána.

„Getur aldrei gerzt segirðu,“ sagði Arnaldur. Hann beygði sig yfir hana og brosti. „Það, sem hefur ekki gerzt á eftir að gerast.“

Þau sáu, að fjórmennningarnir voru nú komnir út úr bílnum, og höfðu hrundið upp dyrum þinghússins og ruddust inn í bygginguna. Það fylgdi þeim hópur ungmenna og hróp þeirra æstu upp mann-fjöldann.

„Nú er nóg komið!“ Þetta hróp kom frá litlum manni, Andrési Eljan. Hann gekk næstur á eftir fánaberanum. „Nemið staðar!“ hrópaði hann aftur. Þeir sem næstir stóðu hlýddu honum ósjálfrátt af gömlum vana. — „Þeir eru að brjótast inn í þinghúsið í fyrsta skipti í sögu þess,“ hélt hann áfram. „Þetta hefur aldrei verið gert áður.“

„Þetta er bylting,“ sagði fánaberinn vantrúaður og nam staðar. Mennirnir í kring um hann höfðu einnig numið staðar og hristu höfuðið.

Andrés Eljan pataði upp og niður með hendinni og brýndi raustina:

„Félagar, út í þetta látum við ekki hafa okkur. Þetta er ævintýramennska sem þjónar engum tilgangi, en stofnar okkur í hættu að þarflausu — og þeirri aðstöðu, sem við höfum náð.“

„Hlustið ekki á hann,“ hrópaði hávaxinn og kraftalegur ungur maður, sem stóð fyrir aftan hann. „Við flýjum ekki af hólmi. Haldið áfram!“

Þeir horfðu órólegir á þetta, en höfðust ekki að, biðu ósjálfrátt eftir bendingu frá gömlu foringjunum.

„Við berjumst ekki,“ hrópaði fánaberinn. „Snúið við. Við förum héðan.“ Hann sneri sér sjálfur við og fylkingin komst aftur á hreyfingu.

Andrés Eljan brosti sigri hrósandi. Aginn brást aldrei. Hann gat reitt sig á sína menn.

„Jæja! Snúa við!“ hrópaði ungi maðurinn hneykslaður. „Farið þið þá og felið ykkur.“ Hann vatt sér fram fyrir Lúðvík Lýðsson og greip með annarri hendi um fánastöngina. Með hinni greip hann um kverkar fánaberanum og keyrði hann aftur á bak. Lúðvík Lýðs-

son barðist um til að losa sig. Hann átti erfitt með að ná andanum en vildi ekki sleppa taki sínu.

„Láttu hann fá hann, Lúlli,“ sagði Andrés Eljan skipandi. Lúðvík horfði samankipruðum augum á unga manninn, en hann sleppti fánanum og tvísteig vandræðalega.

„Engin áflog,“ hrópaði Andrés Eljan. „Engar innbyrðis erjur. Við svörum engum próvókasjónum. Við förum burt héðan. Af stað!“

Þeir hlýddu, nema hinir ungu. Fylking hinna gömlu seig af stað hægt og skipulega. Ungmennin gerðu hróp að þeim og fylktu sér um hinn nýja fánabera, sem hélt áfram til þinghússins.

Sólin smáseig til vesturs.

Þegar Arnaldur og Bergljót komu í dyrnar í neðri deild þingsins var salurinn þegar orðinn troðfullur af fólki. Ungmennin höfðu farið með ærslum og háreysti um salarkynni þingsins. Þau settust í stóla þingmanna og ráðherra og hagræddu sér makindalega í sætunum meðfram veggjunum en flestir settust á gólfið.

Gamli þingvörðurinn vaknaði með andfælum og hljóp hálfklæddur út úr herbergi sínu og kom í gættina á þingsalnum. Hann snarstanzði, þegar hann sá það, sem fram fór. Hann horfði á þetta dölfallinn og orðlaus um stund, en loks fékk hann málið aftur og byrjaði að pata með höndunum og hrópa samhengislausar setningar. Ungmennin, sem einkenndust af sigurvímu, hlógu góðlátlega að karlinum og létu hann afskiptalaus. Hann hikaði um stund efablandinn en sneri sér svo við og tók á rás út úr húsinu. Allir viku úr vegi fyrir honum, þar sem hann ruddist áfram og blés mæðilega: Að láta skrílinn vaða svona á skítugum skónum inn í sjálft þinghúsið. Fyrir mátti nú rota en dauðrota.

Erni Austmann var lyft af nokkrum félögum hans upp í sæti forsætisráðherra. Allt datt skyndilega í dúnalogn og allra augu hvörfluðu til hans. Örn Austmann reis upp og bentu út um gluggann.

„Valdið á að vera þarna,“ hrópaði hann, „úti á götunni, meðal lifandi fólks, ekki inni í þessu gamla grjótbákni. Æskan í dag er í fyrsta skipti í sögunni orðin skipulögð um öll Vesturlönd til félags-

leggra átaka. Það getur ekkert stöðvað okkur. Segið ekki, að við séum of fá. Það þarf ekki nema þrjú þrósent þjóðar til þess að gera byltingu — því að næstum allir hinir eru hugleysingar, værukærir tækifærissinnar eða hlutleysingar. Hvers vegna viljum við byltingu? Vegna þess að við höfum andstyggð á heiminum eins og hann er. Við höfum andstyggð á hungri, fátækt, fáfræði, þrælahaldi, undirökun, valdniðslu og misrétti. Sá maður sem miðar ekki afstöðu sína við heildarlausn fyrir mannkynið er óheilbrigður og óheiðarlegur maður.

Hinn hrynjandi maðksmogni kapítalismi getur aldrei samkvæmt eðli sínu orðið slík heildarlausn. Og kommúnisminn? Hvað um hann? Við verðum að læra af öllum stefnum. Árangri þeirra og mistökum, en við getum ekki horfið aftur á bak til kommúnismans. Kommúnistar hafa staðnað í skriffinnsku sinni og orðið sömu nátttröllin og kapítalistarnir. Þeir hafa tekið upp sína eigin stéttaskiptingu og gert bandalag við borgarana. Þeir eru orðnir hækja íhaldsins. Þeir sækjast eftir sama munaði og borgararnir. Þeir hafa stungið hugsjón sinni í veskið og vefja rauða fánanum um ístruna á sjálfum sér í stað þess að halda honum á loft og sækja fram. Það er þess vegna, sem þeir sviku okkur í dag.“

Það var alger þögn, og Bergljót horfði í kring um sig. Þau hlustuðu öll á hann þegjandi og alvarleg án hrópa og fagnaðarláta. Það var eins og hópurinn hefði allt í einu breytt í trúarsamkomu.

Augu Bergljótar staðnæmdust loks við andlit Freyju, ljóshærðu stúlkunnar, sem hún mundi eftir frá viðræðunum á stjórnarráðstúninu. Sú ljóshærða hafði valið sér sæti í stól landbúnaðarráðherra. Hún hafði stungið upp í sig töggplötu og jóðlaði tugguna í þungum þönkum eins og jórtrandi kýr.

Örn Austmann hélt áfram:

„Við viljum bylta þjóðfélagi vélmennanna, sem gerir lifandi fólk að vélum. Við viljum bylta þessu ómannlega þjóðfélagi, þar sem allir ganga fyrir reglugerðum, fyrirmælum og skipunum. Við erum ekki að endurtaka gamaldags byltingu til að hrifsa völd. Við rísum upp til að fá frelsi undan öllum þessum kæfandi, gömlu stofnunum. — Einn heimur, frelsi og raunverulegt lýðræði eru kjörorð okkar.“ Hann þagnaði aftur til að sækja í sig veðrið, svo hélt hann áfram: „Einn heimur. Heimsríkið. Það er það, sem skiptir öllu máli. Allt annað eru svik. Þetta er barátta upp á líf og dauða fyrir ungt fólk, að

skapa einn heim áður en gamlingjarnir eyða honum með eitri eða atómeldi. Þeir líta á aðgerðir okkar sem meiningarlausar götuóeirðir skólafólks. En við köstum neti okkar lengra. Æskan um allan heim vill byltingu. Heil kynslóð rís gegn þjóðfélögum, sem hún hefur andstyggð á. . .“

Það heyrðist kliður utan af götunni sem fór hækkandi, og einhver hrópaði:

„Lögreglan er að koma.“

„Út héðan!“ hrópaði Örn Austmann. „Út á götuna til hjálpar félagum okkar!“

Allir spruttu á fætur og eftir stutta stund var salurinn aftur mannlaus. Guðmundur Atli fór síðastur og beið þess að húsið tæmdist.

„Ræðan hjá Erni Austmann var góð,“ hugsaði hann. „Mjög góð. Töluð út úr mínu eigin hjarta. En orð eru ekki nóg. Það verður að láta verkin tala. Hver tekur mark á orðum án framkvæmda?“ Guðmundur Atli sneri sér við í dyrunum og dró upp sprengjuna, sem hann bar enn á sér. — „Þeir skulu fá að sjá og þreifa á, að við meinum það sem við segjum.“ Hann beytti sprengjunni af alefli inn í salinn og þaut sjálfur eins og örskot út úr húsinu. Sprengingin kvað við og húsið nötraði. Rúðurnar á framhlið þess brotnuðu og eftir nokkra stund var húsið byrjað að loga.

Bardaginn á götunni var harðari enn nokkru sinni fyrr. Lögreglan hafði loks séð að leikið hafði verið á hana, og öllu liðinu var í skyndi stefnt til þinghússins. Til að loka leiðinni og tefja fyrir henni hafði bíl verið velt þvert yfir götuna og við hann stóð hópur ungmenna. Sumir höfðu meira að segja orðið sér úti um hjálma og barefli.

Lögreglusveitin gerði árás og skaut táragasi. Menn hrópuðu og kölluðu hver til annars og töluðu mállýzku götunnar. Stúlkurnar voru engir eftirbátar karlmanna. Hróp þeirra yfirgnæfðu allt annað. Einnig þær réðust að lögreglunni með grjóti og bareflum og báru eld að bílum. Þær reyndu að hylja andlit sín með vasaklútum til að verjast táragasinu, en þær létu engan bilbug á sér finna. Þær urðu engu síður en karlmennirnir fyrir höggum lögreglunnar.

„Það er undarlegt,“ hugsaði lögregluforinginn, „að sjá hvernig þessi ungmenni loga af hatri. Það verður að kenna þeim að ofbeldið borgar sig ekki.“ Hann gaf snögga skipun og næstum samstundis skaut lögreglan inn í hópinn nýrri gerð af gassprengjum. Þessar sprengjur urðu valdar að ógleði og þegar gas þeirra komst í snertingu við vætu, gat það valdið brunasárum. Þetta bitnaði verst á þeim, sem héldu blautum vasaklút fyrir andlitinu. Sumir byrjuðu að flýja.

Arnaldur og Bergljót stóðu bæði í eldlínunni og börðust í hópi félaga sinna. Fyrir framan þau var fylking lögreglumanna með hjálma og grímur, og að baki þeirra logandi þinghúsið. Bergljót skotraði augunum til Arnalds gegnum reykinn og athugaði hann gaumgæfilega í laumi. Ef hann var ekki hræddur, þá var hún ekki hrædd heldur — og þó. „Er ekki aðstaða þeirra orðin vonlaus,“ hugsaði hún.

Og skyndilega var öllu lokið.

„Við verðum að láta undan síga,“ hrópaði Guðmundur Atli, sem var orðinn bæði móður og sár og háfblindaður af reyknum.

Þau hlýddu þessu öll og flýttu sér í burtu á skipulagslausum flóttu. Lögreglan fylgdi þeim eftir. Einkum virtust þeir hafa augastað á Guðmundi Atla og Erni Austmann. Byrjað var að bera burt særða menn og fleiri og fleiri voru teknir og settir í gæzluvarðhald. Mannfjöldinn hafði tvístrazt í allar áttir, og menn flúðu burtu í smáhópum. Bergljót og Arnaldur voru í hóp með fjórmeningunum, sem nú flýttu sér í átt til jeppans. Þau voru um tuttugu saman í hóp.

Ungi maðurinn með rauða fánann var enn í hópnum og tókst þrátt fyrir flóttann að halda honum á loft.

Álíka stór hópur lögreglumanna fylgdi þeim fast eftir, staðráðinn í að láta fjórmeningana á jeppanum ekki sleppa sér úr greipum. Það voru aðeins fáir metrar milli hópanna og lögreglan hlaut að ná þeim, áður en þeir kæmust af stað í bílnum. Þeir, sem aftastir voru urðu fyrir höggum lögreglunnar, og þrír þeirra höfðu þegar fallið í götuna.

„Flýtið ykkur,“ hrópaði Guðmundur Atli. „Upp í jeppann, Örn. Fljótir. Og haldið baráttunni áfram. Ég skal tefja fyrir þeim.“ Guðmundur Atli sneri sér snögglega við og stóð augliti til auglitis við lögregluþjóninn sem kom fremstur. Lögregluþjónninn snarstanzaði og hikaði við að ráðast á þetta tröllaukna ungmenni, sem hafði þegar hafið barefli á loft. Hann mundaði það ógnandi, og skók það í hendi

sér. Nokkrir hinna snerust einnig til varnar með honum og áflogin hófust að nýju.

Guðmundur Atli hafði slegið lögregluþjón í götuna, þegar hann fékk þungt kylfuhögg á handlegginn og missti bareflið. Reiðin brann í augum hans, og hann beygði sig niður eftir vopni sínu, en lögregluþjónninn, sem greiddi honum höggið steig á hönd hans. Það brá sem snöggvast fyrir áhyggjusvip í andliti hans, en svo náði ofsinn yfirhöndinni. Með lausu hendinni greip hann um ökla lögregluþjónsins og rétti sig snögg upp. Lögregluþjónninn flaug upp og skall á bakið niður í götuna. Þeir lögregluþjónar snerust nú að Guðmundi Atla og létu högginn dynja á honum þar til hann hneig niður. Það slaknaði á vöðvunum í líkama hans og höfuðið féll máttlaust út á hlið.

Aðrir lögregluþjónar rifu fánann niður og settu fánaberann í járn.

Meðan þessu fór fram höfðu þeir Örn Austmann, Þórdór og Hrafn Freyr komizt upp í bílinn. Hann fór hægt af stað og smájók hraðann, þar til þau sáu hann hverfa fyrir næsta horn.

Þeir sem eftir voru veittu ekki lengur viðnám. Fleiri lögreglumenn voru nú komnir til staðar og Svarta-María vagaði þyngslalega í átt til þeirra.

Örn Austmann hafði næstum ekkert sofið um nóttina. Hann sat þreyttur og órakaður yfir kaffi, sem Katrín og Freyja höfðu fært þeim. Þeir höfðu verið á ferðalagi um borgina alla nóttina á flótti undan lögreglunni. Hann, Þórdór og Hrafn Freyr. Jeppann höfðu þeir yfirgefið fljótlega eftir að þeir voru komnir úr augsýn, og tekið annan bíl traustataki. Fleiri félagar höfðu bætzt í hópinn, þar á meðal Katrín og Freyja. Loks hafði Örn Austmann ákveðið að fara heim í íbúð sína.

Þau voru þá stödd hjá Katrínu og það var orðið áliðið nætur. Hann vissi að lögreglan mundi koma og sækja hann fljótlega en hann neitaði að lifa í felum, hann leit á það sem mistök að hafa ekki barizt með félögum sínum í lokaátökunum. Þau höfðu án árangurs reynt að telja honum hughvarf. Bent honum á að hreyfingin gæti ekki haldið áfram án hans.

Þessu hafði Örn Austmann reiðzt.

„Það virðist, félagar,“ sagði hann háðslega, „að manndýrkun sé vani, sem erfitt er að venja sig af — líkt og reykingar. En þannig megum við ekki hugsa. Það er andstætt stefnu okkar og lífsskoðun. Hreyfingin sér um sig sjálf. Hugsjón hennar mun kalla til sín alla þá menn, sem hún þarf á að halda. Menn munu bera hugsjón hennar fram til sigurs líkt og í boðhlaupi. Einn ber merki hennar þennan áfanga, annar hinn.“

Þau horfðu á hann óttaslegin. Rödd hans sagði meira en orðin sjálf. Það var eins og það leyndist í henni illur fyrirboði og augu Freyju fylltust allt í einu tárur, án þess að hún vissi hvers vegna. Þau ákváðu að lokum öll að fara með honum heim í íbúð hans. Þau voru tíu í hóp.

Og nú sátu þau hér og drukku kaffi og lásu morgunblöðin. Stofan var hálfrökkvuð af tóbaksreyk. Næstum allt efni blaðanna var um atburði gærdagsins. Greinilega var þegar orðin mikil ólga í öllu landinu og stærsta blaðið sendi út neyðarkall til lesenda sinna: „Borgararnir sjálfir verða að risa upp til varnar landinu og styrktar lýðræðinu.“

„Borgararnir! Seint vaknar sá, sem aldrei vaknar!“ sagði Þórdór og geispaði.

Þau sátu um stund þegjandi og reyktu.

„Til styrktar lýðræðinu!“ las Hrafn Freyr allt í einu. „Það erum einmitt við, sem berjumst fyrir lýðræðinu.“

„Til varnar landinu!“ sagði Örn Austmann. „Hvaða vörn verður til í náinni framtíð fyrir nokkurt land í sundruðum fjandsamlegum heimi, þar sem tuttugu stríðandi þjóðfélög ráða yfir vetnissprengjum? Lýðræði! Öryggi! Mestur hluti mannkynsins verður enn að gera sér að góðu hlutskipti þrælsins, og öryggi er hvergi til. Hlutirnir eru það sem þeir eru. Hvítt er hvítt og svart er svart. Hvers vegna eru menn alltaf að reyna að sanna að hlutur sé eitthvað þveröfugt við það sem hann er?“

„Þeir þora ekki að horfast í augu við sannleikann bak við lygina,“ sagði Hrafn Freyr.

„Það er búið að fangelsa féлага okkar,“ sagði Þórdór, „og eftir stutta stund koma þeir hingað.“

„Við verðum víst að horfast í augu við það,“ sagði einn úr fylgdarliðinu, „að við höfum tapað slagnum.“

Örn Austmann horfði á hann kuldalega.

„Við höfum tapað orustu, en ekki stríði,“ sagði hann. „Og það er ekki auðvelt stríð að gera manndýrið að hugsandi veru.“

„Það virðist það vonlausasta af öllu vonlausu,“ sagði Þórdór og geispaði aftur.

„Mannkynið er ungt ennþá,“ sagði Örn Austmann. „Maðurinn er ennþá í sköpun.“

Katrín spratt skyndilega á fætur og fór að ganga um gólf. Hún var óróleg og það var kvíðasvipur á andliti hennar.

„Þetta virðist allt svo vonlaust,“ sagði hún. „Það er rétt sem Þórdór segir, þeir eru á leiðinni og þeir læsa okkur inni, hver veit hvað lengi. Við verðum dæmd.“

„Það dæmir okkur enginn nema við sjálf,“ sagði Örn Austmann. „Maðurinn er sinn eigin dómari. Hver og einn dæmir sjálfan sig. Það er þess vegna, sem það er svo erfitt að vera maður.“

„Það er kannski rétt,“ sagði Katrín, „en það bjargar okkur ekki frá sporhundunum.“

„Seztu niður, vina mín,“ sagði Örn Austmann og brosti friðsamlega. Hann rétti henni höndina og hún settist hjá honum. Hann sneri sér að hinum.

„Seiglan, félagar — seiglan er aðalatriðið. Að gefast aldrei upp. Það getur dregizt að við sigrum, en við verðum aldrei sigruð og það sigrar enginn annar. Sigur glundroðans yrði ekki neinn sigur fyrir mannkynið, heldur aðeins fall þess og tortíming. En við megum ekki glata trúnni á manninn og sigur hans. Ekki glata trúnni á, að honum takist að lokum að skapa einn heim og útrýma hungri, fátækt, fáfræði og undirokun. — Öllum hinum illu fjötrum sínum.“

„Þetta er talað út úr mínu eigin hjarta,“ sagði Hrafn Freyr. „Og ég trúi því að þetta eigi eftir að verða.“

„Já, en það er eitt, sem við oft gleymum,“ sagði rödd úr hópnum.

„Og það er?“

„Hinu ólíka manneðli. Öllum þeim sem vilja aðeins skara eld að sinni köku og láta sig hag annarra engu varða.“

„Manneðli,“ endurtók Örn Austmann, og það var tregðuhljómur í rödd hans. „Það er ekki til neitt margs konar og ólíkt manneðli. Í innsta eðli sínu er aðeins til einn maður. Það sem gerir menn ólíka á yfirborðinu, er aðeins það, að hve miklu leyti þeim hefur tekizt að lifa lífinu.“

„Auðurinn er mjög máttugur,“ sagði andmælandi hans.

„Ekki eins máttugur og skorturinn.“

„Örn hefur alltaf haft tilhneigingu til að vera meinlætamaður,“ sagði Katrín og hallaði sér upp að honum. Hún var aftur orðin róleg.

Örn Austmann hló.

„Ég vona, að það sé satt,“ sagði hann. „Meinlætamenn og öfgamenn. Það eru mennirnir, sem hreyfing okkar þarf mest á að halda. Það er ekki til neins að senda friðsamlega og veiklundaða menn með næmt fegurðarskyn út í skuggahverfi mannlífsins til að berjast þar við óskapnaðinn. Þeir falla fljótt í því stríði.“

„Hverjir geta það,“ andvarpaði Freyja.

„Þið, þið vinir mínir. Þið eruð hið nýja líf, sem á eftir að sýra allt deigið. Sigrá hið illa. — Hið illa er allt sem veitir þessu nýja lífi viðnám. Það virðist í fyrstu sterkt, næstum ósigrandi. Þið eruð fáir. En þið eruð gerlarnir, sem að lokum sýra allt ...“ Örn Austmann þagnaði, og enginn sagði neitt. Þau lögðu við hlustir og heyrðu klið af röddum og fótataki, sem færðist nær. Loks var barið að dýrum og einhver kallaði:

„Örn Austmann. Opnaðu. Við erum vinir þínir.“

Þórdór gekk að dýrunum og opnaði. Frammi á ganginum stóð hópur ungtra manna og horfði forvitnislega inn um dýrnar.

„Þeir eru að koma,“ sagði sá sem stóð fremstur. „Það eru um tuttugu lögregluþjónar að koma að húsinu. En við hleypum þeim ekki inn. Við erum búnir að safna liði, og við erum miklu fleiri en þeir.“

AÐALTALSMÆÐUR VEGINN

Klukkan tíu að morgni daginn eftir óeirðirnar við þinghúsið bárust lögreglunni fréttir um, að Örn Austmann og nokkrir félagar hans væru staddir í íbúð hans á tólftu hæð í húsi númer þrjátíu og þrjú við Heiðargerði.

Menn komu saman í smáhópa víðsvegar um borgina til að ræða um vinnudeilurnar, og það sem gerzt hafði við þinghúsið. Það var mikil æsing í mönnum um allt landið. Sumir vildu berja niður upp-reisnina en aðrir handa henni áfram. Vopnaðir verðir voru settir um allar helztu byggingar í borginni. Kvikmyndahúsum var lokað og öll fundarhöld bönnuð.

Þorbjörn Sigurgeirsson varð skjótt við áskorun flokksblaðs síns og byrjaði að safna að sér liði óbreyttra borgara til að styrkja lögregluna.

Strax og fréttist að Örn Austmann væri kominn í íbúð sína, gaf lögreglustjóri tuttugu manna sveit skipun um að sækja hann.

„Það verður að ná honum, hvað sem það kostar,“ sagði hann, „dauðum eða lifandi.“

Sveitarstjórinn fór af stað með lið sitt, en þegar hann kom að húsinu var þar fyrir fjöldi unglinga, sem safnast hafði saman til að varna lögreglunni inngöngu.

Lögregluþjónarnir réðu ekki við þennan fjölda, sem að þeim sótti. Kylfurnar voru teknar af sumum og húfurnar voru slegnar af öðr-

um og þær troðnar niður í götuna. Það var ekki um annað að gera en láta undan síga.

Að hálf tíma liðnum var þeim sendur liðsauki, ekki aðeins lögreglu-lið heldur einnig óbreyttir borgarar undir stjórn Þorbjarnar. Margir þeirra voru vopnaðir.

Allt þetta lið gerði nýja aðför að húsinu. Þeir, sem fyrir voru, hrukku undan komumönnum og lögreglan og aðstoðarmenn hennar hópuðust óhindraðir inn í húsið. Loks voru þeir komnir upp á tólftu hæð og börðu að dyrum hjá Erni Austmann. Það kom enginn til dyra.

„Opnið dyrnar!“

Ekkert svar.

„Brjótið þær upp!“

Þau sem inni voru heyrðu að einhver kastaði sér á hurðina og það heyrðist brothljóð, en dyrnar opnuðust ekki. Annað högg skall á hurðinni og dyrnar sprengdust upp.

Nokkrir menn ruddust inn fyrir en stönzuðu svo. Það hreyfði sig enginn af þeim, sem voru fyrir í stofunni. Þau stóðu kyrr á gólfinu með barefli í höndum og biðu átekta.

Fyrirliðinn tróð sér fram fyrir hópinn og dró upp skjal.

„Skyldi Örn Austmann vera hér?“ spurði hann eins og reglugerðin bauð.

„Sparaðu þér allar getgátur,“ sagði Örn Austmann og glotti háðslega.

Lögreglumaðurinn leit ofan í skjal sitt.

„Ég hef fyrirmæli um að taka þig höndum.“ Hann leit upp og hvessti augun á hópinn. „Og sama gildir um ykkur hin.“

Ekkert svar.

Að baki hans stóðu nokkrir lögregluþjónar og hópur óeinkennisklæddra manna, sem þau þekktu ekki — nema Þorbjörn Sigurgeirsson.

„Eftir hverju er verið að bíða?“ hrópaði Þorbjörn. „Tökum þau!“

„Bíðið,“ sagði lögreglumaðurinn hryssingslega.

„Þú varst ekki svona spertur, Þorbjörn,“ sagði Örn Austmann, „þegar Guðmundur Atli talaði við þig síðast. En þú þykist líklega öruggari núna í fylgd með fósturu þinni.“

„Þögn,“ þrumaði lögreglumaðurinn. — „Fólk eins og þið eigið ekkert gott skilið, en það er skylda mín að handtaka ykkur friðsam-

lega, ef hægt er. Ég vil ráðleggja ykkur að vera ekki með tilgangs-
lausan mótþróa. Leggið frá ykkur þau vopn sem þið hafið og gef-
ið upp.“

Ekkert svar.

Lögregluforinginn hreyfði sig og gekk ógnandi með reidda hnefa
í átt að Erni Austmann en nam skyndilega staðar. Örn Austmann
hafði þrifið upp skammbyssu og beindi henni að lögreglumanninum.

„Hægan, lögregluforingi. Ég hef ekki í hyggju að láta taka mig
höndum.“

„Það er nokkuð seint að hindra það héðan af,“ sagði lögreglu-
maðurinn óþýðri röddu. „Þú færð það sem þú hefur beðið um, hvorki
meira né minna. Leggðu frá þér byssuna.“ Lögreglumaðurinn tók
skref í átt til Arnar Austmanns.

„Við verðum líklega seint sammála,“ svaraði Örn Austmann. Hann
lyfti byssunni og gekk um leið aftur á bak að svalahurðinni.

„Nei, Örn.“ Hrópið kom frá Katrínu. Hún stökk skyndilega til
hans. Hún luktí sterkum fingrum um úlnið hans. „Gerðu það ekki,“
bað hún.

Hann reyndi að ýta henni frá sér, en hún sleppti ekki takinu.

Það kvað við skot. En það kom ekki úr byssu Arnar Austmanns.
Andlit Katrínar stirðnaði eins og í stjarfa og hún stóð á öndinni.
Varir hennar mynduðu orð en ekkert hljóð kom. Örn Austmann kippt-
ist til, greip báðum höndum um kviðinn. Byssa hans féll í gólfið og
hann skjögraði út á svalirnar. Þau horfðu á þetta full örvæntingar.
Gátu ekkert gert framar.

„Ég neita að beygja mig undir vald þeirra,“ hvíslaði hann. „Ég
neita ...“ Hann tók eitt skref áfram, en féll svo niður við handrið-
ið. Katrín stökk til hans og fleygði sér yfir hann grátandi.

Þorbjörn lyfti byssunni, sem enn rauk úr.

„Takið þá. Áfram með ykkur. Eftir hverju er verið að bíða?“

Mannfjöldinn, sem beið fyrir utan, fylgdist með því sem fram fór.
Margir voru harðir og reiðir á svip, en þeir stóðu nú þöglir og höfð-
ust ekkert að.

Hvítum vagni var ekið upp að byggingunni. Skömmu seinna var Örn Austmann borinn út úr húsinu á sjúkrabörum.

Það var komið út með þá Þórdór og Hrafn Frey í handjárnnum. Þeir höfðu báðir ráðið að Þorbirni, en fljótt verið yfirbugaðir.

Katrín barðist um milli tveggja lögregluþjóna og hrópaði í sífellu. Þeir hálfbáru og hálfstuddu hana inn í bílinn. Freyja gekk á eftir henni eins og í leiðslu og grét hljóðlega.

Sveitarforinginn horfði á þær með margvísum svip og hugsaði: „Þeim var nær. Á sumum hlutum ættu menn aldrei að byrja.“

Loks var búið að koma þeim öllum inn í bílana. Ökumennirnir settu í gang.

„Örn er bezt maður, sem ég hef kynnt,“ sagði Hrafn Freyr í lotningartón við félagana sína inni í bílnum. „Hann nær sér á strík aftur.“

„Það mun enginn okkar hætta,“ sagði Þórdór. „Og þó að þeir læsi okkur inni, þá munu aðrir menn taka við.“

Bílnir fóru hægt af stað í lággíri, en smájuku ferðina, og jörðin skalf undan þunga þeirra.

Strax daginn eftir óeirðirnar við þinghúsið var gengið að næstum öllum kröfum verkalyðsins og samningar tókust. Verkfallinu var lokið, og það komst aftur á vinnufriður í landi. Það virtist líka allt í einu vera orðin nóg atvinna handa öllum og nógir peningar til að borga góð laun.

Nokkrum dögum seinna voru flestir, sem teknir höfðu verið höndum, látnir lausir aftur. Guðmundur Atli, Hrafn Freyr og Þórdór voru enn í gæzluvarðhaldi, og biðu dóms. Örn Austmann lá á sjúkrahúsi. Uppskurðurinn hafði tekizt vel og hann var á batavegi.

Lífið fór að þumlungast áfram eins og lygnt fljót, sem enn á ný er örugglega skorðað í sínum gamla farvegi. Og þó yrði það aldrei aftur fyllilega það sama.

Enginn vissi hvaða öfl voru að verki undir þessu lygna og slétta yfirborði.

STURLAUGUR OG HERA

Sturlaugur komst hægt til meðvitundar aftur, en hann reis ekki á fætur. Sljó augu hans fylgdu eftir flugu, sem flögraði fram og aftur um stofuna. Hann snasaði út í loftið og reyndi að átta sig.

„Hvar er ég? Hvað hefur gerzt?“ Hann verkjaði í höfuðið og honum var óglatt. Hann hafði engan kraft í sér til að standa á fætur. Hann bar höndina upp að andlitinu og strauk henni yfir höfuð sér. Það kom blóð á höndina. Hann áttaði sig smám saman á umhverfi sínu og skyndilega mundi hann allt, sem gerzt hafði. Hugur hans fylltist aftur reiði og afbrýðisemi.

Sturlaugur reis stirðlega á fætur.

„Ég get ekki verið lengur hér. Ég verð að komast burt sem fyrst. Svo Regína hafði barið hann með flösku — rotað hann. Jæja, Regína,“ hugsaði hann. „Ef þú vilt hafa það þannig, þá þú um það.“

Sturlaugur gekk upp stigann upp á loft og fór inn á baðherbergið. Honum hnykkti við að sjá mynd sína í speglinum. Augu hans voru bólgin og blóðhlaupin. Það lágu blóðtaumar niður andlit hans. Sturlaugur hristi sig. Það var næstum alveg runnið af honum.

„Burt frá þessu öllu,“ hugsaði hann. „London, París, Austurlönd og loks Suður-Afríka. Maður lifir ekki nema einu sinni. Og búið, heilagur.“

Hann byrjaði að þvo blóðið framan úr sér, og kalt vatnið hressti hann. „Taugarnar þúsundir ísvetra ófu,“ sagði hann við mynd sína í speglinum. „Ég er aftur hraustur, en mig vantar peninga. Mikla

peninga. En hvernig? Hera? Já hún er sæmilega stæð og það er hið rétta hlutverk konunnar að gera einn mann hamingjusaman. — En það er ekki nóg. Mig vantar meiri peninga.“

Honum leið betur eftir að hann hafði þvegið sér. Hann hafði skyrtuskipti og fór í ný föt. Síðan byrjaði hann að tína saman ýmsa hluti og kasta niður í tösku.

Hann rótaði til í öllum hirzlum og allt í einu rak hann augun í bréfastranga, sem bundið var utan um. Hann leysti bandið og byrjaði að blaða í bunkanum. Þetta tilheyrði Regínu. Allt í einu rak hann augun í blöð, sem vöktu athygli hans. Þetta voru kvittanir fyrir fénu, sem faðir Bergljótar hafði lagt inn á sparisjóðsbók handa henni. Sturlaugur vissi, að þetta fé átti að greiðast á afmælisdegi hennar — þegar hún yrði tvítug. „Afmælisdagur hennar sá tuttugasti,“ hugsaði Sturlaugur, „er núna, fimmtándi júní. — Og í dag er fjórtándi — laugardagur. Bankarnir lokaðir á morgun. Hún mundi ekki fara í bankann fyrr en í fyrsta lagi á mánudag.“ Sturlaugur vó kvittanirnar í hendi sér um stund íhugandi. „Þetta er stórfé. Þeir borga það út í dag,“ hugsaði hann. „Það er lokað klukkan fjögur. Ef ég hef hraðan á, get ég verið kominn í bankann í tæka tíð.“

Þetta var hans tækifæri. Stundin var komin til að hefjast handa.

Þrátt fyrir höfuðverkinn gat Sturlaugur ekki varizt brosi. Hvernig yrði Regínu við á mánudaginn þegar hún færi að vitja um þetta langþráða fé dótturinnar? Það yrði henni mátulegt — þeim báðum. Og á mánudaginn yrði honum ekkert að vanbúnaði með að hverfa úr þessu hrafnfundna landi. Hann gæti strax í dag keypt farseðil fyrir sig og Heru. Þau gætu svifið ofar skýjum suður í lönd.

Sturlaugur stakk kvittununum niður í vasa sinn og flýtti sér að símanum. Tólið lá enn á gólfinu. Sturlaugur tók það upp og hríngdi á bíl.

„Má ég koma inn?“ sagði Sturlaugur, og setti frá sér stóra ferða-tösku við dyrnar. Hera kom til hans, og hann beygði sig niður að henni og kyssti hana.

Það voru fimm dagar liðnir frá því Sturlaugur hafði skilið við Regínu. En hann hafði ekki farið til Heru þennan tíma. Hann hafði

fengið sér hótélherbergi og drukkið sig fullan. Það hafði ekki runnið af honum fyrir en nú.

„Vertu velkominn, vinur minn. Ég hafði það á tilfinningunni að þú mundir koma.“

„Má ég vera hér í nótt?“

„Í nótt? Já.“ Hera leit á hann rannsakandi en stillti sig um að spyrja hann um fleira.

Sturlaugur lagði frá sér svarta úttroðna skjalatösku og fór úr frakkanum. Hann leit ekki vel út, en virtist vera í bezta skapi.

„Má ég geyma þetta hér?“

„Já.“

Hann bar farangurinn inn í íbúðina. Síðan gekk hann til hennar. Hera þrýsti honum fast að sér og leiddi hann inn í stofuna.

Klukkan var að ganga átta og Hera var að ljúka við að matreiða. Það lagði ilm af steiktu kjöti á móti honum.

„Það er alltaf jafn hlýlegt og notalegt hjá Heru,“ hugsaði Sturlaugur. „Mild og þægileg lýsing. Það er eins og Heru takist að gefa stofunni sama aðlaðandi persónuleikann og hún hefur sjálf.“

„Seztu niður, Sturlaugur, þú hlýtur að vera orðinn svangur.“

„Banhungraður.“

„Það er gott. Maturinn er tilbúinn.“

„Nei, Hera. — Í kvöld ætla ég að bjóða þér út í mat til að halda daginn hátíðlegan.“

„Ætlaðu að gera það?“ Hera horfði á hann undrandi. Sturlaugur hafði aldrei boðið henni út áður.

„Já, Hera. Í kvöld skemmtum við okkur og förum á einhvern góðan og hávaðasaman stað.“ Þar sem við getum horfið í fjöldann, bætti hann við í huganum.

Hera kom til hans og settist hjá honum í sófann. Hún dró upp undir sig fætuna og spennti hnén greipum.

„Halda hvað hátíðlegt?“ spurði hún.

Sturlaugur færði sig nær henni.

„Þú hefur fallega fætur. Hvers vegna ertu að fela þá?“

„Halda hvað hátíðlegt?“

„Hera, þú sagðir mér að tala við þig aftur, þegar ég væri skilinn við Reginu. Síðan er hálfur mánuður.“

„Næstum þrjár vikur.“

„Jæja, þrjár vikur þá. — Hera, ég er búinn að segja henni það.“

„Segja henni hvað?“

„Segja henni, að ég sé búinn að fá meira en nóg af henni.“

Hera greip andann á lofti.

„Baðstu hana um skilnað?“

„Ég sagði henni, að hún gæti siglt sinn sjó.“

„Þú baðst hana um skilnað?“

„Já.“

Hera faðmaði hann að sér og kyssti hann. Þetta var hennar sigur yfir Regínu.

„Sturlaugur, þú ert eini vinurinn, sem ég á. — Hvað sagði Regína? Hvað sagði hún við þig?“

Sturlaugur gat ekki setið kyrr. Hann stóð skyndilega á fætur og fór að ganga um gólf.

„Ég er búinn að gleyma, hvað hún sagði.“

Það kom áhyggjusvipur á andlit Heru.

„Sturlaugur, þú ert svo órólegur. Þú hefur ekki gert neitt rangt?“

„Nei!“

„Ertu viss um það?“

„Já. Áttu von á, að ég hafi gert eitthvað rangt?“

„Nei, auðvitað ekki. Fyrirgefðu.“

„Ég vil gleyma Regínu,“ sagði Sturlaugur. „Og ég vil ekki heyra neitt um hana meir.“

„Ég held ég skilji,“ sagði Hera sefandi.

Hann gekk aftur til hennar og nam staðar fyrir framan hana.

„Hera, komdu með mér burt.“

„Burt?“

„Þú veizt hvað ég á við. Komdu með mér. Til Suður-Afríku.“

„Ég get ekki ákveðið slíka hluti alveg á svipstundu,“ sagði Hera og horfði á hann stóreygð.

Sturlaugur dró tvo farseðla upp úr vasa sínum.

„Sjáðu, Hera. Ég er búinn að kaupa farseðlana. Þeir eru hér. Og þotan fer strax á mánudagsmorguninn klukkan tíu.“

Hún lagði lófann að vanga hans.

„Sturlaugur. Ég vil fylgja þér hvert sem þú ferð. En þetta land er svo ólíkt öllu, sem við þekkjum.“

„Þú munt venjast því, vina mín.“

„Ég kem,“ sagði Hera. „Þú ert það eina, sem ég get algerlega treyst.“

„Já. Við verðum að halda þetta hátíðlegt,“ sagði Sturlaugur. „Nú fyrst fer lífið að byrja. Það versta er að deyja án þess að hafa lifað. Án þess að hafa verulega kynnt lífinu og notað tækifæri þess. Það er aldrei hægt að vera of frjáls, en menn lifa og deyja án þess að skilja hvað frelsi er, án þess nokkurn tímann að skilja.“ Sturlaugur hafði hrifist af sinni eigin nælsku.

„Hera, klæddu þig í sparifötin,“ hélt hann áfram. „Nú förum við út og skemmtum okkur, og síðan leggjum við af stað til að sigra heiminn. — Ha, ha. Þú skalt fá að sjá úr hvaða málmí ég er gerður.“

Hera hló með honum.

„Ég veit úr hvaða efni menn eru gerðir,“ sagði hún og stóð á fætur. „Ég verð tilbúin eftir nokkrar mínútur.“

Mánudagsmorgunn. — Sturlaugur var vaknaður en lá kyrr í rúminu. Hann leit á klukkuna og sá, að hún var að verða sjö. Það var eins og tíminn ætlaði aldrei að líða, eins og hann stæði kyrr.

Vélin átti að fara klukkan tíu. Hvað nú ef Regína kemst að þessu og sendir lögregluna að leita mín? Hann rak þessa hugsun frá sér. „Vitleysa. Hún getur ekki komist að þessu, fyrr en seinna í dag, í allra fyrsta lagi. Auk þess veit hún ekki hvar ég er. Ég þarf ekkert að óttast. Það eina sem ég þarf að gera, er að láta mig hverfa.“

Hera andaði þungt við hlið hans og velti sér á bakið án þess að vakna. Hún hallaði höfðinu að öxl hans. Hera mundi hjálpa honum til að gleyma fortíðinni og byrja nýtt líf.

Hann fór fram úr rúminu án þess að vekja hana og lagaði sér kaffi. Kaffið hressti hann og gerði hann rólegri.

Þau voru búin að ganga frá farangrinum og Heru hafði tekist að leigja íbúðina. Hann hafði ekki heldur verið aðgerðarlaus. Allan sunnudaginn hafði hann verið á ferðinni við að kaupa erlendan gjaldeyri og orðið vel ágengt. „Hvers vegna losna ég ekki við þennan kvíða? — Ég er aðeins heilbrigður maður. Hvað er heilbrigðara en að finna til ótta? Að finna til óttans og gleðinnar við að lifa. Bara að klukkan væri orðin tíu og við værum komin af stað.“

Hera kom fram til hans og fékk sér kaffi. Síðan fór hún í bað og klæddi sig. Þau voru bæði ferðbúin, þegar síminn hringdi um nýuleytið. Hera tók símann. Það var flugfélagið.

„Hver var þetta?“ kallaði Sturlaugur.

Hera hafði lagt símann á aftur. Það var tortryggni í rödd hans. „Flugfélagið.“

„Er nokkuð að?“

„Ekkert alvarlegt. Smávægileg vélabilun. Það á að fresta fluginu til hádegis.“

Sturlaugur hrökk við, en hann náði fljótlega aftur valdi yfir sér. „Það er ekkert að óttast. Það er óhugsandi jafnvel þó að hvarf peninganna verði uppvíst, að lögreglan bregði við svo fljótt, að hún finni mig.“

„Ég get varla trúað því ennþá að við séum að fara,“ kallaði Hera. „Þetta er næstum eins og draumur.“ Hún færði sig nær honum. „Sturlaugur, hvað höfum við annars mikla peninga til að taka með okkur?“

Sturlaugur leit til hennar og brosti drýgindalega.

„Nóga peninga,“ sagði hann.

„Hvað mikla?“

Hann gat ekki stillt sig um að opna skjalatöskuna og sýna henni innihald hennar. Þar var alls konar erlend mynt, og auk þess tvær háar dollaraávísanir.

Hera rak upp fagnaðaróp.

„Ég vissi ekki, að þú ættir svona mikla peninga.“

„Það er enginn, sem þekkir manninn eins og hann er,“ sagði Sturlaugur og hló. „Mennt verða að kunna að afla sér peninga.“

„Eru peningar ekki of lítilfjörlegt umræðuefni?“ sagði Hera.

„Hræsnari.“

„Já — kannski,“ viðurkenndi hún.

Klukkan var að verða ellefu og Sturlaugur stakk upp á því, að þau legðu af stað. „Það var betra að hafa tímann fyrir sér,“ sagði hann.

En rétt í því hringdi síminn.

„Það er frá flugfélaginu,“ sagði Hera og gekk að símanum.

„Halló.“ Svipur hennar breyttist. Regína var í símanum. Þær höfðu þekkzt vel hér áður fyrr, en hvernig datt henni í hug að hringja hingað núna? Auðvitað renndi hún grun í, hvar Sturlaugur

var niður kominn. Heru gramdist að þurfa að tala við hana, hún var að hugsa um að leggja tólið á en hætti við það.

„Hera, fyrirgefðu, að ég er að hringja. En ég þarf nauðsynlega að hafa upp á Sturlaugi. Veizt þú hvar ég get náð í hann?“

„Hefur hann stolizt í burtu?“

„Það mætti orða það svo.“

„Þetta kemur fyrir hjá flestum.“

„Hera. Ég var að spyrja þig, hvort þú vissir hvar hann væri.“

„Nei, Regína. Ég veit það ekki. Hvernig ætti ég að vita, hvar þú geymir bónda þinn. Er eitthvað að?“

„Já.“

„Er gift fólk nokkurn tímann hamingjusamt?“ andvarpaði Hera.

„Hera, hann er ekki maðurinn minn lengur.“

„Ekki það. Þið eruð þó ekki skilin?“

„Ég býst við, að þú vitir það vel sjálf.“

„Ja hérna. Karlmenn eru alltaf sjálfum sér líkir, guð blessi þá!“

„Ég verð að tala við hann,“ sagði Regína bitur.

„Veslingurinn. Mér þykir þetta mjög leitt þín vegna.“

„Ég trúí þér alveg,“ sagði Regína háðslega, „þú slærð ekki ryki í augun á mér með þessum ólíkindalátum. Og þú veizt ekki allt, þó að þú vitir sjálfsagt mikið.“

„Ekki hvað?“

„Ekki hvað hefur gerzt hérna.“

„Og hvað er það?“

„Hera. Það er alvarlegt mál. Í morgun, þegar dóttir mín fór í bankann til að sækja föðurarf sinn, var búið að taka hann út.“

„Og hvað kemur mér það við?“

„Það var Sturlaugur, sem gerði það á laugardaginn — og hann verður að nást.“

„Hann er ekki hér,“ sagði Hera reiðilega og skellti símtólinu niður. „Þetta getur ekki verið satt,“ hugsaði hún. „Hún er aðeins að reyna að hefna sín. Hún hefur alltaf verið afbryðisöm naðra út í alla, sem hafa komið nálægt honum. — En hvar hefur Sturlaugur þá fengið alla þessa peninga?“

Sturlaugur horfði á hana óttasleginn. Það sem hann hafði séð og heyrt var nóg. Hann greip um handfangið á tösku sinni. Hann var ekki öruggur lengur, að bíða hér lengur gat verið hættulegt.

„Við verðum að flyta okkur af stað.“

Hera gekk til hans. Hún horfði á hann rannsakandi og tók um handlegg hans með báðum höndum. Það var eitthvað í svip hennar, sem fékk hann til að setja töskuna aftur frá sér.

„Sturlaugur, hefur þú gert þetta?“

„Við hvað áttu?“

„Hefur þú tekið peningana út úr bankanum?“

Sturlaugur svaraði ekki. Hera horfði á hann skelfd.

„Sturlaugur, svaraðu mér.“

„Hvað viltu að ég segi?“

„Sannleikann.“

„Ég er ekki viss um, að þér geðjist að honum,“ sagði hann eftir langa þögn.

„Þú hefur þá tekið þá?“

„Já.“

Hera faldi andlitið í höndum sér. Hún hafði sigrað Regínu, en sigurinn var beizkur. Hvers vegna hafði hann þurft að gera þetta?

Sturlaugur lagði handlegginn um axlir hennar.

„Hera, ég þarfnast þín. Komdu með mér.“

„Nei. Ég get það ekki,“ hvíslaði hún.

„Hera, lofaðu mér að útskýra þetta.“

„Útskýra? Útskýra hvað? Þetta er allt mjög augljóst, það er ekkert, sem þarf að útskýra.“

„Þetta er aðeins lán,“ sagði Sturlaugur. „Lán sem ég endurgreiði. Hera, við megum engan tíma missa. Komdu nú.“

„Nei,“ sagði Hera. „Nei. Vertu kyrr.“

„Vera kyrr. Átti hann að biða eftir lögreglunni. Átti hann að láta refsa sér, misþyrma sér með yfirheyrslum, loka sig inni í daunillu greni. Aldrei. Eftir stutta stund mundi hann fljúga frá þessu öllu saman. Mannlífið yrði allt þýðingarlausara og minna — séð úr háloftunum. Hann varð að hafa hraðan á.“ Hera hélt honum föstum.

„Sturlaugur. Skilaðu þessu aftur.“

„Of seint.“

„Það er ekki of seint.“

„Hvað viltu að ég geri?“

„Vertu kyrr og skilaðu þessu aftur. Síðan getum við farið.“

„Hera. Ég bið þig í síðasta sinn að koma með mér.“

„Þú biður um það, sem er ekki hægt. Ef þú gerir þetta ekki, þá verður þú að fara án mín.“

Hann tók upp töskuna og gerði sig líklegan til að yfirgefa hana. En þá heyrðu þau bæði að einhver var við dyrnar.

„Uss,“ hvíslaði hún. „Það er einhver þarna.“ Hera leit á hann rannsakandi og hún sá að hann var hræddur. Augu hans voru starandi og það spruttu svitaperlur fram á enni hans.

Hún vorkenndi honum. „Kannski eru allir karlmenn börn,“ hugsaði hún. „Og allar konur mæður. Ég ætla ekki að yfirgefa hann, hvað sem kemur fyrir.“

„Hvað er þetta?“ sagði hann óttasleginn.

„Ég veit það ekki.“

Það var barið á dyrnar og Hera lauk þeim upp. Tveir menn birtust í gættinni.

„Við erum frá lögreglunni,“ sagði annar þeirra. „Okkur var sagt að Sturlaugur Magnússon væri staddur hér.“

Hera starði lengi á dyrnar, sem lokuðust eftir þeim, þegar þeir fóru burt með Sturlaug. Hún hlustaði á bergmálið af fótataki þeirra og byrjaði að gráta hljóðlega.

HEIMA Á ÆGISGÖTU

Bergljót stóð við gluggann og hafði gætur á veginum. Hún hafði flutt með móður sinni í hús Sumarliða, því að móðir hennar vildi ekki lengur vera í húsi sínu, sem hún ákvað að selja.

Arnaldi hafði loksins verið sleppt úr haldi. Þetta voru gleðitíðindi, því Arnaldur hafði fengið þriggja mánaða dóm og nú var liðinn rúmur mánuður frá því hún sá hann síðast, þegar hann var handtekinn við alþingishúsið. Sjálfri hafði henni verið sleppt strax.

Það var laugardagur og komið fram í miðjan ágúst. Sumarið bráðum á förum. Arnaldur hafði hringt til hennar um morguninn og sagt, að hann hefði verið látinn laus af vissum ástæðum, sem hann mundi segja henni frá betur, þegar hann hittir hana. Hann sagðist koma um þrjúleytið.

Allan eftirmiðdaginn hafði Bergljót staðið við gluggann og horft út í von um, að hann færi að koma. Það rigndi eins og hellt væri úr fötu, en Bergljót var í sólskinsskapi. Biðin hafði verið henni löng og henni virtust dagarnir aldrei ætla að líða. Þegar hún loks sá hann koma gangandi eftir veginum, hljóp hún af stað á móti honum niður götuna. Hún var kápulaus og hafði enga regnhlíf. Hún varð holdvot í rigningunni en það skipti hana engu.

„Arnaldur. Loksins. Ég er búin að sakna þín svo mikið.“ Hún kastaði sér í faðm hans og um stund stóðu þau í heitum faðmögum.

„Ég hef líka saknað þín, Bergljót,“ sagði hann og röddin titraði ofurlítið.

„Hefurðu það, vinur minn,“ sagði hún og tók hönd hans. „Komdu við skulum flyta okkur inn úr þessu veðri. — Þú ert bíllaus?“ bætti hún við.

„Já. Ég tók strætisvagn. Ég seldi bílinn í morgun.“

Hún var skyndilega gripin kvíða og hana langaði til að spyrja, hvers vegna hann hefði selt bílinn, en hún þorði það ekki.

Regína stóð í gættinni og fagnaði Arnaldi innilega. Þessar óeirðir ályktaði Regína, voru ekki annað en hringsól villuráfandi unglunga. En æska var æska. Henni féll vel við Arnald. Hann mundi fljótt læra af reynslunni.

„Komið þið inn fyrir. Sumarliði, það er kominn gestur.“

Sumarliði kom til þeirra brosandi, og Regína kynnti þá. Sumarliði heilsaði Arnaldi hlýlega og tók þétt í hönd hans.

„Séra Friðrik er hér inni í stofunni,“ sagði Regína við Arnald. „Þú hefur vafalaust gaman af að hitta hann aftur.“

„Já, en —“ Arnaldur sneri sér að Bergljótu. — „Það er dálítið, Bergljót, sem ég þarf að segja þér.“

Það dimmdi yfir svip hennar, og kvíðinn greip hana að nýju.

„Við komum til ykkar á eftir, mamma,“ sagði Bergljót glaðlega og tók hönd Arnalds.

Seinna þegar þau sátu hlið við hlið í sófanum inni í herbergi hennar beið Bergljót þess að hann tæki til máls. En þar sem hann sat þögull spurði hún:

„Arnaldur, hvað hefur komið fyrir?“ Bergljót brosti hikandi.

Hann svaraði henni ekki. Þess í stað dró hann upp símskeyti og sýndi henni. Bergljót las það og bros hennar vék af andlitinu. Í skeytinu stóð: „Faðir þinn dó í nótt. Útförinni frestað þar til þú kemur.“ Undir skeytinu stóð nafn konu. — Stjúpu Arnalds. Það komu tár fram í augu Bergljótar.

„Þetta er hræðilegt. Ég samhryggist þér, vinur minn.“ Hún sagði þetta af svo mikilli hluttekningu, að það lá við að hann viknaði sjálfur.

„Þér þótti mjög vænt um hann, var það ekki?“ bætti Bergljót við og hallaði sér upp að öxl hans.

„Jú, mér þótti það.“ Arnaldur lagði hönd að hnakka hennar og strauk hana blíðlega. „Þetta er svo undarlegt,“ sagði hann eins og í leiðslu, „að núna, þegar hann er dáinn, finnst mér hann vera orðinn mér miklu nákomnari en meðan hann lifði. Það er eins og hann

standi við hlið mér, eins og ég geti heyrt rödd hans við eyra mér: — Sonur minn.“

„Og þú vissir ekki, að hann var veikur?“

„Nei. Þetta kom svo snögglega. Einhvern veginn fannst mér, að hann hlyti alltaf að vera á sínum stað, óumbreytanlegur. En nú er hann dáinn, Bergljót. Og ég veit ekki hvað ég á að gera. Ég vil fara mínar eigin leiðir, en það er eins og hann tali til mín og ætlist til að ég feti í fótspor hans, haldi verki hans áfram. Ég hef brotið heilann um þetta í allan dag. En ég veit ekki hvað ég á að gera. Ekki enn.“ Rödd hans titraði. — „Bergljót, ég verð að leggja af stað heim strax í kvöld. Ég er búinn að fá farniða. Og ég er búinn að ganga frá farangrinum og selja bílinn.“

Bergljót byrjaði að tala.

„Fara. Þú ert að fara strax?“ Rödd hennar kafnaði allt í einu í ekka. Hún grúfði andlitið við brjóst hans og grét hljóðlega. „Þú mátt ekki fara — þú mátt aldrei fara frá mér,“ hugsaði Bergljót. „Þú munt aldrei fá að vita, hve mikils virði þú ert mér. Þú ert mér lífið sjálft. Það eina, sem mig langar til er að vera elskuð.“

Arnaldur þrýsti henni að sér, og hún róaðist smám saman.

„Ég verð að stilla mig. Ástin má ekki gera neinn að betlara.“ Hún barðist við að halda aftur af tárunum. Loks leit hún upp og brosti til hans.

„Fyrirgefðu. Ég skil, að hjá þessu verður ekki komizt.“

„Nei, það verður víst ekki komizt hjá því,“ sagði Arnaldur.

Bergljót hlustaði á brimhljóðið, og reyndi að láta hugsanir sínar og tilfinningar drukkna í því.

„Hvers vegna er þetta allt svona erfitt?“ sagði hún lágt.

Arnaldur þagði. Hún varð hrædd við tilhugsunina um að verða ein, að verða ein að horfast í augu við vandamál lífsins og hafa engan til að leita til.

„Þá er það aðeins þetta, Arnaldur,“ hélt hún áfram. „Þú kemur aftur, er það ekki? Það er alveg víst.“

„Það ætla ég að vona,“ sagði hann móðgaður.

„Það er alveg víst? Þú veizt ekki, hvað ég mun sakna þín.“

„Heyrðu, Bergljót!“ Hann þagnaði andartak, og hélt svo áfram af vaxandi ákafa. „Hvers vegna þarf þetta að vera svona erfitt. Komdu með mér hédan. Vertu hjá mér. Við getum komið aftur næsta vor.“

„Það er ekkert, sem ég vildi fremur, en það er ekki hægt.“

„Hvers vegna ekki?“

„Þú veizt, að ég verð að ljúka námi mínu.“ Bergljót brosti skyndilega. „Verð meira að segja að vinna upp aftur þann tíma, sem ég hef tapað.“

„Það er líka hægt að læra tungumál í Þýzkalandi.“

„Já, en þetta er land mitt.“

„Bergljót. Ertu búin að gleyma fyrir hverju við erum að berjast? Hefur þú gefizt upp?“

„Gefizt upp,“ hrópaði hún hneyksluð. „Eftir það, sem þeir gerðu við þig, drenginn sem drukknaði, Örn Austmann og alla hina. Aldrei!“

„Já,“ sagði hann. „Við munum berjast áfram. Getum ekki annað.“

„Auðvitað ekki.“

„Og Bergljót. Við berjumst fyrir einum heimi. Það er heimurinn, sem er land okkar. Er það ekki?“

„Jú-ú. Jú. Heimurinn er land okkar.“

„En hvað þá?“

„Ég á samt heima hér.“

„Bergljót. Ég þarfnast þín. Þarfnast hjálpar þinnar.“

„Ég vil hjálpa þér, en . . .“

„Þú hjálpar mér best með því að vera hjá mér. . .“

„Arnaldur. Ég get ekki.“ Hún ætlaði að segja meira en í þessu var barið og Regína birtist í dyrunum.

„Komið þið nú, elskurnar mínar, og drekkið með okkur kaffisopa.“

„Þetta unga fólk anar bara áfram beint af augum, alveg eins og við gerðum sjálfsagt, þegar við vorum ungir,“ sagði Sumarliði glaðklakkalega og muldi kökuna milli fingra sér.

Regína hafði farið til að sækja Bergljótu og Arnald að kaffiborðinu og Sumarliði og presturinn sátu þar tveir einir.

„Ana áfram. Já, en hvert?“ spurði séra Friðrik.

„Veit það nokkur?“

„Þetta er öðru vísi en þegar við vorum ungir. Það er eins og eitt-

hvert nýtt afl stjórn þeim," sagði presturinn. „Eins og þau hafi veður af einhverju, sem liggur í loftinu — líkt og einhverjir stórkostlegir, atburðir séu í nánd, atburðir, sem eiga eftir að gerbreyta heiminum. Ég finn stundum sjálfur til óróa og eirðarleysis. Stundum finnst mér að nýr Messías hljóti að vera á leiðinni inn í mannheim.“

Sumarliði hló.

„Ekki get ég sagt, að ég hafi veður af neinu slíku. En hitt þykist ég sjá, að ungt fólk gerir kröfur, sem ekki er hægt að verða við.“

„Ungt fólk," sagði presturinn íbygginn, „gerir kröfur, sem ekki er hægt að neita.“

„Til hvers leiða þessar kröfur?“

„Ég veit það ekki. Þegar ný alda skellur yfir heiminn, kemur kraftur hennar öllum að óvörum. Ekki sízt þeim, sem setja hana af stað.“

„Ég held," sagði Sumarliði, „að þetta sé ekki nema fálmi og góugróður.“

„Allt þetta kann að líta svo út," sagði presturinn. „En menn ættu ekki að láta það villa sig. Raunverulegar byltingar byrja ævinlega með fálmi, og jafnvel góugróður sýnir að vorið er í nánd.“

„Þú virðist hafa hugsað þetta allt niður í kjölinn," sagði Sumarliði eilítið háðslega.

„Ég hef aldrei hugsað neitt niður í kjölinn," sagði séra Friðrik hógværlega.

„Hvað um þessa framkomu í skólunum?" spurði Sumarliði.

„Ég veit ekki," sagði presturinn hugsandi, „hvað er mikið af góðum gáfum eyðilagt í skólunum, og í þjóðfélagi, sem leyfir mönnum ekki að njóta sín. Hvorki að velja rétt né fremja nauðsynleg mistök!“

„Ef svo er," sagði Sumarliði, „þá mætti kirkjan láta málin til sín taka, meira en hún gerir.“

Presturinn hvíldi olnbogana á borðinu og horfði yfir kaffibollann á Sumarliða.

„Ég veit ekki, hvort það er rétt, að prestar skipti sér af stjórnmálum. Þeir hafa ekkert leyfi til að nota stólinn eins og pólitíska fallbyssu, þó að það freisti margra stundum.“

„Hvað, sem þessu líður," sagði Sumarliði, „þá kys ég helst að lifa í friði, og hugsa um mín eigin málefni.“ Hann brosti. „Ég er full-

komlega hamingjusamur, eftir að ég fann Regínu. Og ég kæri mig ekki um neinar breytingar.“

Presturinn kinkaði kolli. „Það er gott, að þau eru hamingjusöm,“ hugsaði hann. „Samt er dálítið raunalegt að sjá fólk eldast. Það er eins og sjóndeildarhringurinn hjá fólki smáþrengist, og það hættir að eiga sér nokkra hugsjón.“ — Það greip hann skyndilega löngun til að vera orðinn ungur aftur.

SÖGULOK

Þau sátu þétt saman, en hvorugt þeirra rauf þögnina. Bergljót horfði á hann í laumi.

„Að horfa á hann, að vera nálægt honum er nóg,“ hugsaði hún. „Að vera nálægt honum, er að vera elskuð. Allt líf mitt, áður en ég kynntist honum, var ekkert líf. Það var eins konar dauði. Og nú er hann að fara. Guð minn góður, hvers vegna er þetta allt svona erfitt?“

Bergljót varð magnlaus af geðshræringu og hallaði sér aftur á bak í stólnum. Hún leit á klukkuna á veggnum. Vélin átti að fara eftir hálfa klukkustund.

„Eftir hálfa klukkustund verður hann farinn,“ hugsaði hún. Þessi hugsun var henni óbærileg. Skelfing einstæðingsskaparins greip hana, og ótti um að sjá hann aldrei framar. Þau þörfnuðust hvors annars — að skilja við hann nú . . . Bergljót stóð skyndilega á fætur og greip báðar hendur hans.

„Arnaldur. Ég hef skipt um skoðun. Ég vil koma með þér.“

Arnaldur spratt á fætur.

„Bergljót, en . . .“ Hann leit á klukkuna. „Þú ætlar þá að koma.“ Það var fögnuður í rödd hans.

„Já, Arnaldur ég vil koma. En það er of seint?“ spurði hún kvíðin.

„Bergljót. Hvað um vegabréf?“

„Ég hef vegabréf og það er í lagi, en . . .“

„Þú verður að fara og sækja það,“ sagði Arnaldur og bar ótt á. „Þú getur verið komin aftur í tæka tíð, ef þú flýtir þér. Á meðan skal ég reyna að ná í farseðil. Það er ekki víst að vélin sé full, auk þess eru venjulega einhverjir, sem hætta við að fara á síðustu stundu. Fljót nú, við megum engan tíma missa.“

Hún gaf sér samt tíma til að kyssa hann, en hljóp svo af stað út úr flugstöðinni. Arnaldur tók ferðatösku sína, og gekk að afgreiðsluborði flugfélagsins.

„Hafið þér laust sæti til Þýzkalands, leið þrír?“ Hann var þurr í kverkunum.

„Ég held að vélin sé fullskipuð.“

Arnaldi sortnaði fyrir augum.

„En ég verð að ... Það er mjög áríðandi,“ sagði hann í örvæntingu.

Afgreiðslumaðurinn var þolinmóður.

„Bíðið við.“ Hann renndi augunum yfir farmiðaskrána. „Jú,“ sagði hann vingjarnlega. „Hér er reyndar einn, sem hefur afpantað.“

Arnaldi létti.

„Hvert á ég að snúa mér?“ sagði hann ákafur.

Starfsmaðurinn benti yfir salinn. Arnaldur fylgdi bendingu hans og bað um farmiða.

„Nafnið?“

„Bergljót Jónsdóttir. Hún kemur á hverri stundu.“

„Farangur?“

„Aðeins ein taska, býst ég við.“

Einkennisklæddur maður tók hljóðnemann og tilkynnti:

„Flugleið þrjú. Flugleið þrjú. Allir farþegar með flugleið þrjú eru beðnir að fara að útgöngudyrnum.“

Allt komst á hreyfingu í biðsalnum. Menn stóðu á fætur upp úr sætum sínum, fegnir að biðinni var lokið. Tíminn leið og Arnaldur varð órólegur. Þotan átti að fara eftir fimm mínútur og allt fólkíð var komið út í vélina.

„Þér verðið að flýta yður, vélin er alveg að fara,“ sagði starfsmaðurinn og ýtti farseðlinum til hans.

Hjólbarðarnir ískruðu við malbikið, þegar bifreiðin sveigði inn á innkeyrsluna. Bergljót hafði ákafan hjartslátt af eftirvæntingu, þegar hún kvaddi móður sína, sem hafði komið með henni í bifreið.

inni. Móðir hennar hafði fyrst í stað starað á hana hissa og rugluð, þegar Bergljót kom þjótandi inn í húsið og sagði, að hún væri að fara með Arnaldi og yrði að vera komin í flugvélina eftir nokkrar mínútur. En hún áttaði sig fljótlega, og hjálpaði dóttur sinni að taka saman nokkra nauðsynlega smáhluti og láta þá niður í litla ferðatösku.

„Kápan,“ hrópaði Bergljót allt í einu. „Ég verð að fara með hana.“ „Arnaldur hefur ekki enn séð mig í kápunni,“ hugsaði hún. Móðir hennar kom með kápuna.

„Ég ætla að fara í hana,“ sagði Bergljót.

„Núna í rigningunni?“

„Já.“ Bergljót flýtti sér í kápuna og brosti. „Ég er viss um að allt fer vel,“ sagði hún.

Móðir hennar rétti henni töskuna og hún kvaddi Sumarliða í flýti. Síðan þutu þær af stað.

Eftir að Bergljót hafði kvatt móður sína hljóp hún inn á flugstöðina.

Arnaldur tvísteig órólega. Það fór um hann fagnaðaralda þegar hann sá hana koma. Hún var á einhvern hátt breytt. Aldrei hafði hún verið jafn falleg í hans augum.

„Flugvélin er víst alveg að fara,“ hrópaði hann.

Bergljót flýtti sér gegnum vegabréfaskoðunina, og þau hlupu eftir blautri steinbreiðunni að þotunni.

Mennirnir voru í þann veginn að flytja stigann en dokuðu við. Þau sýndu farmiðana og hröðuðu sér inn um dyrnar. Flugfreyjan lokaði hurðinni.

„Velkomin um borð. Það eru sæti fremst til vinstri.“

„Þú ert eins og ný manneskja í þessari kápu,“ sagði Arnaldur. „Ég ætlaði varla að þekkja þig.“

„Hvernig finnst þér hún?“ Bergljót stóð á öndinni.

„Þessi kápa er alveg stórkostleg,“ sagði Arnaldur um leið og hann hjálpaði Bergljótu úr henni.

„Finnst þér það?“ Bergljót sendi honum bros, sem lýsti upp allt andlitið.

„Já, hún fer þér mjög vel.“

Bergljót lagði báðar hendur upp á axlir hans og kyssti hann.

„Þakka þér fyrir.“

Arnaldur horfði á hana eilítið undrandi, og þau fengu sér sæti.

„Gott kvöld. Flugfélagið býður yður velkomin um borð. Gerið svo vel að spenna beltin. Við leggjum af stað eftir andartak.“

Bergljót andvarpaði af feginleik. Augu hennar fylltust lífi og andlit hennar myktist. Hvaða máli skipti það, þó að hún yrði að fara út í óvissuna, út í framtíð án sérstakra fyrirheita. Hún var ung. Hún varð að hlýða kalli lífsins. Og Arnaldur var við hlið hennar. Hvers vegna skyldu draumar þeirra ekki geta rætt? Hvers vegna skyldi heimurinn ekki geta orðið sá góði heimur einingar og friðar, sem þau höfðu öll séð í hillinum. Þau höfðu heitstrengt að vinna að sköpun þessa nýja heims — og þau höfðu tímann með sér og lífið framundan.

Þotan seig af stað, hægt í fyrstu, en jók stöðugt hraðann. Vélar-drunurnar urðu hærri og hærri, og þotan brunaði eftir vellinum unz hún hóf sig á loft.

Bergljót starði út. Það var ekkert að sjá. Aðeins þoka og myrkur, og mjóar ljóskeilur, sem skárust gegnum sortann.